

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Lijana RUPŠIENĖ

Viešojo administravimo studijų programos studentė

**ES INVESTICIJŲ POLITIKA VERSLO STEIGIMUI
LIETUVOJE**

Magistro darbas

Šiauliai, 2016

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Lijana RUPŠIENĖ

**ES INVESTICIJŲ POLITIKA VERSLO STEIGIMUI
LIETUVOJE**

Magistro darbas

Socialiniai mokslai, Viešasis administravimas (N700)

Darbo vadovas:

prof. dr. Teodoras TAMOŠIŪNAS

Teigiu, kad magistro darbas, kurį teikiu viešojo administravimo studijų krypties magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti, yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

Rupšienė, Lijana. (2016). ES investicijų politika verslo steigimui Lietuvoje. Viešojo valdymo studijų programos magistro darbas. Mokslinis vadovas – prof. dr. Teodoras Tamošiūnas. Šiaulių universitetas, Viešojo administravimo katedra. 63 p. (su priedais 71 p.).

Santrauka

Magistro darbo tikslas – išanalizuoti ES investicijų politiką verslo steigimo atžvilgiu Lietuvoje. Tikslui pasiekti pateikiami teoriniai ES investicijų politikos verslo steigimui pagrindai, išanalizuota Lietuvos bendroji verslo aplinka bei verslo sąlygos ES kontekste, nustatyti ES investicijų politikos įgyvendinimą lemiantys veiksniai. Empirinio tyrimo metu iširtos ES investicijų politikos įgyvendinimo priemonės ir jų reikšmė verslo steigimui Lietuvoje bei pateiktas 2014 – 2020 m. ES investicijų politikos vertinimas verslo steigimo atžvilgiu.

Išanalizavus teorinius viešosios politikos vertinimo pagrindus, nustatyta, kad vertinant ES investicijų politiką verslo steigimui Lietuvoje, apie kurią kalbama šiame darbe, tikslinga vertinti politikos poveikį tam tikrai sričiai, t. y. verslo steigimui. Tinkamiausias metodas šiuo atveju yra sprendimų teorinis vertinimas, atliekamas *ex-ante*, atsižvelgiant į suinteresuotų pusių, t. y. verslo subjektų poreikius. Verslo aplinkos ir verslo sąlygų analizė parodė, kad Lietuvos ekonominis išsivystymas yra silpnesnis nei ES vidurkis, ir nors verslo sąlygos nėra labai prastos, tačiau mokesčių sistema nėra palanki verslui steigti.

Empirinio tyrimo metu patvirtinti ginamieji teiginiai: 1. ES investicijų politika nėra orientuota į tiesioginį verslo steigimo finansavimą. Verslo steigimui investicijų politika turi tik netiesioginės įtakos verslo sąlygų gerinimui ir patrauklumui steigiant naujas įmones. 2. Šiaulių regiono verslininkams teikiamos finansinės priemonės (kreditai), garantijos ir dalinis palūkanų kompensavimas, teikiamos konsultavimo ir informavimo paslaugos, vykdomas pramoninio parko plėtros projektas bei gerinama kelių ir energetikos infrastruktūra padidina regiono patrauklumą verslo steigimui, tačiau yra nepakankamos verslumui skatinti.

Remiantis tyrimo išvadomis suformuluotos rekomendacijos nacionalinio ir vietinio lygmens institucijoms dėl verslumo skatinimo, verslo aplinkos gerinimo ir projektų įgyvendinimo tobulinimo sprendžiant verslo steigimo problemas.

Reikšminiai žodžiai: ES investicijų politika, verslo steigimas, verslumas, verslo aplinka.

Rupšienė, Lijana. (2016). EU investment policy for business establishment in Lithuania. Master's work. Research advisor – prof. dr. Teodoras Tamošiūnas. Šiauliai University, Faculty of Social Sciences, Department of Public Administration. 63 p. (including appendices 71 p.).

Summary

The aim of this Master's work is to make analysis of EU investment policy for business establishment in Lithuania. The aim is reached after presenting theoretical EU investment policy base, also analyzing basic environment and conditions for business in Lithuania as part of EU, and ascertaining factors of EU investment policy implementation. Empirical research shows the importance and evaluation of measures of EU investment policy for business establishment in Lithuania.

After the analysis of the theoretical foundations of public policy there was found the insights of the EU investment policy for business establishment in Lithuania, which was the subject of this paper, it is appropriate to assess the impact of policies on a particular field, which is business establishment. The preferred method in this case is the decision-theoretical evaluation, an ex-ante, taking into business needs. Analysis of business environment and business conditions showed that Lithuanian economic development is lower than the EU average, and although business conditions are not very poor, the tax system is not conducive to the establishment of businesses.

The empirical study confirms defended statements: 1. the investment policy is not focused on direct business start-up financing. Business investment in the establishment of policies have only an indirect impact on the improvement of business conditions and the attractiveness of the setting up of new companies. 2. The measures offered for the business in Siauliai region, such as financial instruments (loans), guarantees and partial compensation of interest, provided consulting and information services, project of development of industrial park and improve road and energy infrastructure, they increases the attractiveness of the region for business establishment, but they are not enough to develop entrepreneurship.

Based on the findings of the research the recommendations were offered for national and local institutions. Core of the recommendations is the promotion of entrepreneurship, improve business environment and implementation of projects dealing with the improvement of the business establishment issues.

Keywords: EU investment policy, business establishment, entrepreneurship, business environment.

TURINYS

ĮVADAS	5
1. TEORINIAI ES INVESTICIJŲ POLITIKOS VERSLO STEIGIMUI PAGRINDAI.....	8
1.1. Viešosios politikos samprata ir įgyvendinimas	8
1.2. ES investicijų politikos vertinimo problematika	10
1.3. Smulčiojo verslo steigimo politika ES ir Lietuvoje	11
2. VERSLO APLINKOS LIETUVOJE TYRIMAS ES KONTEKSTE	18
2.1. Makroekonominės situacijos analizė ir palyginimas su kitomis ES šalimis	18
2.2. Verslo įmonių steigimas	20
2.3. Mokesčių sistema.....	29
3. ES INVESTICIJŲ POLITIKOS ĮGYVENDINIMĄ LEMIANČIŲ VEIKSNIŲ ANALIZĖ.....	34
3.1. PEST analizė.....	34
3.2. SSGG analizė.....	37
4. ES INVESTICIJŲ POLITIKOS VERSLO STEIGIMUI LIETUVOJE ĮGYVENDINIMO TYRIMAS	40
4.1. Tyrimo metodika	40
4.2. ES investicijų politikos įgyvendinimo institucinė struktūra	44
4.3. ES paramos 2014 – 2020 m. verslo steigimui skirtos priemonės	46
4.4. Ekspertų ir verslininkų nuostatų analizė.....	47
IŠVADOS	57
REKOMENDACIJOS	60
LITERATŪRA	61
PRIEDAI	64

IVADAS

Temos naujumas ir aktualumas. Smulkios ir vidutinės įmonės sudaro Europos šalių, tame tarpe ir Lietuvos, ekonominį pagrindą. Kaip teigia Lietuvos ir užsienio mokslinės literatūros autoriai (Barlett, 2005, Buškevičiūtė, Pukelienė, 1998, Jakštonytė, 2009, Lukaševičius, 1999, Titarenko ir kt., 2007, Worthigton, Britton, 2006 ir kt.), verslui steigtis ir vystytis reikalinga palanki ekonominė ir teisinė aplinka. Teisinis verslo steigimo reglamentavimas, mokesčių sistema ir taikomi tarifai, lengvatos yra vienas iš svarbiausių veiksnių, darančių įtaką palankios verslui aplinkos kūrimui. Tačiau tai ne vienintelė sąlyga kurtis ir vystytis naujam verslui. Ne mažiau svarbi ekonominė aplinka, gerai išvystyta logistikos sistema, viešųjų paslaugų verslui kokybė.

Tolygus regionų ekonominis vystymasis, kurio siekia ES šalys narės, įstudamos į ES, priklauso būtent nuo smulkaus ir vidutinio verslo galimybių kurtis ir plėtotis konkrečiame regione. Todėl ES, siekdama stiprinti silpnesnių regionų ekonomiką, teikia jiems finansinę paramą. Teisę į tokią paramą gavo ir Lietuva, 2004 m. įstojusi į ES. ES investicijų politika siekia įgyvendinti konkrečius strateginius tikslus, o jų įgyvendinimu, struktūrinės paramos administravimu bei kontrole tenka rūpintis ir pačioms valstybėms narėms. Šalių narių kompetencijoje yra išskirti problemas, prioritetines sritis, kuriose ypatingai reikalinga finansinė parama, nustatyti priemonės, kuriomis bus įgyvendinti išskirti prioritetai. Verslininkai, norėdami pasinaudoti ES struktūrinių fondų paramą savo verslui, turi atitikti ne tik tam tikrus reikalavimus, bet ir būti išskirtiniais savo šakoje, kad galėtų konkuruoti su kitais, siekiančiais investicijų. Šioje vietoje atsiranda konfrontacija tarp valstybės institucijų, administruojančių struktūrinių fondų lėšas, kurios nustato prioritetus ir priima sprendimą dėl finansavimo ir verslo atstovų, kurie tikisi šį finansavimą gauti. Iškyla problema, kad ES struktūrinių fondų lėšos nėra pilnai įsisavinamos arba nėra pasiekiami strateginiai investicijų politikos tikslai, tuo tarpu verslo atstovai teigia, kad Lietuvoje sąlygos verslui kurti ir vystyti yra nepalankios, ES finansavimo programos neskatina naujų įmonių atsiradimo, įtakojančio verslumo lygio didėjimą, kuris yra vienas iš kriterijų investicijų įtakos ekonomikai vertinimui.

ES paramos nauda ypač aktuali ekonominio sunkmečio sąlygomis, kadangi sunkiomis ekonominėmis sąlygomis pradėti ir išlaikyti naują verslą yra ypač sunku. Analizuojant ES struktūrinių fondų įtaką verslo steigimui, didelis dėmesys turėtų būti skiriamas lėšų įsisavinimo problemoms, programų prieinamumui ir efektyvumui vertinti. Apie ES investicijų politikos tikslų įgyvendinimą ir struktūrinių fondų paramą daugiausiai informacijos galima rasti analizuojant šių lėšų panaudojimo ataskaitas, kurios apima platų visų remiamų sričių ir projektų vertinimą, tačiau trūksta sisteminio požiūrio į ES investicijų politikos vertinimą smulkaus ir vidutinio verslo steigimo atžvilgiu. Mokslinės literatūros šia tema taip pat nėra pakankamai daug ir joje dažniausiai kalbama apie ES struktūrinių fondų įtaką šalies ekonomikai, tačiau mažai dėmesio skiriama šios paramos įtakai pačiam verslui. Beržinskienė ir kt. (2012) analizuoja įsisavintų lėšų intensyvumą, neišskiriant konkrečios

vienos srities, tuo tarpu verslo steigimo kriterijus yra svarbus vertinant ES investicijų svarbą verslumo lygio pokyčiui šalyje, todėl aktualu išnagrinėti ES investicijų politiką siauresniame kontekste – smulkaus ir vidutinio verslo steigimui.

Darbo problema. Pirmiausiai šiame darbe siekiama išsiaiškinti, kokios verslo sąlygos šiuo metu yra Lietuvoje, žvelgiant iš ES investicijų politikos perspektyvos. Kita probleminė kryptis – kaip ES investicijų politika prisidėjo prie sąlygų, skatinančių verslo steigimą Lietuvoje, gerinimo. Pagrindinis klausimas, į kurį siekiama atsakyti – koks ES investicijų vaidmuo verslo steigimo atžvilgiu trečiajame – paskutiniajame ES struktūrinės paramos skyrimo etape? Ar atitinka siūlomos priemonės verslininkų poreikius? Ar šios priemonės pakankamos verslumui Lietuvoje skatinti?

Tyrimo objektas – ES investicijų politika.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti ES investicijų politiką verslo steigimo atžvilgiu Lietuvoje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Pateikti teorinius ES investicijų politikos verslo steigimui pagrindus;
2. Išanalizuoti bendrąją verslo aplinką Lietuvoje;
3. Palyginti verslo sąlygas skirtingose ES šalyse;
4. Nustatyti ES investicijų politikos įgyvendinimą lemiančius veiksnius;
5. Ištirti ES investicijų politikos įgyvendinimo priemonių reikšmę verslo steigimui Lietuvoje;
6. Pateikti 2014 – 2020 m. ES investicijų politikos reikšmę verslo steigimo atžvilgiu.

Pagrindiniai ginamieji teiginiai:

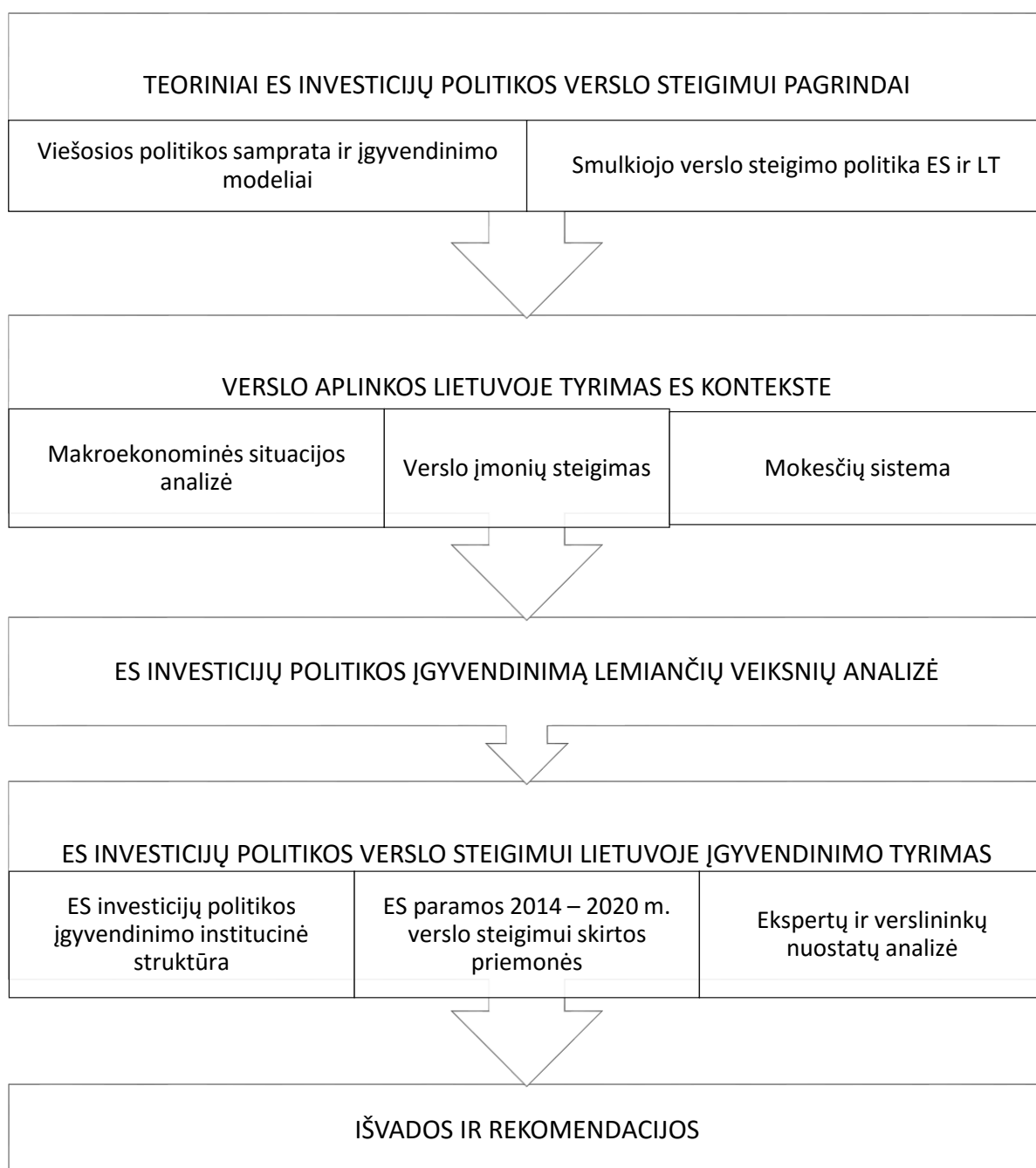
1. ES investicijų politika nėra orientuota į tiesioginį verslo steigimo finansavimą. Verslo steigimui investicijų politika turi tik netiesioginės įtakos verslo sąlygų gerinimui ir patrauklumui steigiant naujas įmones.
2. Šiaulių regiono verslininkams teikiamos finansinės priemonės (kreditai), garantijos ir dalinis palūkanų kompensavimas, teikiamos konsultavimo ir informavimo paslaugos, vykdomas pramoninio parko plėtros projektas bei gerinama kelių ir energetikos infrastruktūra padidina regiono patrauklumą verslo steigimui, tačiau yra nepakankamos verslumui skatinti.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros šaltinių, įstatymų ir kitų teisės aktų, strateginių ir programinių dokumentų analizė ir sisteminimas, apibendrinimas, statistinių duomenų analizė ir palyginimas, empirinio tyrimo metodas – dokumentų analizė, PEST, SSGG analizė bei kokybinis pusiau struktūruoto interviu pagalba gautos informacijos tyrimas.

Darbo struktūra. Darbą sudaro keturios dalys. Pirmojoje dalyje analizuojami teoriniai ES investicijų politikos verslo steigimui aspektai, antrojoje dalyje atkleidžiama Lietuvos verslo aplinka ES kontekste, teisinis verslo steigimo reglamentavimas, mokesčių sistema, ES ir LT investicijų

politikos smulkią verslo steigimui gairės. Trečiojoje dalyje atlikta ES investicijų politikos įgyvendinimą lemiančių veiksnių analizė. Ketvirtoji dalis skirta empirinio tyrimo analizei, kurios metu įvertinamos ES investicijų smulkaus verslo steigimui įsisavinimo 2014 – 2020 m. galimybės, apimant institucinės struktūros ir funkcijų analizę, aptariant verslo steigimui skirtas priemones bei pateikiant ekspertinį vertinimą analizuojama tema. Ekspertinis vertinimas atliktas pusiau struktūruoto interviu pagalba apklausiant institucijų, administruojančių ES struktūrinės paramos lėšų paskirstymą, darbuotojus bei verslininkus, pasinaudojusius ar planuojančius pasinaudoti ES struktūrinių fondų parama.

Grafiškai darbo struktūrą iliustruoja tokia schema:

1. TEORINIAI ES INVESTICIJŲ POLITIKOS VERSLO STEIGIMUI PAGRINDAI

ES investicijų politika yra viena iš viešosios politikos krypčių, kurią formuoja ir įgyvendina ES ir šalys narės kartu, atsižvelgiant į strategines ES darnaus vystymosi nuostatas. Todėl prieš analizuojant ES investicijų politikos reikšmę verslo steigimui Lietuvoje, pirmiausiai svarbu nustatyti teorinius ES investicijų politikos pagrindus, pradedant nuo viešosios politikos sampratos ir įgyvendinimo modelių ir baigiant smulkiojo verslo atžvilgiu formuojamos politikos nuostatomis ES ir LT.

1.1. Viešosios politikos samprata ir įgyvendinimas

Viešoji politika suprantama kaip valdžios veikla įgyvendinant valstybės valią, sprendimų priėmimo ir jų įgyvendinimo procesas. Viešoji politika atlieka skirtingų interesų grupių santykių reguliavimo, materialinių vertybių paskirstymo funkcijas, tenkinant visuomenės poreikius. Viešosios politikos samprata glaudžiai siejasi su viešojo administravimo arba viešojo valdymo samprata (Raipa, 2002). Jei viešoji politika – tai valstybės institucijų veiksmai identifikuojant valstybės ar regiono problemas, nustatant prioritetas šių problemų sprendimo sritis, formuojant valstybės vystymosi tikslus, tai viešasis administravimas yra šių tikslų įgyvendinimo procesas, apimantis ir institucinę šio proceso sistemą. Viešoji politika dažnai analizuojama įvairiais aspektais:

- kaip valdžios ir valdymo institucijų politinė elgsena ir procesai, procedūros, politiniai veiksmai, alternatyvų vertinimas ir sprendimai (Raipa, 2002);
- kaip visuomenėje kylančių problemų iškėlimas ir sprendimas, įtraukiant jas politikos darbotvarkę (Parsons, 2001);
- kaip procesas, apimantis politikos formavimą, įgyvendinimą, priežiūrą ir vertinimą bei grįžtamąjį ryšį (Vilpišauskas, Nakrošis, 2003);
- kaip filosofija, paremta socialinių, elgsenos, profesinių sričių mokslais ir metodais ir svarbiausiais atradimais, sprendžiant visuomenės problemas (Dunn, 2006).

Apibendrintai viešąją politiką galima apibrėžti kaip *visuomenėje kylančių problemų sprendimo procesą nuo šių problemų identifikavimo ir prioritetų išryškavimo, alternatyvų įvertinimo iki šių problemų sprendimo, gautų rezultatų vertinimo siekiant tobulinti sprendimų priėmimą.*

Viešosios politikos įgyvendinimas ir jo sėkmingumas yra pagrindas pasiekti politikos iškeltus tikslus ir uždavinius. Kuo konkrečiau ir tiksliau suformuluojami tikslai ir uždaviniai, tuo sėkmingesnis gali būti politikos įgyvendinimas. Tačiau be tikslų ir uždavinių formulavimo politikos įgyvendinimui reikšmės turi ir įgyvendinančių institucijų struktūra, veikla, gebėjimas tinkamai

paskirstyti žmogiškuosius ir finansinius išteklius, bendradarbiauti tarpusavyje ir su suinteresuotomis politikos įgyvendinimu grupėmis. Nemažos reikšmės turi ir išorinė aplinka. Visi šie veiksniai turi įtakos sėkmingam viešosios politikos įgyvendinimui, tačiau taip pat gali būti ir politikos įgyvendinimo nesėkmės priežastimi.

Parsons (2001) ir Vilpišauskas bei Nakrošis (2003) nurodo keletą viešosios politikos įgyvendinimo problemų atsiradimo sričių:

- Sprendimų neįgyvendinamumas;
- Skirtingų lygių institucijų nesusikalbėjimas;
- Veiksmų koordinavimo problemos;
- Reguliavimo problemos;
- Valstybės tarnautojų kompetencijos problemos;
- Įgyvendinančių ir suinteresuotų grupių bendradarbiavimo problemos;
- Išorinės aplinkos problemos.

Sprendimų neįgyvendinamumas suprantamas kaip netinkamų sprendimų priėmimas, kurių įgyvendinimas neįmanomas dėl vidinių valdymo problemų, teisinio reguliavimo prieštaravimų, neteisingai įvertintų finansinių ar laiko sąnaudų. Viešosios politikos įgyvendinimas vyksta skirtinguose valdymo lygiuose, todėl nuo skirtingų lygių institucijų tarpusavio santykių ir netinkamo bendradarbiavimo, jukcijų ar netinkamai paskirstytų finansų atsiranda tarpusavio prieštaravimai ir nesusikalbėjimas. Dėl to gali atsirasti ir veiksmų koordinavimo problemos. Tai reiškia, kad skirtingos institucijos, įgyvendinančios vieną politiką netinkamai koordinuoja tarpusavio veiksmus, dubliuojamos funkcijos, užtrunka komunikavimo procesas, užsitęsia sprendimų priėmimas. Be institucijų bendradarbiavimo ir veiksmų koordinavimo problemų viešosios politikos įgyvendinimas problematiškas gali būti ir dėl prastai veikiančios reguliavimo sistemos. Tai reiškia, kad politikos įgyvendinimo sprendimai stringa dėl netinkamai veikiančių priežiūros ir kontrolės institucijų ar netinkamo teisės aktų, reguliuojančių politikos įgyvendinimą, nuostatų formulavimo.

Valstybės politikos įgyvendinimas paliečia tam tikras suinteresuotas grupes, pvz. verslo steigimo politika orientuota į verslo sąlygų gerinimą, verslo aplinkos tobulinimą ir pritaikymą naujų įmonių steigimui. Tai reiškia, kad formuojant ir įgyvendinant valstybės politiką verslo subjektų atžvilgiu, būtinas bendradarbiavimas ir glaudus ryšys su verslo subjektais, kas užtikrina aiškesnį ir objektyvesnį verslo problemų identifikavimą ir politikos tikslų formulavimą šių problemų sprendimui.

Išorinės aplinkos reikšmė įgyvendinant viešąją politiką ne mažesnė nei vidiniai instituciniai ir tarpinstituciniai veiksniai. Viešosios politikos įgyvendinimas gali būti problematiškas dėl nestabilios ekonominės padėties šalyje, geopolitinės situacijos kitų šalių atžvilgiu ar socialinių pokyčių šalies viduje. Siekiant išvengti išorinės aplinkos keliamų viešosios politikos įgyvendinimo problemų,

svarbu tinkamai įvertinti išorinės palinkos sąlygas, galimus jų pokyčius ir poveikį konkrečios politikos įgyvendinimui.

Paminėtos problemos daro įtaką viešosios politikos sprendimų įgyvendinamumui, todėl analizuojant viešosios politikos įgyvendinimo galimybes, pirmiausiai turi būti atkreipiamas dėmesys į šių problemų tikėtumą ir šių problemų šalinimo galimybes įgyvendinimo procese.

1.2. ES investicijų politikos vertinimo problematika

ES investicijų politikos kaip viešosios politikos srities vertinimas yra būtinas, kadangi egzistuoja tam tikra atskaitomybė už politikos tikslų įgyvendinimą ir investicinių lėšų panaudojimą. Vertinimo tikslas – ne tik politikos ir jos pagrindu suformuotų programų efektyvumo ir kokybės ar veiksmingumo nustatymas, bet ir galimybė pasinaudoti anksčiau įgyta patirtimi arba perduoti šią patirtį kitiems.

Dunn (2006) pateikia tam tikrus vertinimo kriterijus, kuriais remiantis galima vertinti politiką:

- Efektyvumas – vertinamas gauto rezultato vertingumas;
- Produktyvumas – vertinamos pastangos, reikalingos rezultatui pasiekti;
- Pakankamumas – vertinamas pasiekto rezultato pakankamumas iškeltai problemai išspręsti;
- Teisingumas – ar teisingai paskirstytos rezultato pasiekimo sąnaudos skirtingų suinteresuotų grupių atžvilgiu;
- Gebėjimas raguoti – vertinamas gauto rezultato galimybės patenkinti tam tikrų grupių poreikius;
- Tinkamumas – vertinamas gauto ar trokštamo rezultato vertingumas.

Viešosios politikos vertinimas gali būti atliekamas dviem būdais: prieš atliekant politikos įgyvendinimo veiksmus, t. y. planavimo stadijoje numatant galimą ketinamų atlikti veiksmų poveikį skirtingoms sritims, ir po politikos įgyvendinimo, analizuojant jau atliktų veiksmų poveikį analizuojamoms sritims (Nakrošis ir kt. 2007). Šie metodai vadinami lotyniškais pavadinimais *ex-ante* (išankstinis vertinimas) ir *ex-post* (baigiamasis vertinimas). Be šių vertinimo būdų gali būti atliekama ir keletas tarpinių vertinimų, kurių metu išryškinkamos planavimo ir programavimo problemos ir gali būti koreguojamas pats politikos įgyvendinimo procesas.

ES investicijų politika įgyvendinama per struktūrinių ir sanglaudos fondų paramą, kurios pagrindu formuojamos nacionalinės ir vietos savivaldos programos. Dvorak (2011) pastebi, kad šių programų ir jų poveikio įvairioms viešosios politikos sritims vertinimas atliekamas mokslinių – užsakomųjų tyrimų pagalba, kuriuos atlieka Finansų ministerijos ir kitų su viešosios politikos

įgyvendinimu ir vertinimu susijusių institucijų ekspertai. ES investicijų programų vertinimas taip pat pateikiamas ir Nakrošiaus ir kt. (2007) darbe. ES investicijų politikos įgyvendinimą, identifikuojamos problemos, poreikiai, plėtros galimybės, programų vertinimo aspektai.

Dvorak (2011) ES investicijų poveikį siūlo vertinti keliais aspektais:

- Poveikis atitinkamai sričiai.
- Poveikis ekonomikai.
- Poveikis valstybės finansams.
- Poveikis socialinei aplinkai.

Analizuojant ES investicijų politiką verslo steigimui Lietuvoje tikslinga politikos poveikį nagrinėti atitinkamos srities – verslo steigimo – atžvilgiu. Todėl šiame darbe aktualus būtent toks politikos poveikio analizės aspektas, kurio metu nustatoma ES investicijų reikšmė verslo sąlygų gerinimui ir verslumo skatinimui. Šiame kontekste atsiranda problema kaip ir ką vertinti, siekiant nustatyti poveikį verslui? Mokslinėje literatūroje tokiam vertinimui rekomenduojami dokumentų ir teisės aktų bei kitų antrinių šaltinių analizės metodai, ekspertų apklausos, interviu ir pan. metodai, kurių pagalba galima nustatyti poveikį konkrečiai tiriamai sričiai. Atliekant vertinimą, gali būti vertinama ne tik visa politika ar programa, bet jos dalis, konkretūs tikslai ar prioritetai. Vertinant ES investicijų politikos tinkamumą suinteresuotos grupės, t. y. verslo subjektų atžvilgiu, tinkamiausias metodas – sprendimų teorinis vertinimas, kadangi šis metodas padeda „pateikti patikimą ir pagrįstą informaciją apie politikos padarinius, kurių atvirai pageidauja suinteresuotos grupės“ (Dunn, 2006, 361 p.).

Apibendrinant galima pastebėti, kad ES investicijų politikos vertinimo problematiką apibrėžia tokie kriterijai kaip šios politikos tinkamumas spręsti verslo steigimo problemas ES investicijų pagalba. Politikos vertinimui aptartu aspektu tinkamiausias metodas – *sprendimų teorinis vertinimas*, atliekamas *ex-ante*, atsižvelgiant į suinteresuotų pusių, t. y. verslo subjektų poreikius.

1.3. Smulkiojo verslo steigimo politika ES ir Lietuvoje

Smulkusis verslas yra Europos šalių, tame tarpe ir Lietuvos, ekonomikos vystymosi pagrindinė prielaida. Mažos ir vidutinės įmonės sudaro praktiškai 99% visų Europos įmonių, kuriose dirba 67% privataus sektoriaus darbo jėgos, todėl būtent smulkusis verslas ir jo plėtojimas yra akcentuojamas Strategijoje “Europa 2020”, mat nuo smulkaus ir vidutinio verslo sugebėjimų išnaudoti savo galimybes ir turimo potencialo priklauso Europos ekonomikos augimas.

ES investicijų politika apima bendrą verslo rėmimo politiką, tačiau taikomos priemonės gali būti nukreiptos būtent verslo steigimo kryptimi, nes vienas iš strateginių ES investicijų politikos

krypčių yra verslumo didinimas, kurio rezultatai tiesiogiai priklauso nuo naujai įsteigtų įmonių skaičiaus didėjimo.

Siekiant išanalizuoti verslo steigimo Lietuvoje galimybes 2014 – 2020 m. panaudojant ES investicijas, pirmiausia vertėtų apžvelgti teisinę bazę Europos Sąjungos, nacionaliniu ir vietos lygmenimis, įtakančią SVV steigimą naudojant ES investicijas (žr. 1.1 lent.).

1.1 lentelė

Verslo steigimo teisinis reglamentavimas skirtinguose lygmenyse

ES lygmuo	<ul style="list-style-type: none"> • Europos Sąjungos strategija „Europa 2020“ • 2014–2020 m. ES fondų Investicijų komunikacijos strategija • 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos prioriteto įgyvendinimo priemonių įgyvendinimo planas • Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) dėl Europos regioninės plėtros fondo ir dėl konkrečių su investicijų į ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą tikslu susijusių nuostatų
Nacionalinis lygmuo	<ul style="list-style-type: none"> • Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programa • Lietuvos inovacijų 2010–2020 m. strategija • 21 – asis Verslo ir apskaitos standartas. Dotacijos ir subsidijos • 2014–2020 m. Nacionalinė pažangos programa • Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ • Užimtumo didinimo 2014–2020 m. programa
Vietinis lygmuo	<ul style="list-style-type: none"> • Šiaulių miesto 2007 – 2016 m. strateginis plėtros planas • Šiaulių miesto savivaldybės 2013–2015 m. veiklos prioritetai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

ES lygmeniu Europos Sąjungos „Europa 2020“ strategijos įgyvendinimas apima 5 pagrindinius siekius, pagal kuriuos bus matuojama pažanga, daroma siekiant strategijos „Europa 2020“ tikslų. Vienas pagrindinių siekių – užimtumas, kuomet yra siekiama jog 75 % 20–64 metų žmonių turėtų turėti darbą.

Remiamos ES investicijomis pavienės, labai mažos, mažoms ir vidutinės įmonės veiklos, jų produkcijos pristatymo užsienio rinkose ir Lietuvoje vystančiose tarptautinėse parodose, mugėse pristatymai yra žymimi 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos prioriteto įgyvendinimo priemonių įgyvendinimo plane.

Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl Europos regioninės plėtros fondo ir dėl konkrečių su investicijų į ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą tikslu susijusių nuostatų skelbia, kokia papildoma veikla gali būti finansuojama lėšomis siekiant Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslo (Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas, 2013).

Ne tik visos valstybės valdymo institucijos, nepaisant jų valdymo lygmens, prisideda prie Strategijos „Lietuva 2030“ įgyvendinimo. Bendruomenės, nevyriausybinės ir verslo organizacijos dalyvauja atvirame forume „Lietuva 2030“ ir įgyvendina visuomenės, ekonomikos ir valdymo projektus („Lietuva 2030“, 2012). Nacionalinė pažangos programa skirta Lietuvos pažangos strategijai „Lietuva 2030“ įgyvendinti. Šioje programoje, jungiančioje pagrindines Lietuvos pažangos

strategijos „Lietuva 2030“ ir Europos Sąjungos strategijos „Europa 2020“ nuostatas ir orientuotoje į pažangą, aprašomos ilgalaikių valstybės prioritetų įgyvendinimo uždaviniai ir kryptys, numatomos ES finansinės paramos proporcijos.

Europos Sąjungos teikiamą naudą būtų galima išskirti į dvi pagrindines kryptis. Pirmoji tai būtų tiesioginis finansavimas dotacijos. 21 – asis Verslo ir apskaitos standartas suteikia galimybę vienam projektui skirti 40-70 procentų lėšų nuo visos jo vertės, šios lėšos skiriamos veiklai sukurti tam tikrą numatytą vertę. Tikslinė struktūrinių fondų parama siekiama ilgalaikės ekonominės naudos, todėl dauguma šių projektų finansiškai negreitai atsiperka.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programoje didelis dėmesys skiriamas efektyviam Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimui ir administracinės naštos mažinimui, verslo sąlygų gerinimui, inovacijoms.

Užimtumo didinimo 2014-2020 m. programa parengta siekiant kompleksiskai spręsti šiuo metu itin aktualias gyventojų užimtumo problemas, sutelkiant verslo, švietimo ir darbo rinkos sektorius, taip pat įtraukiant socialinius partnerius ir savivaldybes į užimtumo politikos formavimą (Nutarimas dėl užimtumo didinimo 2014 – 2020 m. programos patvirtinimo, 2013).

Šiaulių miesto 2007 – 2016 m. strateginis plėtros plane 2 – amė prioritete aiškiai pažymimas pramonės ir verslo plėtros skatinimas, palankios aplinkos inovacijoms versle kurti ir taikyti sudarymas, mokslo ir verslo partnerystės skatinimas. Vienas pirmųjų Šiaulių miesto savivaldybės 2013-2015 m. veiklos prioritetų yra verslo ir privačių investicijų skatinimas, verslumo skatinimas, palankios aplinkos verslo plėtrai, bei investicijoms pritraukti sudarymas.

Gerinant smulkaus ir vidutinio verslo padėtį ES šalyse narėse, 2008 m. ES komisija priėmė Smulkiojo verslo aktą Europai (angl. *Small Business Act for Europe*), kurio pagrindinė idėja yra formuoti smulkiojo ir vidutinio verslo politiką ES erdvėje, o nacionaliniame lygmenyje turi būti imamasi visapusiško šio akto principų ir priemonių įgyvendinimo. Šiuo aktu ES komisija įpareigoja šalis naries visapusiškai panaudoti siūlomas finansines priemones, sumažinti administracinę naštą verslui, sutrumpinti verslo steigimo laiką ir sumažinti steigimo išlaidas.

Pagrindinė ES paramos idėja visada pirmiausiai asocijuojasi su ES struktūrinių fondų parama konkrečioms programoms įgyvendinti, todėl strategijų įgyvendinimui rengiami investicijų planai ir veiksmų programos. Lietuvai 2004 m. įstojus į ES, atsirado galimybė pasinaudoti ES skiriama parama, kurios pagrindinis tikslas – sumažinti atskirtį tarp skirtingų ES regionų, užtikrinant darnų vystymąsi visose gyvenimo srityse, tame tarpe ir ekonominiame kontekste.

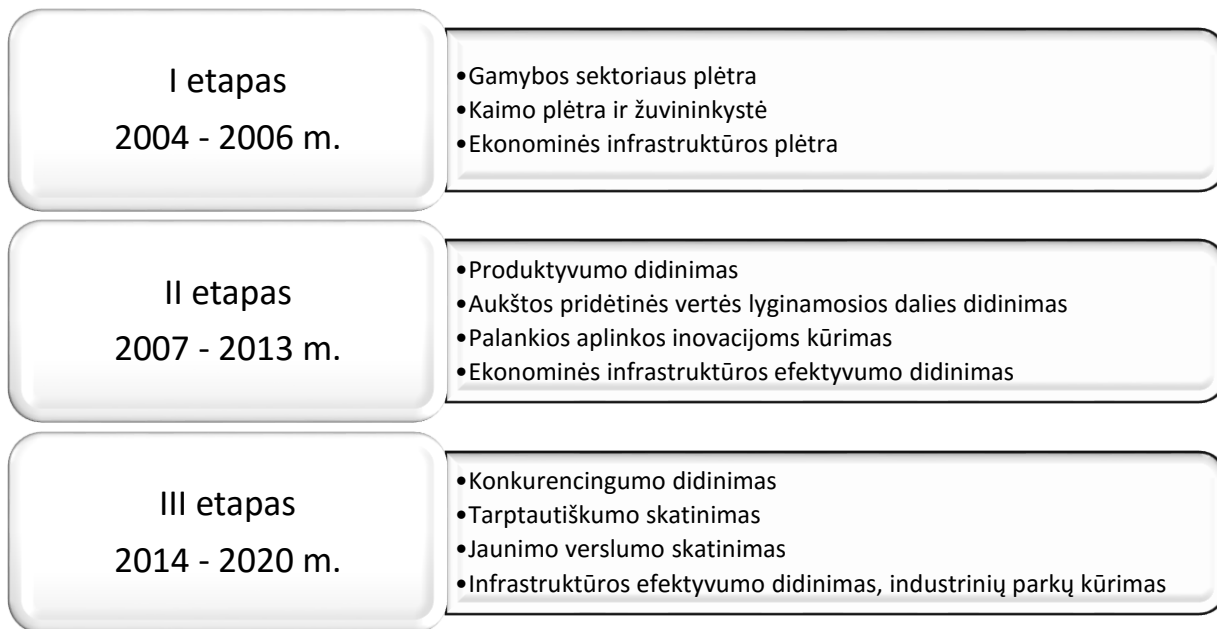
ES investicijų politikos ir struktūrinės paramos teikimo raida skirstoma į tris etapus:

I etapas – 2004 m. – 2006 m.

II etapas – 2007 – 2013 m.

III etapas – 2014 – 2020 m.

Skirtingi struktūrinės paramos etapai apibrėžia skirtingus strateginius tikslus. Išryškinant ES investicijų politiką smulkaus ir vidutinio verslo steigimo atžvilgiu, galima pastebėti, kad pirmajame etape didžiausias dėmesys buvo skiriamas pačios verslo aplinkos gerinimui ir verslo kūrimosi skatinimui – ES lėšos skirtos gamybos sektoriaus plėtrai, kaimo plėtrai ir žuvininkystės vystymui, verslui palankios infrastruktūros formavimui ir plėtrai (1 pav.).

1 pav. ES investicijų verslo skatinimo srityje pagrindiniai uždaviniai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis 2004 – 2006 m., 2007 – 2013 m., 2014 – 2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programomis

Antrajame etape didesnis dėmesys skirtas jau veikiančių verslo subjektų produktyvumo didinimui, konkurencingumo didinimui, aukštos pridėtinės vertės lyginamosios dalies didinimui, sukurtos infrastruktūros efektyvumo didinimui. Tai reiškia, kad didesnis dėmesys skiriamas jau egzistuojančių įmonių finansavimui, o naujo verslo steigimui parama mažėja. Remiamos inovatyvios įmonės, siekiančios naudoti naujos gamybos įrengimus ir naujas technologijas.

Trečiasis etapas išsiskiria dar mažesniu dėmesiu naujų įmonių steigimui, tačiau prioritetine sritimi tampa konkurencingumo ir tarptautiškumo didinimas. Viena iš prioritetinių sričių – verslumo didinimas, kurį galima apibrėžti kaip verslo steigimo skatinimui.

Vienu iš svarbiausių dokumentų, apibrėžiančių konkrečius veiksmus įgyvendinant strategiją “Europa 2020”, reikėtų laikyti **Partnerystės sutartį**, kuri sudaro pagrindą Lietuvos 2014 – 2020 m. ES struktūrinės paramos ES struktūrinių fondų investavimo strategijai. Pati Partnerystės sutartis apima labai platų spęstinių problemų ir priemonių spektrą, susijusį su darnaus vystymosi samprata, kuri apima visapusišką regiono, šalies ar kito teritorinio vieneto vystymąsi socialinėje, ekonominėje ir ekologinėje plotmėje. Šiame kontekste verslo steigimo ir plėtros skatinimas yra vienas iš elementų,

susijusių su darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimu. Pagrindinis ES investavimo strategijos tikslas yra užtikrinti spartų ir ilgalaikį ekonominį augimą, mažinti šalies atsilikimo nuo ES vidurkio lygį, vykdyti jau pradėtas struktūrines reformas bei užtikrinti tinkamą finansavimą priemonėmis, kurios skatina ekonominį augimą. Be augimo skatinimo, strategija skatina tausoti išteklius bei visiems šalies gyventojams užtikrinti geresnę gyvenimo kokybę. Kitaip tariant, strategija nukreipta didinti ekonominę, socialinę bei teritorinę sanglaudą ES ir Lietuvoje. Ir viena iš priemonių šiam tikslui pasiekti – skatinti smulkiojo ir vidutinio verslo kūrimąsi, plėtrą, didinti jo konkurencingumą bei tarptautiškumą.

Kaip teigiama **2014 – 2020 Lietuvos Partnerystės sutartyje** (2014), pagal verslo aplinkos indeksą Lietuva užima 17 tarp 189 pasaulio valstybių ir 6 vietą ES. Tačiau Lietuvoje pernelyg didelė yra valstybės reguliavimo našta. Todėl gerinant verslo aplinką Lietuvoje, didžiausias dėmesys skiriamas valstybinio reguliavimo tobulinimui ir administracinės naštos smulkiajam ir vidutiniam verslui mažinimui, tuo tikintis padidinti verslo patrauklumą gyventojams ir skatinti jų verslumą. Dėl institucinės sistemos ypatumų ir nepakankamo strateginio požiūrio konkurencijos politikos klausimais, nepakanka įgaliojimų, gebėjimų ir iniciatyvos skatinti verslo konkurencinę aplinką. O ir verslumo lygis Lietuvoje yra pakankamai žemas. Gyventojų verslumą stabdo ne tik ribotas finansavimo prieinamumas naujam verslui kurti ar esamam plėtoti, bet ir nepakankamas informacijos pateikimas, visuomenės švietimo verslumo klausimais stoka. Ypač žemas yra kaimo vietovėse gyvenančių asmenų verslumo lygis, kurį labiausiai ir lemia informacijos stoka bei nesugebėjimas sukurti naujo verslo, nesusijusio su žemės ūkio veikla.

Pagal integracijos į užsienio rinkas Lietuva taip pat gerokai atsilieka nuo ES vidurkio. Nors paskutiniu metu jaučiamas eksporto augimas, tačiau šį augimą lėmė ne Lietuvoje pagamintos prekės, o reeksportas, mažai padedantis valstybės ekonominiam vystymuisi ir gyventojų gerovei. Partnerystės sutartyje (2014) taip pat pažymima, kad Lietuvoje būtina skatinti ir verslo produktyvumo lygį, kuriam įtakos turi pigi ir lengvai prieinama darbo jėga, neskatinanti pažangių verslo produktyvumą didinančių priemonių panaudojimą.

Apibrėžta nepakankamai išvystyta ir patraukli verslui Lietuvos verslo aplinka suteikia prielaidas formuoti atitinkamoms ES ir Lietuvos smulkiojo ir vidutinio verslo skatinimo politikos priemonėms. Partnerystės sutartyje išreiškiami pagrindiniai smulkiojo ir vidutinio verslo vystymo ateities iššūkiai – *„labiau panaudoti šalies gyventojų verslumo ir kūrybiškumo potencialą, skatinant SVV kūrimąsi ir tvarumą. Tuo pačiu būtina stiprinti veikiančių įmonių konkurencingumą Lietuvos ir Europos rinkose, didinant darbo našumą bei produktyvumą, išnaudojant rinkų nišas bei skatinant novatoriškumą“*.

Smulkiojo ir vidutinio verslo konkurencingumo ir tarptautiškumo didinimas yra viena iš prioritetinių strategijos “Europa 2020” sričių. Strategija “Europa 2020” yra skirta darnaus ES

valstybių vystymosi skatinimui, ekonominiam ir socialiniam valstybių vystymosi skatinimui, žinių visuomenės kūrimui, mokslinių tyrimų ir ekologijos gerinimo skatinimui. Remiantis strategijos “Europa 2020” principais ir joje numatytais prioritetais formuojamos nacionalinės ES šalių narių strategijos, įgyvendinančios pagrindines ES darnaus vystymosi nuostatas. Lietuvoje šios nuostatos perteikiamos strategijoje “Lietuva 2030”.

ES investicijų politika smulkiajam verslui atsiskleidžia **2014 – 2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programoje**. Skatinant smulkųjį verslą siekiama didinti visos šalies konkurencingumą, atkurti iki krizės pasiektą gerovę, diegiant naujoves, remiant naujų, technologiškai pažangių produktų kūrimą. Smulkių ir vidutinių įmonių būklė ir gebėjimas panaudoti struktūrinių fondų paramą daro tiesioginę įtaką ne tik šalies ekonominiam augimui bet ir socialinei sanglaudai. Todėl skatinant smulkųjį verslą, siekiama pakelti Lietuvos verslumo lygį, kuris gerokai mažesnis nei ES vidurkis. ES investicijų politika nukreipta į SVV paramos ir inovacijų sistemos tobulinimą, bendradarbiavimo skatinimą, finansavimo ir informacijos sklaidos gerinimą. Pažymint smulkiojo ir vidutinio verslo svarbą sanglaudos didinimui, smulkiojo ir vidutinio verslo konkurencingumo skatinimas yra iškeltas iki trečio prioriteto iš vienuolikos, aukštesniu prioritetu paliekant investicijas į mokslinę pažangą ir informacinių technologijų plėtrą. Investicinis prioritetas skatinant smulkiojo ir vidutinio verslo konkurencingumą teikiamas verslumo skatinimui, ypač palaikant naujas idėjas. Priemonės įgyvendinančiose iniciatyvose pabrėžiama geresnės verslo aplinkos svarba. “Lietuvai ypač svarbu gerinti verslo pradžios sąlygas, mažinti administracinę naštą verslui, užtikrinti finansinių išteklių prieinamumą, sudaryti lygias konkurencines sąlygas šalinant kliūtis naujiems rinkos dalyviams patekti į rinką, skatinti produktyvias investicijas” – toks pagrindinis SVV investicinio prioriteto pasirinkimo motyvas, pateiktas veiksmų programoje. Kita sritis, kuriai skiriamas ES investicijų prioritetas – naujų mažų ir vidutinių įmonių verslo modelių kūrimas ir įgyvendinimas. Ypač skatinamos tarptautiniu mastu veikiančios įmonės, gebančios veikti globalizacijos sąlygomis. Užsienio investicijos skatinamos turizmo sektoriuje, eksporto srityje. Skatinamas žinioms imlių paslaugų ir aukštųjų technologijų produkcijos kūrimas. Tausaus išteklių naudojimo svarba atskleidžiama skatinant mažas ir vidutines įmones dalyvauti ekonomikos augimo ir inovacijų procesuose. Remiamas klasterių atsiradimas, švariosios technologijos, ateities energetika, kūrybinės ir kultūrinės industrijos, gerovės ir sveikatingumo sritys. Taigi, ES 2014-2020 metų investicijų politikos smulkiajam verslui pagrindiniai prioritetai yra verslumo skatinimas, verslo konkurencingumo didinimas ir internacionalizavimas bei inovacijų skatinimas (žr. 2 pav.).

1 PRIORITETAS	2 PRIORITETAS	3 PRIORITETAS
<ul style="list-style-type: none"> • Verslumo, ypač sudarant palankesnes sąlygas pritaikyti naujas idėjas ekonominei veiklai, ir naujų įmonių, įskaitant verslo inkubatorius, steigimo skatinimas 	<ul style="list-style-type: none"> • Naujų mažų ir vidutinių įmonių verslo modelių, ypač internacionalizavimo, kūrimas ir įgyvendinimas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mažų ir vidutinių įmonių gebėjimų dalyvauti ekonomikos augimo ir inovacijų procesuose rėmimas

2 pav. 2014-2020 metų veiksmų programos remiant smulkųjų verslą prioritetai

Šaltinis: 2014 – 2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programa

Apibrėžus ir iškelus pagrindinius ES verslo paramos prioritetus, Lietuvos Respublikos Vyriausybė įvertino smulkaus ir vidutinio verslo svarbą šalies ūkiui ir išskyrė pagrindines su tuo susijusias problemas. Vienu svarbiausiu Lietuvos ekonominės politikos uždaviniu laikomas smulkaus ir vidutinio verslo plėtojimas, naujų darbo vietų kūrimas. Šio uždavinio įgyvendinimui svarbu susitelkti gerinant teisinę ir ekonominę verslo aplinką, taip pat turi būti atlikti ir tam tikri struktūriniai instituciniai sprendimai – steigiamos ir remiamos institucijos, padėsiančios verslininkams informaciniais, finansiniais ir techniniais paramos būdais.

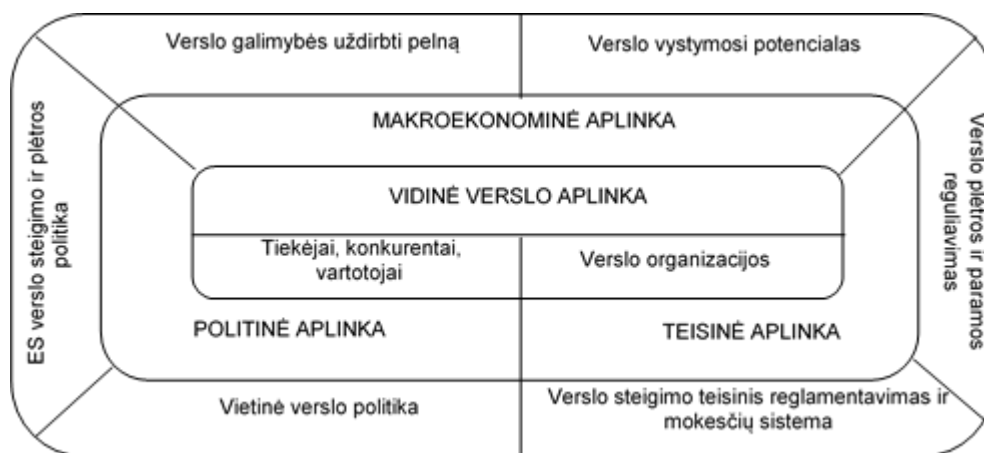
Lietuvos valstybės smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo programos ištakos siekia 1998 m., kai buvo priimtas nutarimas “Dėl Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatų ir jų priemonių įgyvendinimo”. Vykdam šią programą buvo išskirti pagrindiniai tikslai:

- sukurti verslo plėtrai palankią teisinę bei ekonominę aplinką ir sumažinti biurokratinius verslo plėtros barjerus;
- suformuoti smulkaus ir vidutinio verslo plėtros techninės ir finansinės paramos sistemą;
- plėtoti verslo infrastruktūrą ir verslo savivaldą.

Per beveik 20 m. šie tikslai buvo pasiekti tik iš dalies, todėl šiuolaikinės verslo plėtros programos toliau tobulinamos tomis pačiomis kryptimis, labiau atsižvelgiant į ES integracijos keliamus reikalavimus ir su tuo susijusiomis verslo vystymo interpretacijomis finansinės, informacinės ir techninės pagalbos plotmėje, išdėstytos LR Vyriausybės SVV plėtros programos finansavimo ir įgyvendinimo ataskaitoje Lietuvos Respublikos Seimui (2000).

2. VERSLO APLINKOS LIETUVOJE TYRIMAS ES KONTEKSTE

Verslo aplinka yra viena iš pačių svarbiausių sąlygų verslo steigimui ir vystymuisi. Verslo aplinka suprantama kaip veiksnių, darančių įtaką organizacijos sprendimams, visuma. Bendrąja prasme, verslo aplinka – tai išoriniai ir vidiniai veiksniai, galintys turėti įtakos verslo organizavimui, verslo strategijai, vystymuisi, plėtrai. Jei vidiniai veiksniai yra tokie, kuriuos organizacija gali modeliuoti ir koreguoti pati, tai išoriniai veiksniai nuo organizacijos sprendimų nepriklauso, tačiau būtent jie turi lemiamos įtakos verslo organizavimui ir plėtrai bei sėkmingam verslo vystymuisi (Worthington, Britton, 2006, Titarenko ir kt., 2007) (3 pav.).

3 pav. Verslo aplinkos struktūra

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Worthington, Britton, 2006, Titarenko ir kt., 2007

Šiame darbe nėra aktuali vidinė verslo aplinka, todėl čia verslo aplinka bus suprantama kaip išoriniai veiksniai, veikiantys verslo sąlygas. Patys svarbiausi iš jų yra makroekonominiai, apibrėžiantys verslo galimybes uždirbti pelną ir vystyti bei plėtoti verslą, politiniai, sudarantys galimybes bendros verslo aplinkos gerinimui valstybės mastu, teisiniai – suteikiantys verslui galimybes veikti sąžiningai kitų ūkio ar verslo subjektų atžvilgiu.

2.1. Makroekonominės situacijos analizė ir palyginimas su kitomis ES šalimis

Vertinant verslo sąlygas, remiamasi užsienio praktika, kuomet vienas iš verslo sąlygų vertinimo aspektų yra makroekonominės verslo sąlygos, t. y. vertinant verslo sąlygas, atsižvelgiama į makroekonominę situaciją šalyje ar konkrečioje ūkio šakoje (Titarenko ir kt., 2007). Makroekonominė situacija yra pirmas indikatorius, galintis parodyti, kokios yra verslo perspektyvos šalyje, kokia tikimybė uždirbti pelną iš įmonės veiklos. Ne paslaptis, kad bet kurio verslo subjekto pagrindinis tikslas yra uždirbti pelną. O įmonės pelnas tiesiogiai priklauso nuo gyventojų perkamosios galios – galimybių naudotis verslo pagamintu produktu, paslauga – verslo sukurtu

pridėtinė vertė, kuri šalies ekonomikos vertinime atsiskleidžia per augantį bendrąjį vidaus produktą (BVP), infliacijos lygį, nedarbą, investicijas ir t. t. Šiuos rodiklius analizuoja tiek viešojo administravimo ekspertai, šalies biudžeto surinkimo prognozes, tiek verslo atstovai, vertindami verslo plėtros galimybes (Worthington, Britton, 2006, Titarenko ir kt, 2007, Leontjeva, Rekašius, 2014). Tokiu būdu verslas kuria naudą valstybei, nuo joje veikiančio verslo sėkmės priklauso ekonominė valstybės padėtis, kuri tuo pačiu yra palankios ar nepalankios verslo aplinkos indikatorius. Todėl analizuojant investicijų įtaką verslui, pirmiausiai svarbu išanalizuoti esamą verslo padėtį, pradedant nuo makroekonominės aplinkos analizės Lietuvoje ir jos palyginimo su kitų ES šalių makroekonominė aplinka.

Vienas iš svarbiausių makroekonominių rodiklių, galinčių iliustruoti verslo sėkmę šalies mastu, ekonomikos teoretikų minimas BVP rodiklis. Informatyviausi yra santykiniai BVP rodikliai, leidžiantys palyginti teritorijos dydžiu ir gyventojų skaičiumi skirtingas šalis (Mackevičius, Rakštelienė, 2004, Stundžienė, Bliėkienė, 2012, Titarenko, 2012, Čiegis, 2012). Šalies išsivystymo lygį rodo BVP, tenkantis vienam gyventojui. Verslo aplinkos analizei aktualiausias yra santykinis BVP augimo rodiklis, parodantis BVP pokytį – augant BVP, ekonomika plečiasi, t. y. verslas klesti, BVP mažėjant, ekonomika traukiasi, mažėja šalies patrauklumas investicijoms ir verslo plėtojimui. Šių rodiklių pokytis kelerių metų laikotarpyje ir atotrūkis nuo ES vidurkio leidžia įsivaizduoti verslo plėtros galimybes ir numatyti veiklos potencialą šalyje. Tačiau staigūs augimo (kritimo) šuoliai rodo ekonominį nestabilumą, kuris verslui gresia neapibrėžtomis verslo sąlygomis. Neapibrėžtumas kenkia verslo plėtrai, kadangi ekonominio neapibrėžtumo sąlygomis nėra stabilumo, tad sunku tinkamai įvertinti verslo aplinką ir prognozuoti verslo vystymosi eigą bei investicijų poreikį.

Remiantis Eurostat duomenimis, didžiausias BVP augimas 2014 m. buvo Liuksemburge ir Airijoje (žr. 1 priedą). Šiose šalyse BVP 2014 m. lyginant su praėjusiais metais paaugo apie 5 proc. BVP neigiamas augimas 2014 m. buvo užfiksuotas Kipre, Kroatijoje, Italijoje ir Suomijoje. Tai reiškia, kad analizuojamais metais šiose šalyse ekonomika traukėsi. Įvertinus visų ES šalių narių BVP augimo indekso reikšmes matyti, kad ES 28 šalių vidurkis yra 1,3, t. y. vidutiniškai visose šiose šalyse BVP per metus paaugo 1,3 proc.

Lietuvos ekonomikos augimas ES kontekste yra vertinamas kaip pakankamai aukštas, kadangi 2014 m. Lietuvoje BVP paaugo 2,9 proc., o tai yra daugiau nei ES vidurkis. Tačiau aiškesnę padėtį galėtų iliustruoti retrospektyviniai duomenys. 2010 – 2011 m. BVP augimas Lietuvoje šoktelėjo nuo 1,6 iki 6,1 proc. Vėlesniais metais BVP augimas šiek tiek sulėtėjo ir stabilizavosi (3,8 - 2,9 proc.). Panašios tendencijos vyrauja ir kitose Rytų ir Vidurio Europos šalyse (Latvijoje, Estijoje, Lenkijoje).

Dar vienas verslui aktualus makroekonominis rodiklis – nedarbo lygis. Didelis nedarbo lygis gali rodyti ekonomikos nuosmukį ir sunkią verslo padėtį šalyje. Kita vertus, didelis nedarbas rodo

didelį darbo rinkoje esančių laisvų darbuotojų skaičių, t. y. galimybę plėtoti verslą panaudojant laisvą darbo jėgą. Lietuvos padėtis šioje srityje nėra išskirtinė ES kontekste. Per 2010 – 2014 m. nedarbo lygis Lietuvoje sumažėjo nuo 17,8 iki 10,8 proc. (žr. 2 priedą). ES vidurkio tendencijos šiek tiek kitokios – čia per tą patį laikotarpį nedarbo lygis padidėjo nuo 9,6 iki 10,2. Paskutiniu metu Lietuvos nedarbo lygis atitinka ES vidurkį. Didžiausias nedarbo lygis 2014 m. buvo užfiksuotas Graikijoje (26,5 proc.), mažiausias – Vokietijoje (5 proc.).

Pateikta analizė rodo, kad Lietuvoje makroekonominė verslo aplinka ES kontekste nėra išskirtinė – joje vyrauja visoms Rytų ir Vidurio Europos šalims būdingos tendencijos – didesnis nei ES vidurkis BVP augimo tempas bei ES vidurkį atitinkantis nedarbo lygis. Ekonomikos svyravimų įtaką verslo rezultatams analizavę autoriai (Mackevičius, Rakštelienė, 2004, Stundžienė, Blikienė, 2012) teigia, kad makroekonominiai veiksniai daro nemenką įtaką verslo vystymuisi, vertinant galimą riziką ir investicijų atsiperkamumą. Remiantis autorių atliktais skaičiavimais, galima daryti išvadą, kad šiuo metu Lietuvoje esanti ekonominė padėtis yra pakankamai palanki verslui steigti ir vystyti, kadangi yra pakankamai laisvos darbo jėgos, kurią galima paruošti ir panaudoti plečiant verslo apimtis. BVP augimas keletą paskutinių metų yra pakankamai stabiliai augantis, kas suteikia palankias sąlygas pasireikšti verslo turimam potencialui. Tačiau esama makroekonominė padėtis nėra pakankamai gera, kad verslo įmonės pajėgtų savarankiškai vystytis ir plėstis. Todėl, siekiant labiau išjudinti verslo potencialą, reikalingos papildomos investicijos ir valstybės pagalba.

Dar viena verslo aplinkos dalis – teisinė aplinka, kuri gali būti palanki arba nepalanki verslo plėtojimui. Įstatymai ir mokesčių sistema gali padėti verslui ir skatinti naujų verslo vienetų steigimą arba atvirkščiai – stabdyti verslo vystymąsi, sudaryti kliūtis dėl nepakeliamos administracinės ir mokestinės naštos.

2.2. Verslo įmonių steigimas

Verslo steigimas, vystymas ir plėtra yra teisiškai reglamentuojami ir daugiau ar mažiau reguliuojami valstybės įstatymų, priklausomai nuo veiklos pobūdžio ir teisinės verslo organizavimo formos. Vienoms veikloms reikalingas valstybės leidimas (licencijos), kitas veiklas valstybė reguliuoja kontroliuodama veiklos rezultatus, taikydama specialius mokesčius (akcizus). Daugiau ar mažiau verslas teisiškai reguliuojamas nuo jo įsteigimo ir per visą veiklos laikotarpį iki veiklos nutraukimo. Skirtingose šalyse taikomi skirtingi verslo teisinio reglamentavimo kriterijai ir skirtingos teisinės verslo organizavimo formos. Tačiau galima išvelgti tam tikrų dėsningumų, panašumų ir išskirti svarbiausius verslo organizavimo principus.

J. Paunksnienė, J. Antanavičienė, K. Peleckis (2011) bei V. Žilinskas, B. Martinkaus ir A. Staleronka (2004) įmonę apibūdina kaip savo firmos (įmonės) vardą turintį ūkinį vienetą, užsiimančią tam tikra ūkine - komercine veikla, pagal įstatymų numatytą tvarką. Na, o priklausomai nuo verslo pobūdžio yra išskiriamos šios verslininkystės rūšys: gamybinė, komercinė, pramoginė ir finansinė.

Nesunku jau vien iš termino pavadinimo nuspręsti, jog finansinės įmonės veikla yra susijusi su įvairiomis finansinėmis operacijomis, pramoginė – su kultūra, pramogomis, laisvalaikio praleidimu. Gamybinės paskirties įmonė gamina ar teikia kokią nors paslaugą, na o komercinė įmonė vykdo prekybą.

Pagal įmonės veiklą gali veikti skirtingos teisinės įmonių formos (2.1 lentelė).

2.1 lentelė

Lietuvos įmonių teisinės formos

Atsakomybė	Teisinė įmonės forma
Neribotos civilinės atsakomybės juridiniai asmenys	individualioji įmonė (II);
	tikroji ūkinė bendrija (TŪB);
	komanditinė ūkinė bendrija (KŪB);
Ribotos civilinės atsakomybės juridiniai asmenys	mažoji bendrija (MB);
	uždaroji akcinė bendrovė (UAB);
	akcinė (atviroji) bendrovė (AB);
	kooperatinė bendrovė (kooperatyvas) (KB);
	žemės ūkio bendrovė (ŽŪB);
	valstybės įmonė (VI);
	savivaldybės įmonė (SI);
	Europos bendrovė (EB);
	Europos ekonominių interesų grupė (EEIG);
	Europos kooperatinė bendrovė (EKB) .

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis J. Paunksniene, J. Antanavičiene, K. Peleckiu (2008), S. Rimkuviene, J. Tamošaitiene (2012), LR Mažųjų bendrijų įstatymu (2012), VI „Registrų centras“ informacija

Tačiau klasikinėmis ir dažniausiai vykdomomis verslo organizavimo formomis yra laikomos šios trys:

- individualioji įmonė;
- partnerinė įmonė (ūkinė bendrija);
- akcinė bendrovė.

Nuo 2012 m. įteisinta mažosios bendrijos verslo steigimo forma, turinti individualios įmonės ir uždarnosios akcinės bendrovės bruožų ir skirta mažam šeimos verslui.

Lietuvoje pagal galiojančius teisės aktus legaliu verslu galima užsiimti:

- įsteigus įmonę, fiziniam asmeniui įsigijus verslo liudijimą;
- įteisinus individualią veiklą;
- vyriausybės nutarimu asmenims gavus teisę užsiimti tam tikra veikla nesteigiant įmonės (pavyzdžiui, notarams, advokatams, ūkininkams);
- įsigijus (nusipirkus) įmones pagal franšizės sutartį.

Individualiosios įmonės. Bene paprasčiausia verslo organizavimo forma Lietuvoje yra individualioji įmonė (II). Individualiųjų įmonių statusą, veiklą ir likvidavimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos įmonių įstatymas ir Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Pagal įstatymą individualioji įmonė apibūdinama, kaip neribotos atsakomybės privatus juridinis asmuo, tai reiškia, jog įmonė dirba savininko naudai. Pasak Z. Gineitienės (2005) tai pakankamai lanksti ir nesudėtinga

verslo forma. Valdant šį įmonės tipą, visos iš verslo gautos pajamos priklauso tik įmonės savininkui ir jis jomis su niekuo nesidalija, išskyrus valdžią, žinoma, sumokėdamas pajamų mokesčių už gautą pelną.

Nors šią verslo formą valdyti ir nesunku, tačiau ji, kaip ir visos kitos, turi savų pliusų, bei minusų, kaip pavyzdžiui, neribota turtinė atsakomybė. Individualiosios įmonės savininkas vykdydamas veiklą susiduria su nemaža rizika, kadangi įmonės turtas nėra atskiriamas nuo asmeninio ir nesėkmės atveju tenka atsakyti ir savo asmeniniu turtu. Tačiau, kuriant individualiąją įmonę, priešingai, nei uždarąją akcinę bendrovę (UAB) ar akcinę bendrovę (AB), nereikia turėti apibrėžto įstatinio kapitalo, kai tuo tarpu uždarosios akcinės bendrovės įstatinio kapitalo mažiausia vertė yra 2 500 EUR, o akcinės bendrovės – 40 000 EUR (S. Gudavičius, 2014). Individualiai įmonei įsteigti pakanka nedidelio pradinio kapitalo, taip pat – tvarkoma supaprastinta buhalterinė apskaita, bei suteikiamos mokesčių lengvatos.

Anot V. Žilinsko, B. Martinkaus ir A. Stalėronkos (2004), individualioji įmonė gali būti pertvarkoma į akcinę bendrovę, uždarąją akcinę bendrovę, bei viešąją įstaigą. Taip pat vadovaujantis Lietuvos Respublikos įstatymų numatyta tvarka ji gali būti reorganizuojama, arba likviduojama, civilinio kodekso nustatytais juridinių asmenų likvidavimo pagrindais ir tvarka. Vienas individualiosios įmonės savininkas turi teisę savo vardu įregistruoti vieną įmonę. Dažniausiai šį įmonės tipą renkasi pradėdantieji veiklą verslininkai, kadangi jis nereikalauja didelio pradinio kapitalo.

Individualioji įmonė steigama, kai:

- Verslui organizuoti pakanka nedidelio kapitalo;
- Įmonę valdyti gali vienas asmuo;
- Išoriniai įmonės ryšiai yra siauri.

Kuomet įmonė ruošiasi užsiimti veikla, kuriai bus reikalinga licencija, įmonės vardo įregistravimas turėtų būti pirmasis žingsnis norint pradėti vykdyti veiklą. Jei įmonės vadovas numato vykdyti nelicencijuojamą veiklą, tuomet įmonės vardą galima užregistruoti ir vėliau – įmonę užregistravus įmonių Rejestre (J. Paunksnienė, J. Antanavičienė, K. Peleckis, 2011).

Nuo 2010 m. Sausio 28 d. Lietuvoje individualiąją įmonę galima įsteigti elektroniniu būdu. Individualioji įmonė nesunkiai įregistruojama internetinėje erdvėje, prisijungus prie Registrų centro klientų savitarnos sistemos.

Į leidžiama vykdyti įvairių įstatymu neuždraustą veiklą Lietuvos teritorijoje. Į steigimo trukmė bei išlaidos priklauso nuo to, kokia veikla įmonė nori užsiimti (pavyzdžiui, reikalinga licencija ūkinei veiklai ar ne) (www.eformos.lt).

A. Sakalas (2012), kalbant apie individualiosios įmonės turtą, teigia, kad jis gali būti perduotas įmonės nuosavybėn, įmonės savininko turtas arba įgytas individualiosios įmonės vardu turtas.

Individualiosios įmonės turpinė atsakomybė yra neribota, tai reiškia, jog įmonės savininkas, už įmonės skolas atsako ne tik savo pradinėmis investicijomis į verslą, bet ir visu savo asmeniniu turtu. Taip yra todėl, kad šios įmonės neturi juridinio asmens teisių ir asmeninis turtas neatskirtas nuo įmonės turto.

Individualioji įmonė turi tik vienasmenį valdymo organą – individualiosios įmonės vadovą. Individualioji įmonė nuosavybės teise priklauso fiziniam asmeniui ar keliems fiziniams asmenims (pvz., šeimos nariams) bendrosios jungtinės nuosavybės teise.

Kaip ir bet kuri kita įmonė, individualioji įmonė turi tvarkyti įmonės apskaitą. Tačiau ši apskaita yra supaprastinta ir rašoma apskaitos knygoje, kurios negali būti prieinamos kitiems tiesiogiai su įmonės veikla susijusiems asmenims (J. Paunksnienė, J. Antanavičienė, K. Peleckis, 2011).

Individualiųjų įmonių likvidavimas nėra reglamentuojamas atskiru įstatymu. Šios įmonės yra likviduojamos pagal Lietuvos Respublikos įmonių įstatymo reikalavimus ir Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą. Įmonė gali būti likviduojama paties savininko arba, jei jis nevykdo savo prievolių, teismo sprendimu.

Bendrovės. Akcinė bendrovė, uždaroji akcinė bendrovė. Anot V. Žilinsko, B. Martinkaus, A. Staleronkos (2004), bendrovė, tai įmonė, kuri yra privatus, ribotos turpinės atsakomybės juridinis asmuo ir kurio įstatinis kapitalas padalytas į dalis, vadinamas akcijomis. Įsigiję bendrovės akcijų fiziniai ir juridiniai asmenys tampa jos akcininkais, kurie tampa jos kolektyviniais savininkais. Akcijos, iš kurių sudarytas įstatinis kapitalas, tai vertybiniai popieriai, kurie parodo, kad jų turėtojas yra įmonės savininkas, ir jis turi teisę ją valdyti, bei gauti dividendais vadinamą pelno dalį. Bet kurios bendrovės akcijos yra platinamos arba jomis yra prekiaujama vertybinių popierių biržoje. Tačiau akcija nėra dalijama į dalis. Jei, pavyzdžiui akcija priklauso keliems įmonės savininkams, tai visi jie laikomi vienu akcininku, o jos suteiktomis teisėmis gali naudotis vienas iš jų, pagal notaro patvirtintą dokumentą – susitarimą.

Visos bendrovės Lietuvoje yra skirstomos į atvirąsias (viešąsias) bendroves (AB) ir uždarojas akcines bendroves (UAB).

Uždaroji akcinė bendrovė (UAB) yra ribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo. Kitas svarbus aspektas, kalbant apie bendrovę, yra tas, kad bendrovės turtas yra atskirtas nuo akcininkų turto, o akcininkai pagal bendrovės prievoles atsako tik ta suma, kurią jie privalo įmokėti už akcijas, visiškai nerizikuodami savo ar savo šeimos turtu ar saugumu. Bendrovės juridinio asmens statusas reiškia, kad bendrovė laikoma atskiru vienetu, nesiejant jos su ja įkūrusiais asmenimis. Ji gali kreiptis su ieškiniais į teismą, būti pati patraukta teisinėn atsakomybėn, sudaryti sutartis ir mokėti mokesčius (VĮ „Registrų centras“). Be to, ši verslo organizavimo forma yra palanki dėl civilinės atsakomybės atribojimo ir dėl sprendimų bendrovės esminiais klausimais priėmimo mechanizmo. Todėl UAB kaip verslo organizavimo forma yra priimtinausia.

Lietuvoje bendrovės steigėjais gali būti Lietuvos Respublikos bei kitų valstybių fiziniai bei juridiniai asmenys, kurie būtinai turi būti įsigiję bent vieną steigiamos bendrovės akciją ir sudarę bendrovės steigimo sutartį, kuri yra viešas dokumentas. Jeigu bendrovę steigia vienas asmuo, vietoj steigimo sutarties surašomas steigimo aktas. Kiekviena akcija suteikia vieną balsą, todėl lemiamą sprendimų galią visuotiniame akcininkų susirinkime turės daugiausia akcijų įsigijęs asmuo.

Įstatymas nustato reikalavimus minimaliam įstatiniam akcinės bendrovės kapitalui (AB), kuris negali būti mažesnis nei 40 tūkst. Eur, o jos akcijos gali būti platinamos viešai. UAB įstatinis kapitalas negali būti mažesnis nei 2,5 tūkst. Eur ir jos akcijos negali būti viešai platinamos.

Parengus įstatus įmonei įregistruoti, būtina pasirašyti įstatinį kapitalą, tada sušaukti steigiamąjį akcininkų susirinkimą. Kai viskas bus atlikta, liks tik informinti bendrovę, ją ir jos įstatus įregistruojant Registro centre.

Mažosios bendrijos. 2012 m. siekiant pagerinti verslo sąlygas Lietuvoje priimtas Mažųjų Bendrijų įstatymas. Pagal šį įstatymą, atsiranda nauja verslo organizavimo teisinė forma – mažoji bendrija (MB). Tai ribotos civilinės atsakomybės privatus juridinis asmuo – įmonė, kurios visi nariai yra fiziniai asmenys (ne daugiau kaip 10). MB steigimą, valdymą, veiklą, pertvarkymą, pabaigą ir kt. klausimus reglamentuoja LR Mažųjų bendrijų įstatymas. Tai tarpinis variantas tarp UAB ir IĮ. Labiausiai tinka kuriant smulkuji, didelių investicijų nereikalaujantį šeimos verslą. Steigiant mažąją bendriją nėra reikalaujama minimalaus įstatinio kapitalo. Mažoji bendrija steigiama sudarant mažosios bendrijos steigimo sutartį arba steigimo aktą. Kai mažąją bendriją steigia du ar daugiau steigėjų, sudaroma steigimo sutartis. Kai mažąją bendriją steigia vienas steigėjas, sudaromas mažosios bendrijos steigimo aktas. Mažosios bendrijos steigėjais gali būti tik fiziniai asmenys, maksimalus steigėjų skaičius – 10. Mažoji bendrija įregistruojama po to, kai sudaroma steigimo sutartis, pasirašomi ir notariškai patvirtinami steigiamos bendrijos nuostatai. Nuo įregistravimo Juridinių asmenų registre visi mažosios bendrijos steigėjai tampa jos nariais (Kaip įsteigti MB..., 2013).

Mažosios bendrijos steigimo pigiausias ir paprasčiausias būdas – steigti ją internetu, naudojantis VĮ „Registrų centro“ savitarnos sistema, kurioje smulkiai paaiškintas kiekvienas įmonės steigimo žingsnis ir nurodomi mokėtini steigimo mokesčiai.

Ūkinės bendrijos. Ūkinių bendrijų (ŪB) veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymas. Pagal įstatymą ūkinė bendrija apibrėžiama kaip kelių fizinių ar juridinių asmenų, taip pat fizinių ir juridinių asmenų jungtinės veiklos sutartimi įsteigta įmonė ūkinei-komercinei veiklai vykdyti, sujungus jų turtą į bendrąją dalinę nuosavybę. Ūkinė bendrija yra neribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo. Ūkinėje bendrijoje gali būti nuo 2 iki 20 narių.

L. Juozaitienė, J. Staponkienė (2008) ūkinės bendrijos narius pagal atliekamus vaidmenis bendrijoje klasifikuoja taip:

- Tylusis narys, kuris per daug nedalyvauja valdymo sprendimų priėmime, tačiau visuomenėje yra žinomas, kaip būtent tos ūkinės bendrijos narys;
- Slaptasis narys, ūkinės bendrijos narys, kuris gali tiek aktyviai, tiek neaktyviai dalyvauti ūkinės bendrijos veikloje, tačiau nenori būti žinomas ir skelbiamas viešai;
- Snaudžiantysis arba kitaip dar vadinamas miegantysis narys, tai toks narys, kuris yra ir tylusis narys ir slaptasis narys vienu metu. Tai toks narys, kuris investuoja į ūkinės bendrijos veiklą tik dėl finansinės naudos.
- Normalusis narys, ūkinės bendrijos narys, kuris neturi, nei savo dalies ūkinėje bendrijoje, nei aktyviai dalyvauja jos veikloje.

Ūkinė bendrija gali būti dviejų formų – tikroji ūkinė bendrija ir komanditinė (pasitikėjimo) ūkinė bendrija.

Tikroji ūkinė bendrija. Pasak V. Žilinsko, B. Martinkaus, A. Staleronkos (2004) Tikroji ūkinė bendrija Lietuvoje (TŪB) yra įmonė, kurios visi dalyviai yra tikrieji nariai. Tai bendrija, turinti visišką turtinę atsakomybę. Tikrosios ūkinės bendrijos steigimo pagrindas yra bendrosios jungtinės veiklos sutartis, kurią pasirašius yra sujungiamas kelių fizinių ar fizinių ir juridinių asmenų turtas į bendrąją dalinę nuosavybę komercinei ūkinei veiklai ir turinti bendrą firmos vardą.

Kad tikroji ūkinė bendrija gyvuotų (TŪB), joje turi būti ne mažiau kaip du ir ne daugiau kaip dvidešimt narių. Jos nariais negali būti valdžios ir valdymo organai, valstybinės ir valstybinės akcinės įmonės. Bendrija nėra juridinis asmuo ir jos nariai atsako visu savo turtu. Tikroji ūkinė bendrija neatsako už savo prievoles, nesusijusias su bendrąja veikla. Tikrosios ūkinės bendrijos privalo turėti firmos pavadinimą, kuriame turi būti įvardintas bent vienas jos savininkas (Lietuvos registrų centras).

Tikroji ūkinė bendrija neprivalo skelbti savo ūkinės ir finansinės veiklos rezultatų. Tais atvejais, kai bendrija negali įvykdyti savo išipareigojimų, bendrijos nariai materialiai atsako pagal jų tarpusavio susitarimą, o jeigu kuris nors iš bendrijos narių negali susimokėti, jo nuostolius atlygina visi kiti bendrijos nariai (L. Juozaitienė, J. Staponkienė, 2008).

Komanditinė ūkinė bendrija. Komanditinę ūkinę bendriją Lietuvoje sudaro bendros firmos vardu veikiantys tikrieji nariai ir komanditoriai. Joje turi būti mažiausiai du, tačiau ne daugiau dvidešimt tikrųjų narių, bei komanditorių. Ūkinėje bendrijoje turi būti bent vienas tikrasis narys ir bent vienas narys komanditorius. Jų turtas yra atskirtas nuo komanditorių turto, tačiau neatskirtas nuo tikrųjų narių turto. Pagal komanditinės ūkinės bendrijos prievoles jos tikrieji nariai solidariai atsako visu savo turtu, o nariai komanditoriai – tik tuo savo turtu, kurį perdavė arba turėjo perduoti bendrijai, bet galbūt jo neperdavė laiku, sutartyje numatytu terminu. Paprastai tokia bendrija turi savo pavadinimą (V. Žilinskas, B. Martinkus, A. Staleronka, 2004).

Žemės ūkio bendrovės. Žemės ūkio bendrovių (ŽŪB) steigimą, valdymą ir veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos žemės ūkio bendrovių įstatymas. Įstatyme žemės ūkio bendrovė

apibūdinama kaip privatus, ribotos turtinės atsakomybės juridinis asmuo, kuriame pajamos per ūkinius metus už žemės ūkio produkciją ir suteiktas paslaugas žemės ūkiui sudaro daugiau kaip 50% visų realizavimo pajamų.

Žemės ūkio bendrovė (ŽŪB) yra fizinių asmenų pagal Žemės ūkio žmonių turto privatizavimo įstatymą privatizuota buvusi žemės ūkio įmonė arba, sudarius steigimo sandorį, fizinių ir juridinių asmenų įsteigta įmonė (J. Paunksnienė, J. Antanavičienė, K. Peleckis, 2011).

Remiantis Lietuvos Registro centro duomenimis, bendrovės steigėjai sudaro steigimo sutartį, nustato minimalų įnašo dydį, parengia asmenų turto priėmimo ir įvertinimo tvarką, sudaro asmenų, pageidaujančių būti bendrovės nariais, sąrašą, parengia bendrovės įstatų projektą, sušaukia steigiamąjį susirinkimą, paskiria įgaliotinius parengiamiesiems bendrovės steigimo darbams atlikti. Bendrovėje turi būti ne mažiau kaip 2 nariai, maksimalus narių skaičius nėra apribotas. Šioje bendrovėje gali būti dviejų rūšių dalyviai – bendrovės nariai ir pajininkai. Bendrovės pajininkai nuo bendrovės narių skiriasi tuo, kad jie neturi sprendžiamojo balsu bendrovės narių susirinkime.

Bendrovės turtas yra atskirtas nuo narių ir pajininkų turto. Bendrovės prievolės vykdomos iš jos turto. Bendrovė neatsako už su bendrovės veikla nesusijusias savo narių ir pajininkų prievoles.

Žemės ūkio bendrija privalo turėti savo pavadinimą, pagal kurį ją būtų galima atskirti nuo kitų juridinių asmenų, kuriame turi būti žodžiai „žemės ūkio bendrovė“ arba „ŽŪB“.

Kooperatinės bendrovės. Kooperatinių bendrovių (KB) steigimą, veiklos pagrindus, likvidavimą ir kitus su tuo susijusius klausimus reglamentuoja Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymas. Pasak V. Žilinsko, B. Martinkaus, A. Staleronkos (2004), kooperatinė bendrovė (kooperatyvas) apibrėžiama kaip grupės fizinių arba juridinių asmenų (kooperatyvo narių) savanoriškai įsteigtas ribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, kurio kapitalas ir narių sudėtis yra kintama ir kuris yra skirtas narių ekonominiams, ūkiniams ir socialiniams poreikiams tenkinti bei veikti. Be to, įstatymas numato apribojimus bendrovės steigimo procese dalyvauti užsienio fiziniams ir juridiniams asmenims.

Kooperatinių bendrovių teisinis pagrindas yra bendrovės įstatai bei steigimo sutartis, kuriuos parengia steigėjai ir priima steigiamasis susirinkimas. Kooperatinę bendrovę gali sudaryti ne mažiau kaip 5 fiziniai arba juridiniai asmenys, kurie privalo tapti bendrovės nariais. Juridinių asmenų skaičius kooperatinėje bendrovėje negali būti didesnis kaip pusė visų narių skaičiaus.

Steigiant kooperatinę bendrovę pavadinime būtinai turi būti žodžiai „kooperatinė bendrovė“ arba „kooperatyvas“. Narių susirinkimas yra pagrindinis kooperatinės bendrovės valdymo organas, kurį sudaro valdyba ir administracijos vadovas.

Kooperatinė bendrovė už savo prievoles atsako tik savo turtu ir neatsako už su kooperatinės bendrovės veikla nesusijusias savo narių prievoles. Nuosavybės perdavimo teisė kooperatinėse bendrovėse neribojama (L. Juozaitienė, J. Staponkienė, 2008).

Kooperatinės bendrovės turi teisę:

- Verstis veikla, neprieštaraujančia įstatymams, ir bendrovės įstatuose nurodyti tikslus;
- Turėti sąskaitas Lietuvos Respublikos ir kitų valstybių bankuose;
- Įstatuose nustatyta tvarka pagal sutartį gali skolintis lėšų iš savo narių;
- Pagal įstatymus kooperatinės bendrovės gali valdyti jai nuosavybės teise priklausantį turtą, juo naudotis ir disponuoti;
- Įstatymų numatyta tvarka gali jungtis į kooperatyvų bendrovių sąjungas ir kitas organizacijas;
- Prisiimti turtinius įsipareigojimus ir sudaryti sandorius;
- Gali nustatyti savo produkcijos, darbų bei paslaugų kainas ir įkainius.

Kooperatinės bendrovės įstatinis kapitalas neribojamas ir sudaromas iš narių stojamųjų mokesčių bei pajinių įnašų. Įstatymas nereglamentuoja kooperatinės bendrovės narių pajaus dydžio, kuris gali būti piniginis, intelektinis, vertybiniai popieriai arba kitas turtinis indėlis, išskyrus žemę. Kiekvienos kooperatinės bendrovės pajaus dydis turi būti nurodytas įstatuose.

Kooperatinių bendrovių kapitalą sudaro nuosavos ir skolintos lėšos. Nuosavos lėšos sudaromos iš narių stojamųjų mokesčių, pajų, ūkinės veiklos pelno ir kitų įstatymuose neuždraustų pajamų šaltinių. Bendrovės nuosavas kapitalas, išskyrus pajus, gali būti nedalomas arba visas ar jo dalis priskirta bendrovės nariams. Nuosavos lėšos sudaro pagrindinį ir rezervinį kapitalą. Pagrindinis kapitalas naudojamas kooperatinės bendrovės ūkinei veiklai ir turtui įsigyti. Tačiau šių bendrovių kapitalas negali būti sudaromas leidžiant bendrovės akcijas. Nuosavo kapitalo turi užtekti įstatuose numatyta veiklai vykdyti. Kooperatinės bendrovės kapitalo ir narių sudėtis yra nepastovi (J. Paunksnienė, J. Antanavičienė, K. Peleckis, 2011).

Kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) nariai tarpusavyje pasiskirsto riziką bei naudą ir aktyviai dalyvauja valdant kooperatinę bendrovę. Kooperatinės bendrovės narys pagal kooperatinės bendrovės prievolės atsako pajiniu įnašu.

Nors kooperatinė bendrovė (kooperatyvas) yra ribotos turtinės atsakomybės įmonė, tačiau ne visuomet prognozuojamas jos valdymas neretai atbaido verslininkus nuo šio tipo įmonių steigimo.

Skirtingos Lietuvoje galimos verslo formos turi savo privalumų ir trūkumų. Dažniausiai Lietuvoje pasitaikančių verslo formų privalumai ir trūkumai pateikti 2.2-oje lentelėje.

2.2 lentelė

Skirtingų verslo organizavimo formų privalumai ir trūkumai

Verslo organizavimo forma	Privalumai	Trūkumai
Individuali įmonė (IĮ)	steigimo ir likvidavimo paprastumas; savininkas yra pats sau šeimininkas, galintis nevaržomai keisti įmonės veiklą ir priimti visus sprendimus; įkurti nereikia didelio kapitalo; visas pelnas atitenka savininkui; veiklos	Neribota turtinė atsakomybė, savininkas investuotojas nesėkmės atveju atsako visu savo turtu; ribotos skolinimosi galimybės; mirus savininkui įmonė panaikinama.

	nevaržo griežta teisinio reguliavimo sistema; paprasta apskaitos sistema; sudarytos palankios sąlygos savininko iniciatyvai reikštis.	
Mažoji bendrija (MB)	Ribota turtinė atsakomybė, nereikalingas įstatinis kapitalas, lengvas steigimas internetu; galimas pelno išmokėjimas avansu; su vadovu sudaroma civilinė (paslaugų) sutartis;	Kiekvienam MB nariui privaloma mokėti PSD mokestį kaip individualios įmonės savininkui; ribotas steigėjų skaičius; sudėtingas pelno paskirstymo skaičiavimas – priklausomai nuo įnašo dydžio; kiekvienas narys turi po 1 balsą narių susirinkime, nepriklausomai nuo įnašo dydžio; nuostolingos veiklos atveju, metų pabaigoje nariai turi grąžinti visą avansu gautą pelną; nariai negali turėti darbo santykių su bendrija.
Akinė bendrovė (AB), uždaroji akcinė bendrovė (UAB)	Ribota turtinė atsakomybė – nesėkmės atveju rizikuojama netekti tik savo indėlio, įnešto į bendrovę, apmokėto už akcijas; pakankamas lankstumas – akcininkui pasitraukus iš verslo ar jam mirus, bendrovė tęs savo veiklą, nes akcijos, valdybai sutikus, galės būti perleistos kitam asmeniui; galimybė koncentruoti didelį kapitalą; valdymo koncentracija – visas bendrovės valdymas koncentruojamas vieno asmens – prezidento rankose, todėl sprendimai priimami operatyviai ir atsakingai; veiklos efektyvumas pasiekiamas valdymą perduodant profesionaliems samdomiems darbuotojams	Sudėtinga registracija ir nemažos steigimo išlaidos; sudėtingas valdymo mechanizmas; akcijų pardavimo apribojimai – UAB akcininkai negali parduoti akcijų viešai ir tik akcininkų susirinkimui pritarus galima akcija parduoti kitam asmeniui; informacijos viešumas – AB turi pastoviai viešinti informaciją apie bendrovę, kad norintieji investuoti ar pirkti akcijų asmenys galėtų gauti tikslią ir pilną informaciją apie bendrovę. Tačiau neretai šia informacija gali pasinaudoti ir konkurentai; apskaitos sudėtingumas – kiekvieną ketvirtį turi būti sudaryti ir pateikti valstybinei mokesčių inspekcijai balansai, veiklos finansinių rezultatų bei pelno mokesčio ataskaitos, samdomi darbuotojai ar vadybininkai ne visuomet yra suinteresuoti gerai dirbti, nes jų atlygis neretai nesiejamas su įmonės rezultatais.
Ūkinė bendrija (TŪB, KŪB)	Lengva įkurti; yra galimybė sujungti kelių asmenų lėšas į bendrąją dalinę nuosavybę; visi bendrijos nariai rizikuoja savo ir partnerių turtu, todėl kiekvienas yra suinteresuotas kuo geriau dirbti; gali būti supaprastinta apskaita; taikomos pajamų mokesčio lengvatos; galima griežta darbuotojų kontrolė	Ūkinėje bendrijoje kiekvienas partneris turi neribotą atsakomybę už bendrijos skolas ir išpareigojimus. Tikrųjų narių neribota atsakomybė pagal bendrijos prievoles, o nariai komanditoriai atsako tik tuo turtu, kurį įnešė į bendriją; jei bent vienas iš partnerių pasitraukia iš verslo arba miršta, teisiškai ūkinė bendrija nustoja gyvavusi, o norint tęsti veiklą, likusiems partneriams reikia pasirašyti naują sutartį; nemaža konfliktų tarp partnerių tikimybė dėl galimybės ir noro kiekvienam atstovauti ūkinę bendriją; nepakankama galimybė didinti kapitalą.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis V. Žilinsku, B. Martinkumi, A. Staleronka, (2004), J. Paunksniene, J. Antanavičiene, K. Peleckiu (2008), L. Juozaitiene, J. Staponkiene (2008), Kaip įsteigti MB (2013),

Verslo aplinkos analizė svarbi verslo steigimui, kūrimui, plėtrai, todėl prieš steigdamas įmonę, verslininkas privalo ne tik išanalizuoti skirtingų verslo formų privalumus bei trūkumus, bet ir palyginti skirtingas įmonių steigimo formas pagal bendruosius kriterijus, siekdamas išsirinkti tinkamiausią numatomai veiklai. Svarbiais kriterijais renkantis verslo organizavimo formą yra verslo organizavimo dalyvių skaičius, minimalus kapitalo dydis, turtinė atsakomybė, valdymo ypatumai. Vienokia verslo forma bus priimtina pradedančiajam verslininkui, kitokia - verslininkui, norinčiam kurti šeimos verslą, ir dar kitokia - jau patirties turinčiai investuotojų grupei. Dažniausiai steigiamos nedidelės įmonės (UAB, IĮ, MB, ŽŪB). Šių įmonių palyginimas pagal svarbiausius kriterijus pateikiamas 2.3-oje lentelėje.

Dažniausiai steigiamų privačių juridinių asmenų teisinių formų palyginimas

Kriterijus	Uždaroji akcinė bendrovė (UAB)	Individuali įmonė (II)	Mažoji bendrija (MB)	Žemės ūkio bendrovė (ŽŪB)
Mažiausias dalyvių skaičius	1 akcininkas	1 savininkas	1 narys	2 nariai
Didžiausias dalyvių skaičius	249 akcininkai	Neribojamas	10 narių	Neribotas
Minimalus kapitalo dydis	Įstatinis kapitalas ne mažesnis kaip 10 tūkst. Lt	Nėra	Nėra (įnašų dydį nustato patys MB nariai)	Nėra
Turtinė atsakomybė (akcininko/savininko/nario)	Ribota civilinė atsakomybė – už UAB prievolės akcininkai savo turtu neatsako	Neribota civilinė atsakomybė – jeigu prievolėms įvykdyti neužtenka II turto, savininkas atsako savo turtu	Ribota civilinė atsakomybė – už MB prievolės MB nariai savo turtu neatsako	Ribota civilinė atsakomybė – už ŽŪB prievolės nariai savo turtu neatsako
Valdymas	Vadovas; taip pat gali būti sudarytas kolegialus valdymo organas – valdyba	II savininkas kartu yra ir įmonės vadovas, nors vadovu gali būti ir kitas savininko paskirtas asmuo	Narių susirinkimas (turi būti paskirtas MB atstovas) arba Vienasmenis valdymo organas (vadovas)	Valdybos pirmininkas arba administracijos vadovas, jei ŽŪB narių susirinkime nutarta, kad valdyba nesudaroma

Šaltinis: Įmonių teisinės formos..., 2015.

Lietuvoje galimos verslo organizavimo formos savo esme nedaug skiriasi nuo kitų Europos Sąjungos šalių įmonių tipų. Praktiškai visose ES šalyse galima aptikti akcinių bendrovių, ūkinių bendrijų, individualių įmonių atitikmenis.

2.3. Mokesčių sistema

Verslo aplinkai šalyje ir jos patrauklumui vystyti verslą nemažos įtakos turi šalyje egzistuojanti mokesčių sistema. Nuo šalies vykdomos mokesčių politikos priklauso verslo galimybės kurtis ir plėtotis. Didelė mokesčių našta apsunkina naujų verslo subjektų atsiradimą, padidina šešėlinės ekonomikos mastus (Jakštonytė, 2009). Analizuojant verslo aplinką, mokesčių sistema yra vienas iš politinės aplinkos elementų, tiesiogiai daranti įtaką naujų įmonių atsiradimui.

„Mokesčių sistema yra sutraukimas atskirų mokesčių į vieną logišką koncepciją, kuri rodo jų įvairumą ir reiškia jų bendrą tikslą bei sudaro vieną darnų vienetą“, - Foldes, ekonomistas (Finansų ministerijos mokymo centras, 1996) „Mokesčiai – ekonomikos reguliavimo priemonė“ (Lukaševičius 1999). Mokesčiai yra pagrindas ekonominiam ir socialiniam valstybės gyvavimui. Išskiriamos trys pagrindinės jų funkcijos:

- Fiskalinė – pagrindinės pajamos į šalies nacionalinį biudžetą gaunamos iš toje šalyje galiojančios mokesčių sistemos;
- Perskirstomoji – surinktas lėšas į nacionalinį biudžetą perskirsto gyventojams, ūkio subjektams, įvairioms veikloms.

- Reguliavimo funkcija - tai valstybės reguliavimas taikant mokesčių sistemą. Priimdama ir taisydama atitinkamus mokesčių įstatymus valstybė reguliuoja šalies ekonomikos augimą arba jį stabdo. (Buškevičiūtė, Pukelienė 1998)

Lietuvos valstybės mokesčių sistemos pagrindas – Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas.

Lietuvos mokesčių sistemai priskiriama daugiau nei 25 pavadinimų tiesioginių ir netiesioginių mokesčių, tačiau analizuojant verslo aplinką aktualiausios yra kelios mokesčių grupės (Jakštonytė, 2009, Taxation trends..., 2014):

- Vartojimo, kitaip dar vadinami prekių ir paslaugų mokesčiai (PVM, akcizai, maito mokesčiai);
- Pelno ir pajamų mokesčiai (pelno mokestis, gyventojų pajamų mokestis);
- Turto mokesčiai (nekilnojamo turto, žemės mokesčiai);
- Darbuotojų samdos mokesčiai (įmokos į VSDFV, PSD mokesčiai).

Didžiausią mokestinę naštą verslui sudaro keletas pagrindinių mokesčių, kurių tarifas turi įtakos apsisprendžiant dėl verslo steigimo, Tai pridėtinės vertės mokestis (PVM), socialinio draudimo mokesčiai, įmonės pelno mokestis.

Pridėtinės vertės mokestis. Pridėtinės vertės mokestis (PVM) – netiesioginis mokestis taikomas apie penkiasdešimtyje laisvos rinkos šalių, tai vienas pagrindinių mokesčių pildantis valstybės biudžetą. 1993 m. gruodžio 22d., Nr. 1-345 priimtas Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas, kuriuo 1994 m. gegužės 1d. įsigaliojo PVM Lietuvoje.

B. Barlet (2005) nuomone, PVM - efektyvus mokestis, nes nedideli tarifai, neženklus veiklos slopinimas, tačiau surenkama daug pajamų į šalies biudžetą. PVM yra lengva surinkti, nes įskaičiuotas į kiekvieno pirkinio kainą ir nereikia atlikti specialių skaičiavimų, t.y. mokestis, kurį sumoka galutinis vartotojas, įsigydamas prekes ar paslaugas, PVM mokestį sumoka kartu su prekės ar paslaugos kaina ir tampa PVM mokėtoju.

Visose Europos Sąjungos valstybėse galioja viena PVM samprata, įtvirtinta 1967 m. balandžio 11 d. Pirmojoje Tarybos direktyvoje. Pagrindinis PVM sistemos principas – visos prekės ir paslaugos apmokestinamos bendru tarifu, kuris proporcingas prekės ar paslaugos kainai, nesigilinant į jo gamybos ir pateikimo procesų sudėtingumą ir sukurtą pridėtinę vertę.

Pagal Europos Sąjungoje galiojančias PVM sistemos nuostatas, pagrindiniai PVM principai: Tai yra vartojimo mokestis;

- Tai yra netiesioginis mokestis;
- Tai yra bendro pobūdžio mokestis;
- Jis renkamas į biudžetą, atsižvelgiant į sukurtą pridėtinę vertę;

- Jis yra tiksliai proporcingas šių prekių ir paslaugų kainai, neatsižvelgiant į prieš tai buvusių operacijų skaičių.

PVM mokėtoju laikomas galutinis prekės ar paslaugos vartotojas, tačiau PVM mokestį į biudžetą sumoka prekės ar paslaugos gamintojas. Jis į biudžetą sumoką iš vartotojo surinktą mokesčio dalį, kuri atspindi sukurtą pridėtinę vertę. (<http://www.vicrokiskis.lt/pvm-mokestis>)

Privalomo socialinio draudimo mokesčiai. Pagrindiniai socialinio draudimo įmokų mokėtojai - draudėjai ir apdraustieji. „Apdraustaisiais laikomi visi fiziniai asmenys, kurie įstatymo nustatyta tvarka socialinio draudimo įmokas moka patys ir (arba) už juos šias įmokas moka draudėjai. Apdraustiesiems priskiriami ir tie fiziniai asmenys, kurie yra draudžiami valstybės lėšomis ir už juos socialinio draudimo įmokos mokamos iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, ir tie, kurie socialinio draudimo įmokas atitinkamai socialinio draudimo rūšiai moka patys pagal valstybinio savanoriškojo socialinio draudimo sutartis.“ (www.sodra.lt). Draudėjai – visos įmonės samdančios darbuotojus, ŽŪB, kooperatyvai, individualių įmonių savininkai, nuomininkai, TŪB ir KŪB tikrieji nariai, pagal verslo liudijimus dirbantys asmenys (Gineitienė 2005).

Privalomojo valstybinio socialinio draudimo rūšys:

- pensijų draudimas;
 - ligos ir motinystės (tėvystės) socialinis draudimas;
 - nedarbo socialinis draudimas;
 - nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinis draudimas;
- sveikatos draudimas

Pelno mokestis. Pelno mokestis reglamentuojamas pelno mokesčio įstatymais ir nustato uždirbto pelno ir (arba) gautų pajamų apmokestinimo pelno mokesčiu tvarką. Remiantis pelno mokesčio įstatymu galima teigti, kad pelno mokestį moka visi juridiniai asmenys, įregistruoti teisės aktų numatyta tvarka ir užsienio šalių juridiniai asmenys, kurie savo veiklą šalies teritorijoje. Pelno mokestis atskaičiuojamas iš juridinio asmens apmokestinamųjų pajamų. Vadovaujantis pelno mokesčio įstatymų nustatytus juridinio asmens pajamas gali būti taikomos lengvatos, atimant neapmokestinamas pajamas t. y. pajamos gautos iš labdaros fondų, parama, draudimo išmokos ir kt., kurias numato įstatymas. Taip pat prieš atskaitant pelno mokestį leidžiama neįtraukti būtinųjų sąnaudų siekiant uždirbti ar gauti ekonominę naudą. Pelno mokesčio įstatyme numatyta ribojamų dydžių leidžiami atskaitymai, kurie taip pat gali būti neįskaitomi į apmokestinamąsias pajamas (Z. Gineitienė 2005). Paskirstytojo pelno pajamos yra dividendai, Neribotos civilinės atsakomybės vieneto dalyvio pajamos, gautos iš šio vieneto apmokestinto pelno Neribotos civilinės atsakomybės vieneto dalyvio pajamos (www.vmi.lt).

Analizuojant Lietuvos mokesčių sistemos įtaką verslo teigimui ES kontekste, pravartu paminėti, kad 2004 m. Lietuvai įstojus į ES, jos mokesčių sistemą veikia ES mokesčių politika ir

taikomi reikalavimai bei tarifų ribojimai. Nepaisant to, kiekvienoje ES šalyje taikomi skirtingi ir pakankamai stipriai besiskiriantys mokesčių tarifai, kurių dydį nustato kiekviena šalis savarankiškai, nepažeisdama ES reikalavimų. Nors valstybės tikslas – surinkti kuo daugiau mokesčių, tačiau ne visada didžiausias tarifas užtikrina didžiausių mokesčių lygį valstybės biudžete. Verslui steigti patrauklesni yra mažesni mokesčių tarifai ir taikomos mokesčių lengvatos pradedantiesiems verslininkams.

Lietuvos mokesčių sistema verslui yra pakankamai palanki. Lyginant su kitomis ES šalimis, Lietuvoje standartinis PVM tarifas yra kiek mažesnis nei ES vidurkis (2.4 lentelė). Didžiausias PVM tarifas taikomas Vengrijoje (27%), mažiausias iki 2014 m. buvo Liuksemburge (17%), tačiau nuo 2015 m. sausio mėn. buvo pakeltas iki 19% ir šiuo metu mažiausias PVM tarifas yra 18% Maltoje (žr. 3 priedą). Artimiausiose Lietuvai šalyse PVM tarifas kiek skiriasi. Latvijoje, kaip ir Lietuvoje, taikomas 21% PVM tarifas, Estijoje – 20%, o Lenkijoje – 23%. Nors, kaip galima pastebėti, daugelyje ES šalių taikomas pakankamai aukštas PVM tarifas, tačiau kai kurioms prekių rūšims gali būti taikomas lengvatinis PVM tarifas. Kuo daugiau tokių prekių, kurioms taikomas lengvatinis PVM tarifas, tuo palankesnė aplinka verslo steigimui. Lietuvoje lengvatinis PVM tarifas taikomas spaudos gaminiams, keleivių vežimui, turizmo paslaugoms, šilumos energijai, vaistams ir medicinos technikai.

2.4 lentelė

Pagrindinių verslo mokesčių tarifų palyginimas ES šalyse, 2015 m.

	PVM	PVM lengvat.	Darbdavio privalomas soc. draudimas	Įmonių pelno mok.
ES (28) vidurkis	21,7		23,78	22,9
Lietuva	21	5	30,98	15
Latvija	21	12	23,59	15
Estija	20	9	33,8	21
Lenkija	23	5	20,74	19

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Centre for Retail Research, 2015, Taxation trends..., 2014

Bene sunkiausia našta verslui yra Privalomo socialinio draudimo mokesčiai. Pasaulinėje praktikoje socialinio draudimo mokesčių našta skirtingomis proporcijomis dalinasi darbdavys ir darbuotojas, tačiau kiekvienoje šalyje šios proporcijos yra skirtingos. Tarp ES šalių Lietuva yra viena iš turinčių didžiausią privalomojo socialinio draudimo tarifą, tenkantį darbdaviui – 30,98% nuo priskaičiuotos atlyginimo sumos. Didesnis tarifas yra tik Belgijoje, Čekijoje, Estijoje, Švedijoje ir Slovakijoje, kurioje darbdaviui tenka mokėti 35,2%. Tačiau ES (28) vidurkis tėra 23,78%. Mažiausias tarifas yra Maltoje ir Bulgarijoje (10%). Tačiau tai reiškia, kad didesnė privalomojo socialinio draudimo našta tenka pačiam darbuotojui arba savanoriškam draudimui. Lietuvoje privalomo socialinio draudimo lengvatos taikomos tik pirmą kartą įdarbinamam asmeniui vienerius metus (LR Valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991). Taigi, verslą steigiantis asmuo nuo pat pirmos

veiklos vykdymo dienos privalo mokėti pilną mokesčio tarifą, kas labai apsunkina pradedančiųjų verslininkų padėtį.

Tiesiogiai su verslo sugebėjimu uždirbti pelną siejamas įmonių pelno mokestis, kuris Lietuvoje yra pakankamai žemas (15%). Be to, yra pakankamai daug sąlygų, leidžiančių sumažinti apmokestinamąją pelno dalį. Labai mažos įmonės, turinčios mažiau nei 10 darbuotojų ir generuojančių mažiau nei 300 000 Eur apyvartos gali mokėti pagal sumažintą pajamų mokesčio tarifą (5%). Todėl galima teigti, kad Lietuvoje įmonės pelno mokesčio tarifas yra pakankamai palankus verslui steigti ir plėtoti. Nors kitose ES šalyse šis tarifas yra gerokai aukštesnis (Vokietijoje, Italijoje, Portugalijoje – daugiau nei 30%, o Maltoje – net 35%), tačiau yra pakankamai lanksti mokesčių lengvatų sistema pradedantiesiems verslininkams.

Apibendrinant teisinės verslo aplinkos Lietuvoje tyrimą, galima pastebėti, kad Lietuvos verslo steigimo teisinė bazė pakankamai tvirta. Įmonių steigimo ir plėtros teisinis reguliavimas yra veikiamas integracijos į ES procesų, todėl kuriant teisinę bazę, atsižvelgiama į ES keliamus reikalavimus. Lietuvoje, kaip ir kitose ES šalyse, yra pakankamai platus verslo steigimo teisinės formos pasirinkimas, kurį nulemia pasirinktos veiklos sritis, valdymo struktūra, verslo dydis ir kompetencijos bei patirties atitinkamoje verslo šakoje turėjimas. Mokesčių sistema verslo steigimui nėra labai palanki. Lietuvoje mažai taikoma lengvatų naujai steigiamam verslui. Didžiausią našą verslui sudaro PVM, pelno ir privalomojo socialinio draudimo mokesčiai. Be šių mokesčių verslui taip pat tenka daugybė kitų mokesčių – nekilnojamo turto, žemės mokesčiai, įvairūs akcizai, taršos mokesčiai ir kiti. Privalomojo socialinio draudimo mokesčiai mokami nuo pirmos darbuotojų įdarbinimo dienos, mažai sričių, kuriose taikoma PVM lengvata. Platesnės lengvatos taikomos pelno mokesčio srityje, tačiau jos taip pat nėra orientuotos į verslo steigimo skatinimą, pagalbą verslo pradžiai. Lyginant su kitomis ES šalimis Lietuvos mokesčių sistema yra nelanksti, tačiau taikomi pakankamai dideli mokesčių tarifai. Nors pelno mokesčio tarifas yra vienas mažesnių ES, tačiau socialinio draudimo, PVM mokesčio tarifai yra vieni didesnių. Tokia mokesčių politika apsunkina verslo plėtrą, neskatina steigti naujų ūkio subjektų. Dėl šios priežasties skatinant verslo steigimą reikalingos kitos priemonės – parama verslui iš ES ir nacionalinių fondų. Parama ypač aktuali yra smulkiajam verslui, kuriam savarankiškai steigti ir vystyti yra pakankamai sudėtinga.

3. ES INVESTICIJŲ POLITIKOS ĮGYVENDINIMĄ LEMIANČIŲ VEIKSNIŲ ANALIZĖ

Svarbiausias ES investicijų politikos įgyvendinimo aspektas – veiksmų, turinčių įtakos įgyvendinimo sėkmei analizė, leidžianti efektyviau įvertinti ES investicijų įsisavinimo ypatybes.

3.1. PEST analizė

Norint išsiginčinti į verslo steigimą Lietuvoje, panaudojant ES investicijas, strateginiu aspektu, yra svarbu paanalizuoti išorinių veiksmų įtaką. Šiam tikslui atliekama PEST analizė, kurios metu bus atspindėtos politinė-teisinė, ekonominė, socialinė ir technologinė aplinkos, bei jų įtaka analizuojamam objektui (žr. 3.1 lent.).

3.1 lentelė

Verslo steigimo panaudojant ES lėšas PEST analizė

<p><u>Politinė teisinė aplinka</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Narystė Europos Sąjungoje • Lietuvos Respublikos Partnerystės sutartis • Lietuvos Respublikos 2014 – 2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa • Lietuvos inovacijų centras • Šiaulių miesto savivaldybės 2013-2015 m. veiklos prioritetai • Verslo ir institucijų bendradarbiavimas 	<p><u>Ekonominė aplinka</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Lietuvos verslo paramos agentūra • Inočekiai LT • Europos verslo ir inovacijų tinklas • Eco – inovacijos LT+ • Regio Invest LT+ • „Naujos galimybės LT“ • „E-verslas LT“ • Didelė mokesstinė našta verslui
<p><u>Socialinė aplinka</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Gyventojų senėjimo rodiklis • Didelis išvykstančių ekspertų dirbti į kitas užsienio šalis skaičius • Maža gyventojų vartojamoji galia • Daug laisvų darbo vietų 	<p><u>Technologinė aplinka</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Informacinių technologijų plėtros poreikis • Inovacijų taikymo ir rėmimo skatinimas • Per pastaruosius 5-erius metus Lietuva padarė nemažą pažangą IT srityje

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Politinė – teisinė aplinka. Vienas svarbiausių veiksmų, įtakojančių politinę aplinką, analizuojant Verslo steigimą panaudojant ES lėšas strateginiu aspektu, yra Lietuvos Respublikos narystė Europos Sąjungoje. Faktą patvirtina tiek finansiniai rodikliai (2007 – 2013 m. ES struktūrinės paramos vertinimas, 2014), jog paramą įsisavinamo gana neblogai, tiek ir nuomonė vyraujanti visuomenėje, 75 % Lietuvos gyventojų domisi ES investicijų naudos tema, bei optimistiškai žiūri į ateitį. Turint dalį savo kapitalo, atsiranda puiki galimybė parašyti projektą, pateikti paraišką ir pasinaudoti teikiama parama. Lietuva noriai bendradarbiauja su ES institucijomis, bei vykdo visus įsipareigojimus. Siekiant pasiekti kuo didesnę teigiamą naudą yra pasirašyta 2014 m. birželio 20 d. Lietuvos Respublikos Partnerystės sutartis, tvari ir darni augimo strategija. Tarptautinis Lietuvos verslo konkurencingumas, bei inovacijų įgyvendinimas yra skatinamas Lietuvos inovacijų centro paramos paslaugomis verslo įmonėms, mokslo studijų institucijoms, Lietuvos verslo asocijuotoms

struktūroms, bei verslo paramos organizacijoms. Šiai dienai jau yra įvykdyta daugiau nei 90 įvairių projektų. Tai vienas iš puikių verslo ir valstybės institucijų bendradarbiavimo pavyzdžių, kadangi Lietuvos inovacijų centras viešoji įstaiga, nepelno siekianti organizacija, o jos veikla pastaraisiais 2014 m. pagal LIC veiklos rezultatyvumo ir veiksmingumo rodiklius buvo įvertinta, pasiekusi 700 vnt. ūkio subjektų, pasinaudojusių paslaugomis iš 200 – 500 vnt. metinio plano (LIC veiklos ir finansinė apžvalga, 2014).

Turime ne vieną gerą pavyzdį, kuomet savivaldybė bendradarbiauja su verslu. Tai – ir Klaipėdos Laisvoji ekonominė zona, kurią kuriant savivaldybės vadovai kartu su verslininkais teikė plėtros projektus, kalbėjosi su investuotojais, ir Druskininkų kurortas, į kurį pastaruosius 14 metų bendradarbiaujant su verslu buvo investuota daugiau kaip 290 mln. eurų. Savivaldybių galimybes palengvinti verslui teises ir ekonomines sąlygas taip pat egzistuoja. Kauno rajono savivaldybė yra viena tokių, priėmusi verslui palankų sprendimą. Šioje savivaldybėje naujos įmonės, kuriose dirba daugiau kaip pusė savivaldybės teritorijoje gyvenamąją vietą deklaravusių darbuotojų, tris metus yra atleidžiamos nuo žemės, žemės nuomos ir nekilnojamojo turto mokesčių. Kai kuriems ES projektams įgyvendinti puikiai panaudotas verslo ir savivaldos bendradarbiavimas. Vienas pavyzdžių – Marijampolės mieste pastatytas stadionas, tam gauta ir Europos Sąjungos fondų parama. Inicijatyvą tokiems projektams įgyvendinti parodė įmonės, savivaldybė sutiko bendradarbiauti. Tikslas buvo vienas – kad miestas turėtų savo stadioną. Pilietiškumas, atsidavimas savo miestui sudaro labai gerą įspūdį ir gali būti pavyzdys kitoms savivaldybėms (LLRI, 2014).

Ekonominė aplinka. Didžiausią įtaką ekonominei aplinkai daro tokie veiksniai, kaip pragyvenimo lygis, BVP, infliacija, nedarbo lygis, vidutinis darbo užmokestis, valstybės skola, tiesioginės užsienio investicijos, investicinė aplinka, eksporto ir importo mastai.

Be šių veiksnių, steigiant SVV Lietuvoje, panaudojant ES investicijas, yra svarbūs ir kiti išorės veiksniai. Pagal detalią 2007-2013 m. ES paramos panaudojimo statistiką, verslo produktyvumui didinti ir verslo aplinkos gerinimui buvo skirta 7 423 436 547,00 € iš kurių net 6 775 492 823,00 € skyrė ES, tai sudaro 91,27% visų. Finansų ministerijos duomenimis iš viso 2007 – 2013 m. laikotarpiu buvo finansuojami 8341 projektas, kurių bendra vertė siekė 9 274 681 676,08 €, tačiau baigtų įgyvendinti projektų skaičius siekė tik 6107, kas sudarė 5 102 126 263,89 € (2007-2013 m. ES paramos panaudojimo statistika, 2015).

Pagal 2014 -2020 metų ES fondų investicijų veiksmų programą, yra numatytos priemonės ir sritys, pagal kurias ES suteikia Lietuvai lėšas. SVV gali pasinaudoti ES siūlomomis programomis, ir vykdyti veiklą gaunant finansavimą iš ES. Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos priemonė Eco – inovacijos LT+ skirta investicijoms į įmonės materialųjį turtą (įrengimus). Labai maža, maža ir vidutinė įmonė pasinaudojusi šia priemone, prisideda prie ūkinės veiklos poveikio aplinkai mažinimo, investuoja į švaresnės gamybos inovacijas, bei jų diegimą. [Regio Invest](#)

LT+ pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos priemonę skirta naujiems gamybos ir paslaugų teikimo pajėgumams didinti, naujų produktų gamybai, inovatyvioms paslaugoms teikti, kurti ir įrengti. „Naujos galimybės LT“ programa skirta finansuoti mažų ir vidutinių įmonių veiklas, susijusias su įmonės ir jos produkcijos pristatymu užsienyje vykstančiose tarptautinėse parodose. ES parama verslui sudaro iki 50 proc. projekto išlaidų vertės be PVM. ES parama verslui pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos priemonę „E-verslas LT“ skirta labai mažų, mažų ir vidutinių įmonių investicijoms skirtoms įrenginiams, įrangai, bei kt. turtui (kompiuterinės programinės įrangos įsigijimas, patentų/licencijų įsigijimas, lizingas). Ši ES parama verslui sudaro 25-45 proc. projekto investicijų vertės be PVM.

Didelę įtaką Verslo steigimo panaudojant ES lėšas galimybei turi didelė mokestinė našta. Plačiau apie ją bus aptarta nagrinėjant ekonominius veiksnius.

Socialinė aplinka. Gyventojų amžiaus pokyčiai, ne tik Lietuvoje, bet ir visoje Europoje turi nemažą įtaką visoms sritims, ne išimtis ir SVV. Ne tik senėjant visuomenei, bet ir jauniems specialistams emigruojant į užsienio rinkas, mažėjant gimstamumo rodikliui mažėja ir gyventojų skaičius mieste (pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis 2008 m. – 126 548 tūkst., 2014 m. – 105 033 tūkst., gyventojų). Lietuvos darbo biržos duomenimis, šalyje yra 6808 laisvos darbo vietos, tuo tarp Šiaulių apskrityje – 666 laisvos darbo vietos. Tam įtakos turi tie patys veiksniai, emigracija, gyventojų senėjimas.

LR Finansų ministerijos duomenimis, vienas iš neigiamų veiksnių verslo kūrimuisi yra maža namų ūkių vartojamoji galia. 2014 m. procentinis pokytis siekė 5,6 punkto, tai šiais metais yra prognozuojama tik 4,1 procentinio punkto. Tačiau netolimoje perspektyvoje, 2016 m. šis rodiklis turėtų pakilti ir siekti 4,4 punkto (LR Finansų ministerija, 2015). Tai puiki galimybė pasinaudoti vartojamosios galios padidėjimu ir kurti verslo paslaugas bei prekes, pasinaudojus ES investicijomis.

Technologinė aplinka. Pritraukti investicijas į Lietuvą technologinės aplinkos stiprinimui yra labai pravartu. Mūsų šalyje yra jaučiamas labai didelis informacinių technologijų poreikis. Infobalt atlikto tyrimo duomenimis, atsižvelgiant į priėmimo rezultatus ir iškritimo iš studijų tendencijas, prognozuojama, kad per 2014-2016 metus Lietuvoje bus parengta apie 3200 naujų IT specialistų, tuo tarpu kai per 2014-2016 metus naujų IRT specialistų poreikis planuojamas ~17 500 specialistų.

Remiantis 2013 m. paskelbta Inovacijų Sąjungos švieslente, Lietuva pagal suminį **inovacijų** indeksą tarp ES šalių užima 23 vietą. Per pastaruosius penkerius metus Lietuva padarė pažangą pagal beveik visus Švieslentėje naudojamus rodiklius ir perėjo iš menkų novatorių į nuosaikių novatorių šalių grupę.

Per pastaruosius keletą metų nemaža dalis užsienio kompanijų Lietuvoje įkūrė savo paslaugų centrus, tarp jų yra nemažai IT paslaugas teikiančių įmonių. Šios įmonės sukūrė stipriai augančią IT

specialistų paklausą ir sukūrė didžiausią dalį naujų darbo vietų IT darbuotojams. Per trejus metus vien Barclays technologijų centras įdarbino daugiau nei 1000 naujų darbuotojų. Pasaulinės IT paslaugų bendrovės CSC, IBM Lietuva, Western Union, CallCredit kartu jau įdarbino virš 1000 specialistų. Šios įmonės, taip pat ir Lietuvoje veikiančių Skandinavijos bankų SEB, Swedbank, Danske bank IT paslaugų centrai yra paskelbę planus ateityje ženkliai didinti darbuotojų skaičių, o Norvegijos „Visma“ Lietuvoje siekia per kelis ateinančius metus įdarbinti 300–500 programuotojų (Infobalt, 2015). Atsižvelgiant į skelbiamus rodiklius ir iki šiol vyravusias tendencijas Lietuvos rinkoje, bei atsižvelgiant į darbo užmokesčio skirtumus tarp Lietuvos, bei Vakarų Europos, galima prognozuoti, jos specialistų poreikis Lietuvoje tikrai bus nemenkas.

Nuo 2011 m. Vilniaus savivaldybės įmonė UAB „Start Vilnius“ ir VšĮ „Šiaurės miestelio technologijų parkas“ vysto teritoriją Vismaliukuose, kuri iš Sovietmečiu buvusios karinės bazės netrukus virs modernia investicine inovacijų zona. Pasak VšĮ „Šiaurės miestelio technologijų parkas“ (ŠMTP) direktoriaus dr. Gedimino Pauliukevičiaus, tikimasi, kad šis projektas prisidės prie aktyvesnio mokslo pasiekimų komercializavimo, klasterizacijos, užsienio investuotojų pritraukimo.

3.2. SSGG analizė

Kaip jau kalbėta anksčiau, ES investicijos turi nemenką įtaką verslo aplinkos pokyčiams ir verslo steigimui Lietuvoje. Tačiau šis procesas turi ir savo silpnųjų pusių ir iš jų kylančių grėsmių. ES investicijų ir verslo steigimo ryšių SSGG analizė pateikiama 3.2 lentelėje.

3.2 lentelė

ES investicijų ir verslo steigimo Lietuvoje ryšių SSGG

<p>Stiprybės:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ES lėšos skiriamos Lietuvai • Faktinis įdirbis panaudojant ES lėšas • Pasiiekti komunikacijos tikslai (ES investicijų klausimu) • Euro valiutos įvedimas • Lietuva – svarbus Šiaurės Europos transporto centras • Patogi geografinė padėtis • Aukštos kokybės paslaugos ir prekės yra paklausios pasaulyje • Laimėjimai IT srityje • Populiarėjantys atsinaujinantys energijos šaltiniai (saulės kolektoriai, geoterminis šildymas) • Pamažu diegiama žaliaji ekonomika • Socialiai atsakingas verslas • Statybų sektoriaus suaktyvėjimas • Būsto renovacija • Namų ūkių vartojimo augimas 	<p>Silpnybės:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Visuomenės nepasitikėjimas ES lėšų paskirstymo faktu • Nepalankios sąlygos verslui • Socialinės atsakomybės stoka • Netobula universitetų sistema (protų nutekėjimas) • Neefektyviai panaudojami žmogiškieji ištekliai • Švietimo stoka ekologijos klausimu • Atliekų perdirbimas
<p>Galimybės:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Naujų ambicingų tikslų išsikėlimas • Europa 2020 	<p>Grėsmės:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Neatsakingas ES fondų temos naudojimas politiniais tikslais

<ul style="list-style-type: none"> • Paslaugų kokybės pagerėjimas • IT diegimas versle • Kaštų mažinimas 	<ul style="list-style-type: none"> • Neprofesionali projektų vykdytojų komunikacija • Nesikeitimas gerąja patirtimi • Neadekvati žiniasklaida • Ryškus atotrūkis tarp visuomenės sluoksnių • Senėjanti visuomenė • Prastėjanti demografinė padėtis
---	--

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis išanalizuota literatūra.

Stiprybės. Didžiausia Lietuvos stiprybė yra ES lėšos teikiamos Lietuvos gerbūviui gerinti ir faktinis įdirbis panaudojant ES fondų lėšas. Iki šiol Lietuvos rodikliai panaudojant ES fondų lėšas leido pirmauti tarp kitų ES valstybių narių ir pelnė Europos Komisijos įsteigtą „Pažangaus regiono“ titulą už novatorišką, rezultatyvų ir efektyvų lėšų panaudojimą. Praėjusiame finansavimo etape trys Lietuvos projektai pelnė RegioStars apdovanojimus – du 2010-aisiais ir vienas 2013 metais. 2014 metais Lietuva viena pirmųjų suderino su Europos Komisija naujojo finansavimo laikotarpio partnerystės sutartį ir ES investicijų veiksmų programą (2014–2020 m. ES fondų investicijų komunikacijos strategija, 2014).

Praėjusiais ES programų etapais buvo keliami komunikacijos tikslai. 2012 m. UAB „Spinter tyrimai“ atlikti tyrimai parodė, jog Lietuva šiuos tikslus pasiekė. Visuomenės dalis, žinanti apie ES SF investicijas Lietuvoje, kurią sudarė suaugę šalies gyventojai, pastaraisiais metais nuolat augo. 2012-ųjų pabaigoje 78 % gyventojų žinojo apie ES fondus ir 76 % pasisakė, kad informacijos jiems užtenka (UAB Sprinter tyrimai, 2012).

Lietuvos verslininkams, įvedus Euro valiutą, sumažėjo biurokratinių kliūčių vykdant veiklą užsienio rinkose, ar planuojant plėtrą juose.

Lietuva - rytinėje Baltijos jūros pakrantėje įsikūrusi valstybė. Prancūzijos nacionalinis geografijos institutas 1989 m. nustatė, kad Lietuvoje yra Europos geografinis centras. Tai patogi geografinė padėtis, kuri sudaro galimybę Lietuvai tapti patraukliu Šiaurės Europos transporto centru. Taip pat, ne paslaptis, jog kokybiškos prekės, bei paslaugos turi didelę paklausą užsienio rinkose. 2012 m. eksportas buvo pagrindiniu Lietuvos ekonomikos augimo veiksniumi ir sudarė 84,1 proc. BVP. Reikia pažymėti, kad Lietuvos eksporto augimui poveikį daro ne tik kitų valstybių makroekonominė situacija, bet ir paties verslo konkurencingumas (Lietuvos eksporto 2007–2013 m. apžvalga, 2014).

Inovacinių sprendimų diegimas, vis didėjanti socialinė verslo atsakomybė, ar pamažu diegiama žalioji ekonomika – puikus palankios steigti verslui aplinkos sudarymo pavyzdys. Socialiai atsakingas verslas Lietuvoje yra labai skatinamas, yra įkurtas Nacionalinis atsakingo verslo tinklas, kurį Lietuvoje įsteigė Lietuvos atsakingo verslo iniciatyvinė grupė, susikūrusi 2004 metų pabaigoje, Lietuvos Respublikos Prezidento J. E. Valdo Adamkaus globojamos konferencijos „Atsakingas verslas visuomenėje“ metu bei Jungtinių Tautų vystymo programos Lietuvoje iniciatyva. Apie inovacinių sprendimų naudą jau kalbėjome ankstesniuose skyriuose. O kalbant apie žaliosios ekonomikos strategiją, kuriai skiriama vis daugiau dėmesio Lietuvoje, Vienos universiteto

profesorius U. Brandas teigia, jog Tarptautinė socialinių mokslų taryba, kuri priklauso UNESCO, pernai išleido dokumentą apie socialinę visuomenės transformaciją. Jo esmė – pakeisti mūsų požiūrį į energiją ir išteklius. Jame kalbama apie energijos sistemų integralumą, esmė ne gaminti tokį patį kiekį energijos iš atsinaujinančių energijos šaltinių, bet surasti būdus, kaip galima sumažinti energijos vartojimą (Delfi, 2013).

Puikios galimybės pasinaudoti puikiais nišomis rinkoje, šiuo metu vystant būsto renovacijoms, automatiškai suaktyvėja statybų sektorius ir atsiranda didesnis poreikis įmonių, atliekančių tokio pobūdžio darbus. Ne išimtis ir prognozuojamas didėsiantis namų ūkių suvartojimo augimas. Visa tai puikios galimybės naujo verslo pradžiai.

Silpnybės. Didžioji dalis Lietuvos gyventojų mano, jog ES skiriamos lėšos yra paskirstomos neskaidriai ar greičiau neskaidriai. 48 % visuomenės mano, kad ES struktūrinių fondų lėšos skirstomos neskaidriai, dar 41 % mano, kad ES struktūrinių fondų lėšos skirstomos neefektyviai. Tačiau tarp tiesioginių ES struktūrinių fondų lėšų gavėjų apie neskaidrumą pasisako vos 8 %, apie neefektyvumą – 21 %. (UAB Sprinter tyrimai, 2012). Tai aiškiai parodo komunikacijos stokos problemą, kadangi labiausiai kritiškai nusiteikę asmenys nėra tiesiogiai susiję su ES lėšų panaudojimu, ar projektų vykdymu.

Viena didžiausių silpnųjų, kuriant bet kokią verslo šaką – nepakankamai palankios valstybės sąlygos verslo veiklai. Verslui yra užkraunama didžiulė mokesstinė našta (Pelno mokestis, Privalomasis socialinis draudimas, PVM mokestis, Nekilnojamojo turto mokestis, žemės mokestis, akcizas ir kt.). Tuomet vystosi šešėlinė ekonomika, ir verslui pradeda stigti socialinės atsakomybės.

Netobula šalies universitetinė sistema daro didžiulę įtaką protų nutekėjimui į užsienio rinkas. Glaudaus bendradarbiavimo tarp verslo ir mokslo įstaigų nebuvimui, atsiranda neefektyvus žmoniškųjų išteklių panaudojimas.

Švietimo stoka ekologijos klausimu vis dar labai opi. Iki galo neišspręsti galvaninių elementų, medicinos atliekų, įvairių pavojingų pramonės atliekų surinkimo ir utilizavimo klausimai. Buityje susidaranti pavojingos atliekos ir toliau dažniausiai vežamos į sąvartynus. Atliekų rūšiavimo mechanizmas vis dar neveikia operatyviai. Pakuočių tvarkymo organizacijos atlikta apklausa parodė, kad nuolat visas namuose susidaranti atliekas rūšiuoja beveik 34 proc. Lietuvos gyventojų. Dar trečdalis (beveik 36 proc.) rūšiuoja tik kai kurias atliekas. Lyginant su praėjusiais metais labai retai rūšiuojančių ir visai nerūšiuojančių sumažėjo beveik 5 proc. (nuo 36,2 iki 30,4 proc.), o kategoriškai nusistačiusių prieš atliekų rūšiavimą likę tik 5 procentai (PTO, 2014). Tai parodė, jog statistika gerėja, tačiau žmonės dar trūksta pilietiškumo.

Galimybės. Galima teigti, jog 2007–2013 m. ES fondų laikotarpio komunikacijos Lietuvoje tikslai jau yra pasiekti – didžioji dauguma Lietuvos visuomenės žino apie ES SF ir teigia turintys pakankamai informacijos. Tai sudaro prielaidas ir galimybę siekti naujų, ambicingesnių tikslų

gilinant visuomenės ir tikslinių grupių supratimą apie tai, kaip konkrečiai ES fondų projektai prisideda prie kiekvieno žmogaus gyvenimo kokybės gerinimo, kaip geriausiai ja galima pasinaudoti, kaip ES padeda Lietuvai vėlytis senąsias ES nares keliant pragyvenimo lygį.

Viena iš galimybių, strategijos Europa 2020 įgyvendinimas. Šios strategijos tikslas sureguliuoti aplinką, kurioje finansų rinkos būtų efektyvios ir saugios, naujoviškų priemonių, įskaitant viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę, būtinoms investicijoms finansavimas. Būsimam verslui kuriamos optimistiškos perspektyvos, kuomet bus mažinamos kliūtis veikti kituose šalyse, didinamas bendrosios rinkos taisyklių tolygumas, paprastinama teisinė bazė.

Pasinaudojus ES SF teikiamomis galimybėmis, naujas verslas turės galimybe pagerinti savo kuriamų ir teikiamų paslaugų kokybę, diegiant naujoves ir modernizuojant verslus, bus mažinami kaštai. IT panaudojimas atvers galimybes į plačią konkurencingą rinką.

Grėsmės. Pagrindinės grėsmės, kurias galima numatyti naujame finansavimo etape yra neprofesionalus probleminių atvejų (projektų viešųjų pirkimų ar veiklų) eskalavimas žiniasklaidos priemonėse ir neatsakingas ES fondų temas naudojimas politiniais tikslais. Kita grėsmė, nepakankamas specializuotos informacijos kiekis, ES fondų projektų suteikiamas galimybes konkrečioms tikslinėms grupėms. Kyla grėsmė ir neprofesionaliam projektų vykdytojų komunikacijos procesui. Numatoma grėsmė, jog nebus vykdomas kokybiškas keitimasis gerąją patirtimi, tiek tarpinstituciniu, tiek tarpprojektiniu lygiais.

Prastėjantys socialiniai veiksniai, tokie kaip ryškus atotrūkis tarp visuomenės sluoksnių, senėjanti visuomenė, prastėjanti demografinė padėtis gali būti reali grėsmė verslo kūrimo galimybei, net ir panaudojant ES SF lėšas.

4. ES INVESTICIJŲ POLITIKOS VERSLO STEIGIMUI LIETUVOJE ĮGYVENDINIMO TYRIMAS

4.1. Tyrimo metodika

Vienas iš svarbiausių viešosios politikos įgyvendinimo veiksnių – tinkamai suderintas tarpinstitucinis bendradarbiavimas ir veiksmų tarp skirtingo lygio institucijų koordinavimas įgyvendinant viešąją politiką nacionaliniu ir vietos savivaldos lygmeniu. Todėl, analizuojant ES investicijų politikos įtaką verslo steigimui Lietuvoje, pirmiausiai svarbu nustatyti šiame procese dalyvaujančias institucijas ir jų atliekamas funkcijas susijusias su ES investicijų politikos

įgyvendinimu. Taigi, pirmoje tyrimo dalyje pateikiama institucinė struktūra ir analizuojamos atskirų institucijų funkcijos bei vaidmuo įgyvendinant ES investicijų politiką Lietuvoje ir konkrečiai – Šiaulių mieste.

Tyrimo tikslams pasiekti pasirinktas kokybinis tyrimas, kurio metu atliktas pusiau struktūruotas interviu su Šiaulių miesto savivaldybės Ekonomikos, Investicijų ir miesto plėtros skyriaus darbuotojais, agentūrų, vertinančių verslo paraiškas ir tiesiogiai administruojančių ES struktūrinių fondų lėšų paskirstymą. Taip pat bus atliktas interviu su verslo atstovais, sėkmingai įsisavinusiais ES investicijas bei pradedančiais verslininkais, siekiančiais pasinaudoti ES parama.

Tyrimo metu siekiama pagrįsti arba paneigti pagrindinį ginamąjį sakinį, kad ES investicijų politika nėra orientuota į tiesioginį verslo steigimo finansavimą. Verslo steigimui investicijų politika turi tik netiesioginės įtakos verslo sąlygų gerinimui ir patrauklumui steigiant naujas įmones.

Empirinio tyrimo loginė schema:

Interviu metodo pasirinkimo pagrindimas. Sociologinių tyrimų metodologijoje (Kardelis, 2002, Pruskus, Kocai, 2014, Babbie, 2013) interviu metodas nurodomas kaip tinkamiausias, kai reikalinga ekspertų nuomonė. Interviu metu surinkta medžiaga išanalizuota kokybiškai, suteikia ne tik faktinę informaciją, bet ir gaunama interpretacija, ekspertinis požiūris, perteikiamas asmeninis patyrimas. Pasirinktas pusiau struktūruotas interviu metodas leidžia pokalbio metu koreguoti klausimus, priklausomai nuo informanto pozicijos, leidžia patikslinti gautą informaciją, pakreipti ją aktualia linkme, neprisiriant prie konkrečių klausimų, tačiau orientaciniai klausimai neleidžia pernelyg nukrypti nuo pasirinktos krypties.

Imties nustatymas. Atlikus ES investicijas administruojančių institucijų struktūros ir atliekamų funkcijų analizę, ekspertinės nuomonės tyrimui pasirinkta po keletą ekspertų iš skirtingų institucijų. Apklausoje dalyvavo Šiaulių m. savivaldybės Ekonomikos sk., Verslo paramos agentūros, Nacionalinės mokėjimų agentūros, VšĮ Šiaulių verslo inkubatorius darbuotojai. Iš viso – 4 informantai. Visapusiškam darbo problemos ištyrimui pasitelktas ir interviu su verslo atstovais,

kuriame dalyvavo 4 verslo įmonių atstovai. 2 iš jų dirba įmonėse, kurios sėkmingai įsisavino ES paramą 2007 – 2013 m. programose, kiti 2 – ketinantys pasinaudoti ES parama steigiant verslą 2014 – 2020 m. programose. Kadangi ekspertų nuomonės tyrimas papildė ir pagrindžia ES investicijų programų, taikomų priemonių ir institucijų funkcijas apibrėžiančių dokumentų analizę, pasirinktos tyrimo imties pilnai pakanka, siekiant gauti patikimus duomenis.

Siekiant užtikrinti ekspertų konfidencialumą, jie koduojami. Ekspertai, atliekantys paramos verslui administravimo funkcijas, įvardinti kaip A1, A2, A3 ir A4, verslo atstovai įvardinti kaip V1, V2, V3 ir V4.

Klausimyno sudarymo logika. Interviu klausimai suformuoti, remiantis teorinės analizės išvalgomis bei patikslintas žvalgomojo tyrimo metu. Žvalgomojo tyrimo metu buvo išsiaiškinta ir sukonkretinta empirinio tyrimo atlikimo eiga, galimos klausimų interpretacijos, patikslinta klausimyno sudarymo logika.

Interviu klausimyną sudaro dvi dalys. Viena dalis skirta ES investicijas administruojančių institucijų darbuotojams, kita – verslininkams, kurie sėkmingai pasinaudojo arba ketina pasinaudoti ES struktūrinių fondų parama naujam verslui steigti.

Klausimynas, skirtas ES investicijas administruojančių institucijų darbuotojams, orientuotas į ekspertų nuomonės apie ES investicijų politikos verslo steigimui reikšmę išsiaiškinimą. Šio klausimyno tikslas - išsiaiškinti, kokios yra galimybės įgyvendinti ES investicijų politikos verslo steigimui nuostatas vietos savivaldos lygmenyje. Įgyvendinant ES investicijų politiką, bene svarbiausias vaidmuo tenka tiesiogiai su tikslinėmis grupėmis sąveikaujančioms institucijoms – mokėjimų agentūroms, savivaldybių ekonomikos skyriams, priimantiems ir vertinantiems paraiškas, nustatantiems prioritetus, galintiems įvertinti ekonominę ir socialinę investicijų naudą.

Klausimyno struktūra pateikta 4.1 lentelėje.

.1 lentelė

Klausimyno, skirto ES investicijas administruojančių institucijų darbuotojams, struktūra

Tiriamas aspektas	Klausimo numeris	Teorinis pagrindas
ES investicijų reikšmė gerinant verslo sąlygas Lietuvoje	1. a), 1. b), 1. c), 1. d), 1. e)	Worthington, Britton, 2006, Titarenko ir kt., 2007, Leontjeva, Rekašius, 2014
ES paramos 2014 – 2020 m. įsisavinimo galimybės steigiant verslą	2. a), 2. b), 2. c), 2. d), 2. e), 2. f), 2. g), 2. h)	Partnerystės sutartis, ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programa,
ES investicijų įsisavinimo kontrolė	3. a), 3. b), 3. c), 3. d)	ES projektų priežiūra ir kontrolė
Trumpa informacija apie informantą		

Klausimynas, skirtas ES parama pasinaudojusiems ar ketinantiems pasinaudoti steigiant verslą verslininkams, leidžia įvertinti pačių verslininkų nuomonę apie realią ES investicijų naudą skatinant gyventojų verslumą, naujo verslo steigimą, gerinant verslo sąlygas Lietuvoje. Tyrimo metu

surinkti duomenys leidžia apibendrintai apibrėžti esamą situaciją ir pateikti pasiūlymus, gerinant ES investicijų politikos smulkiojo ir vidutinio verslo teigimui įgyvendinimo efektyvumą, siekiant politikos tikslų.

Klausimyno struktūra pateikta 4.2 lentelėje.

4.2 lentelė

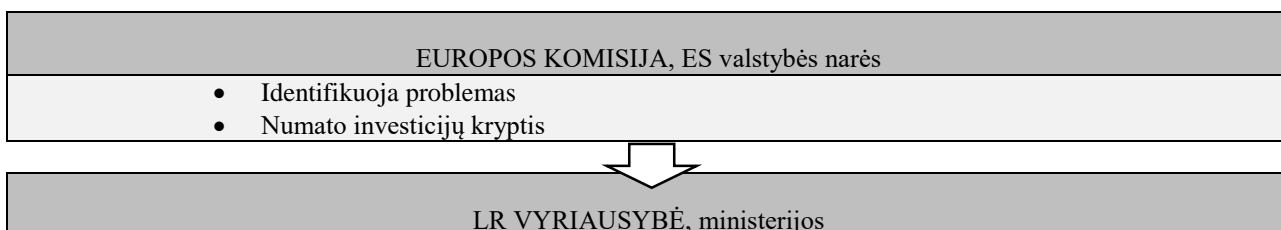
Klausimyno, skirto ES investicijas įsisavinusiems (ketinantiems įsisavinti) verslininkams, struktūra

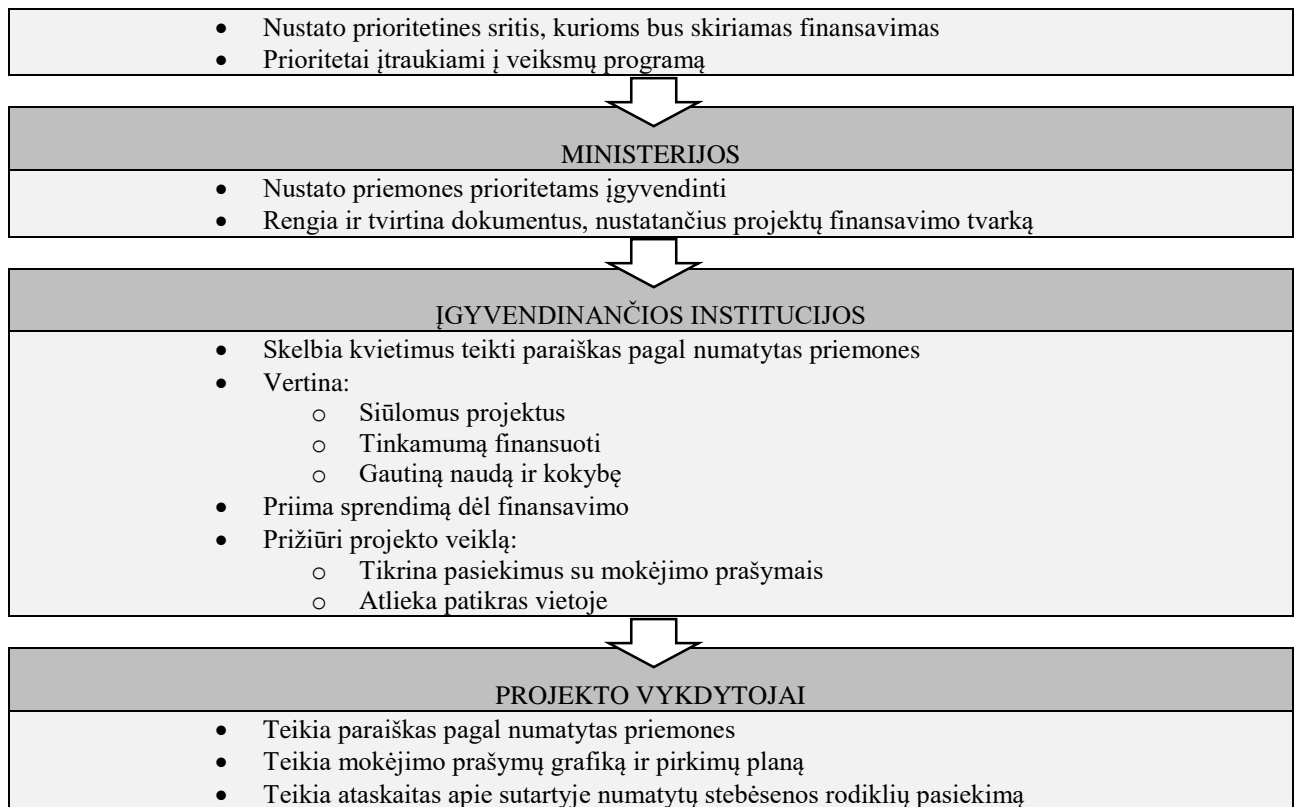
Tiriamas aspektas	Klausimo numeris	Teorinis pagrindas
ES investicijų reikšmė gerinant verslo sąlygas Lietuvoje	1. a), 1. b), 1. c), 1. d), 1. e)	Worthington, Britton, 2006, Titarenko ir kt., 2007, Leontjeva, Rekašius, 2014
ES paramos 2014 – 2020 m. įsisavinimo galimybės steigiant verslą	2. a), 2. b), 2. c), 2. d), 2. e), 2. f), 2. g), 2. h)	Partnerystės sutartis, ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programa, ES projektų, priemonių analizė
ES investicijų įtaka konkrečiam verslui. ES investicijų prieinamumas ir informatyvumas	3., 4.	ES parama, INVEGA
Trumpa informacija apie informantą		

Klausimynų struktūra ir tyrimo atlikimo strategija patvirtinta žvalgomojo tyrimo metu.

4.2. ES investicijų politikos įgyvendinimo institucinė struktūra

ES investicijų politikos įgyvendinimas vyksta skirtinguose valdymo lygmenyse, kur kiekvienai institucijai tenka savitas vaidmuo ir atitinkamos funkcijos. Europos Komisija, remdamasi valstybių narių teikiama informacija formuoja pagrindinę ES vystymosi strategiją, kurios svarbiausias tikslas – sukurti darnią bendruomenę. Didžiausias dėmesys skiriamas didžiausių atskirtų turintiems regionams, todėl ES investicijų politikos tikslas – vystyti būtent tas sritis, kurios labiausiai atitolusios nuo ES vizijos. Europos Komisijos ir ES valstybių narių užduotis – identifikuoti skaudžiausias problemas, kurios be ES paramos negali būti išspręstos savarankiškai. Šiai funkcijai vykdyti pasitelkiamos įvairios priemonės ir klausimai sprendžiami ES ir valstybiniu mastu. Pagal jau parengtą bendrąją ES vystymosi strategiją „Europa 2020“ toliau dirbama įvairiais lygmenimis, sprendžiant konkrečius uždavinius ir reaguojant į jau įvykdytų programų rezultatyvumą. Nuo bendrųjų strategijos ir politikos formavimo funkcijų pereinant į jų įgyvendinimą, įtraukiama vis daugiau atsakingų institucijų skirtinguose lygmenyse, vykdančių joms priskirtas funkcijas (4 pav.).

4 pav. ES investicijų administravimo institucinė ir funkcinė schema

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Finansavimo, skyrimo ir ... (2014)

Nacionaliniame lygmenyje veikiančių institucijų funkcijos apima teisinį investicijų politikos įgyvendinimo reglamentavimą, veiksmų programų sudarymą, priemonių parinkimą, dokumentų, nustatančių projektų finansavimo tvarką ir projektų vertinimo metodiką, rengimą., Projektų įgyvendinimas ir administravimas perduodamas įgyvendinančioms institucijoms, kurios ir atlieka projektų vertinimą, tinkamumą finansuoti, priima sprendimus bei prižiūri projektų vykdymą. Galutiniai ES investicijų politikos įgyvendinimo dalyviai – projektų vykdytojai, kuriems tenka atsakomybė parengti projektą pagal finansavimo programas ir siūlomas priemones bei tinkamai šį projektą įgyvendinti.

SVV verslo steigimo atžvilgiu, projektų vykdytojais gali būti ne tik verslo atstovai, bet ir valstybinės institucijos, teikiančios paslaugas verslui, gerinančios verslo steigimo sąlygas konkrečioje teritorijoje, plėtojančios infrastruktūrą. Vietos savivaldos institucijos taip pat rengia savivaldybių ar regionų plėtros planus, kuriuose numatomos konkrečiam regionui aktualios problemos, jų sprendimo būdai ir finansavimo šaltiniai. Pasinaudodamos ES investicijomis, savivaldybės vykdo miesto plėtros infrastruktūros gerinimo projektus, turinčius pagerinti sąlygas verslo steigimui ir plėtrai.

4.3. ES paramos 2014 – 2020 m. verslo steigimui skirtos priemonės

Ankstesniais ES paramos smulkiąjam ir vidutiniam verslui etapai įsisavinta nemažai ES lėšų gerinant verslo sąlygas ir skatinant verslo steigimąsi Lietuvoje. 2004 – 2006 m. ES investicijų politikoje SVV atžvilgiu didžiausias dėmesys buvo skiriamas verslo kultūros vystymui, SVV kapitalo formavimui, naujų įmonių steigimui, įmonių išlikimo rinkoje gerinimui. Pagal Bendrojo Programavimo Dokumentą, apibrėžiančio ES investicijų politiką pirmajame etape, 3 prioritetai „Gamybos sektoriaus plėtra“ įsisavinta taigiau kaip 300 mln. EUR. Šiame etape ES investicijos stipriai pagerino verslo sąlygas Lietuvoje – pradėta vystyti verslui palanki infrastruktūra, pagerėjo verslo materialinė ir techninė bazė, buvo pastebimas poveikis Lietuvos ekonomikos augimui. Tačiau šis poveikis buvo trumpalaikis dėl ekonominės krizės padarinių.

2007 – 2013 m. iš esmės tęsiama pirmame etape pradėta ES investicijų politika SVV atžvilgiu. Šiuo laikotarpiu didesnis dėmesys skiriamas konkurencingumo, verslo produktyvumo, didinimui, inovacijų skatinimui ekonominės infrastruktūros efektyvinimui, verslo aplinkos gerinimui. Šiame etape Ekonomikos augimo veiksmų programos įgyvendinimui skiriama daugiau kaip 45% ES paramos, t. y. daugiau kaip 3 mlrd. EUR, kurių įsisavinimas vis dar vyksta pagal 2007 – 2013 m. priemones. Pagal šias priemones daugiausiai paramos buvo skiriama elektroninio verslo plėtrai, geležinkelių tinklų ir jūros kelių plėtrai, gerinant krovinių pervežimo infrastruktūrą, kuri labai svarbi verslui siekiant tarptautiškumo. Remiantis Europos Komisijos ir LR Finansų ministerijos duomenimis, Lietuva laikoma viena iš sėkmingiausiai įsisavinančių ES investicijas šalių tarp ES naujokių.

2014 – 2020 m. verslo steigimui ES investicijų dėmesys sumažėjo. Daugiau dėmesio skiriama jau veikiančio verslo vystymui ir infrastruktūros plėtrai. Nors tiesioginės paramos verslo pradžiai ES taikomose priemonėse nenumatyta, tačiau daug dėmesio šiame paskutiniajame etape skiriama verslumo skatinimui, naujų idėjų palaikymui, verslo konsultavimui. Todėl šiame etape ES investicijomis verslo steigimui gali pasinaudoti paslaugas verslui teikiančios įmonės. 4.3 lentelėje pateikiamos priemonės, skirtos verslo plėtrai ir verslo sąlygų gerinimui.

4.3 lentelė

2014 – 2020 m. numatytos ES investicijų politikos verslui įgyvendinimo priemonės

Priemonė	Finansuojamos veiklos
----------	-----------------------

Verslo klasteris LT	Įmonių grupių (klasterių) sinergija paremtos veiklos, nukreiptos į naujų eksporto rinkų paiešką (konsultacinės, įskaitant ekspertines, paslaugos, narystė tarptautiniuose tinkluose (platformose), rinkodaros priemonių, skirtų įsiliejimui į tarptautinius tinklus, rengimas ir kita).
Dalinis palūkanų kompensavimas	Dalinai dengiamos palūkanos už smulkią ir vidutinį verslų suteiktas paskolas
Naujos galimybės	Grupinis MVĮ ir jų produkcijos pristatymas užsienyje ir (ar) Lietuvoje vykstančiose tarptautinėse parodose, mugėse ir verslo misijose.
E-verslas LT	Elektroninio verslo sprendimų, kuriais siekiama optimizuoti su gamybos ir (ar) paslaugų teikimu ir veiklos organizavimu susijusius verslo procesus, diegimas mažose ir vidutinėse įmonėse
Regio Invest LT +	Modernių technologijų diegimas, pritaikant esamus ir kuriant naujus gamybos ir paslaugų teikimo galimybes naujiems ir esamiems produktams gaminti ir paslaugoms teikti. Finansavimu bus skatinamos įmonių investicijos į naujų gamybos technologinių linijų įsigijimą ir įdiegimą, esamų gamybos technologinių linijų modernizavimą, įmonės vidinių inžinerinių tinklų, kurių reikia naujoms gamybos technologinėms linijoms diegti ar esamoms modernizuoti, įrengimą, modernių ir efektyvių technologijų diegimą paslaugų sektoriuose, taip pat bus siekiama užtikrinti šių gamybos ir paslaugų teikimo galimybių veikimą.
Verslumas FP	SVV poreikius atitinkančių finansavimo modelių rėmimas, kuris leistų užtikrinti finansinių šaltinių prieinamumą verslui, ypatingą dėmesį skiriant naujam verslui.
Invest FP	Finansinių priemonių, kuriomis finansuojamos įmonių investicijos į naujų gamybos technologinių linijų įsigijimą ir įdiegimą, esamų gamybos technologinių linijų modernizavimą, įmonės vidinių inžinerinių tinklų, kurių reikia naujoms gamybos technologinėms linijoms diegti ar esamoms modernizuoti, įrengimą, modernių ir efektyvių technologijų diegimą paslaugų sektoriuose, taip pat užtikrinti šių gamybos ir paslaugų teikimo galimybių veikimą, įgyvendinimas.
Expo sertifikatas LT	Planuojamų eksportuoti produktų sertifikavimas, įskaitant reikalingus bandymus ir tyrimus.
Technoinvestas	Finansinių priemonių, kuriomis finansuojamos įmonės (įskaitant pradedančias, jaunas, pumpurines, ankstyvosios vystymosi stadijos inovatyvias įmones bei startuolius), vykdančios arba ketinančios vykdyti mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų veiklas sumanios specializacijos srityse, įgyvendinimas
Verslumas LT	Aukštos kokybės konsultacinės paslaugos tikslinių grupių (jaunimo, moterų, neįgaliųjų, vyresnio amžiaus asmenų, emigrantų, šeimos verslų atstovų) smulkiojo ir vidutinio verslo subjektams, vykdančioms veiklą ne ilgiau kaip 5 metus, skatinant verslumą regionuose (labai mažų, mažų ir vidutinių įmonių bendradarbiavimo (tinklaveikos); bendradarbiavusių centrų veiklų; kūrybinių ir kultūrinių industrijų verslo skatinimas); verslo plėtrą (konsultacijos socialinio verslo, antrosios galimybės, verslo perdavimo temomis) ir skaitmeninį verslą (pradedančiųjų inovatyvių įmonių skatinimas).
Verslo konsultantas LT	Aukštos kokybės konsultacijos, skirtos iki vienerių metų veikiantiems SVV subjektams;
Expo konsultantas LT	Aukštos kokybės konsultacijos eksporto ir įmonių tarptautinio bendradarbiavimo skatinimo klausimais iki trejų metų veikiančioms MVĮ;
Tarptautiškumas LT	Konsultacijos rinkų pažinimo, eksporto plėtros, užsienio klientų paieškos klausimais, klasterių kūrimosi ir bendro eksporto augimo klausimais

Galima pastebėti, kad 2014 – 2020 m. ES investicijų politika verslo steigimui ir ypač verslo pradžia pereina į konsultacinį ir palaikomąjį pobūdį. Konsultacijos nukreiptos į mokymus pradedantiesiems verslininkams, galimybes pradėti verslą, verslininkų informavimą, mokymą veikti tarptautinėje aplinkoje, supažindinant su naujomis rinkomis, galimybėmis plėsti verslą ir pan.

4.4. Ekspertų ir verslininkų nuostatų analizė

Vertinant ES investicijų politikos reikšmę verslo steigimui 2014 – 2020 m. svarbu analizuoti verslo atstovų ir paramos administratorių aspektu. Iš vienos pusės ES parama yra nukreipta į verslo sąlygų gerinimą, pagalbą verslininkams ir jų galimybių didinimą įsikurti, veikti ir uždirbti pelną, iš

kitos pusės – verslas prisideda prie šalies ekonomikos augimo, todėl valstybės pagalba verslui ne mažiau reikšminga. Valstybės pagalba suprantama ne tik kaip tiesioginės paramos davėja ar konsultantas, bet ir kaip tarpininkas tarp ES parama pasinaudoti siekiančio verslininko bei ES investicijų fondo. Todėl galimybės įsisavinti ES investicijas verslui analizuojamos dviem kryptimis – verslininkų ir verslo administravimo įstaigų.

Atlikus interviu su ES paramą verslui administruojančių institucijų darbuotojais ir verslininkais, aptikta bendrų požiūrių bei nuomonių skirtumų.

Vertinant verslo aplinką, tiek administratorių, tiek verslininkų nuomonė sutapo tuo klausimu, kad verslo aplinka labai svarbi verslo galimybėms kurtis ir plėtotis.

4.4 lentelė

Verslo aplinkos reikšmės verslui ekspertinis vertinimas

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
Verslo aplinka	Ekonominės, politinės, teisinės aplinkos reikšmė	<p>A1: <...Ekonominės sąlygos yra labai svarbios verslui. Pagrindinis dalykas – gyventojų perkamoji galia. Jei perkamoji galia maža negali ne tik naujo verslo kurti, bet ir sunku išlaikyti esamą...></p> <p>A2: <...Kuo geresnė ekonominė padėtis šalyje, tuo patraukliau šalis atrodo verslininkui...></p> <p>V1: <... Ekonominės sąlygos turi didelės reikšmės verslo steigimuisi. Kuo prastesnės ekonominės sąlygos šalyje tuo sunkiau steigti naujam verslui...></p> <p>V2: <...Šiuo metu ekonomines sąlygas labai iškraipo geopolitinė situacija. Dėl politinių neramumų kenčia ir verslas...></p> <p>V3: <...Nuo įstatyminės bazės ir nuo valstybės požiūrio priklauso didžioji dalis verslo sėkmės. Šiuo metu padėtis gerėja, bet vis dar daug įmonių dirba šešėlyje būtent dėl to, kad mokesčių našta verslui yra pernelyg didelė...></p>
	Pagrindinės kliūtys steigti verslui	<p>A1: <...Trūksta kvalifikuotos darbo jėgos, savo srities specialistų...></p> <p>A2: <...Apmokestinamas darbas, o ne kapitalas. Todėl pradedantiesiems verslininkams labai sunku, mokesčius tenka mokėti nuo pat pirmos verslo įsteigimo dienos, kai įdarbinamas darbuotojas, o ne tada, kai sukaupiamas kažkoks kapitalas...></p> <p>A3: <...mūsų verslininkai nori investuoti mažai, uždirbti daug ir greitai. Sėkmingam verslui reikia kantrybės...></p> <p>V1: <...Didelė biurokratija, kyšininkavimas, nelanksti mokesčių sistema...></p> <p>V2: <...labai didelė konkurencija. O jei nori būti išskirtinis, reikalinga daugiau lėšų investuoti į technologijas, kurios gali ir neatsipirkti dėl mažos gyventojų perkamosios galios...></p> <p>V3: <...pinigų trūkumas, didelė mokesčių našta, daug popierizmo, įvairių leidimų daug reikia. Kartais net sunku suprasti, kiek visokių leidimų ir dokumentų reikia...></p> <p>V4: <...tinkamų darbuotojų trūkumas, didelė mokesčių našta, didelė konkurencija, lėšų trūkumas...></p>
	ES investicijų reikšmė gerinant verslo sąlygas	<p>A1: <... Lietuva įeina į 20 draugiškiausių verslui šalių grupę. Pagerinti verslo sąlygas padėjo ES investicijos į elektroninių viešųjų paslaugų vystymą, infrastruktūros plėtrą, tame tarpe ir objektų elektrifikavimo pagreitinimas...></p> <p>A2: <... ES parama labai svarbi, kadangi ji skatina progresą, paslaugų kokybės gerėjimą. Pirmosios ES investicijos Lietuvoje nebuvo labai sėkmingos, nes neturėjome patirties, nežinojome, kaip teisingai parengti projektus lėšoms gauti, o ir gautas lėšas teisingai panaudoti. 2007 – 2013 m. Lietuvos verslininkai jau pilnai naudojo paramą...></p> <p>A3: <...ES investicijos leidžia pritaikyti aplinką prie verslo poreikių, pagerinti viešųjų paslaugų verslui kokybę...></p> <p>A4: <... šiuo metu ES parama nukreipiama į viešųjų paslaugų verslui gerinimą – informavimo, konsultavimo paslaugas...></p> <p>V1: <...atsiranda galimybės įgyvendinti tas idėjas, kurioms be ES investicijų trūktų finansinių galimybių...></p>

	<p>V2: <...verslo sąlygos gerėja. Pvz. įmonę galima įsteigti internetu, įvairius prašymus ir ataskaitas galima teikti internetu. Tai labai taupo laiką...>, V3: <...jei verslo sąlygos – tai geresni keliai, greitesnis ir paprastesnis prekių judėjimas tarp skirtingų šalių, dvigubo apmokestinimo sumažinimo galimybės, tai taip – sąlygos gerėja. Bet viešajame sektoriuje vis dar klesti korupcija...> V4: <... verslininkui parankiau kai jis gauna finansinę paramą ir kai yra taikomos mokesčių lengvatos. Bet bendrai paėmus, kas buvo anksčiau ir kaip yra dabar, matome didelį postūmį. ES investicijos čia prisidėjo reikšmingai...></p>
--	--

Kaip matyti iš 4.4 lentelėje pateiktų ekspertų vertinimų, tiek administratoriai, tiek verslo atstovai vienareikšmiškai patvirtina, kad politinės, teisinės ir ekonominės aplinkos veiksniai verslo steigimui yra labai svarbūs. Nuo to priklauso verslo sėkmė. Ekspertai pastebi, kad verslo aplinka ir verslo sąlygos Lietuvoje gerėja.

Pagrindinės kliūtys steigti verslui Lietuvoje tiek administratorių, tiek verslininkų yra įvardinamos panašios – kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas, mokesčių sistemos trūkumai ir nelankstumas. Verslininkai taip pat mini sudėtingą verslo dokumentaciją, nors paskutiniu metu jaučiamas verslo pradžios administravimo supaprastinimas, ypač dėl elektroninių paslaugų viešajame administravime atsiradimo registruojant įmones ir administruojant mokesčius. Tai reiškia, kad įsteigti naują verslą tapo paprasčiau, greičiau ir pigiau. Administratoriai taip pat mini verslo iniciatyvos trūkumą, menką verslo aktyvumą ir nepakankamą motyvaciją pradėti verslą. Tuo tarpu verslininkai kaip trukdį steigti verslą mini sudėtingą ir biurokratiškai nelankstų verslo administravimo mechanizmą, nepakankamą skaidrumą viešojo administravimo sistemoje, taip pat ir vidinius verslo veiksnius, tokius kaip didelė konkurencija, maža gyventojų perkamoji galia.

Nors ir administratoriai, ir verslininkai mato teigiamus postūmius verslo aplinkos gerinimo srityje, tačiau administratoriai labiau teigiamai vertina investicijų reikšmę. Tuo tarpu verslininkai šio pagerėjimo kol kas neįvertina arba įvertina mažai. Kita vertus, infrastruktūros plėtra, pagerintas susisiekimas visos Europos mastu, įvairių transporto rūšių derinimas turi teigiamos įtakos verslo sąlygų pasikeitimui. ES investicijų nauda suvokiama per viešųjų paslaugų verslui gerinimą, informacinių technologijų viešajame sektoriuje plėtra administruojant ir teikiant viešąsias paslaugas. Verslui labai svarbus laiko faktorius, todėl priemonės, taupančios verslininkų laiką ir pagreitinančios verslo aptarnavimo procesą priimanamos kaip teigiamas postūmis.

Be viešųjų paslaugų verslui, labai svarbus ES paramos aspektas – tiesioginė finansinė parama verslui, ypač pradedančiajam, kadangi verslo pradžioje dažnai nepakanka lėšų pradinėms investicijoms, todėl ES parama pradedantiems verslininkams finansinių priemonių pagalba taip pat vertinamas teigiamai.

Kaip pastebi kalbinti ekspertai, ES paramos pagalba skatinamas progresas, gerinama paslaugų kokybė. ES investicijos leidžia pritaikyti aplinką verslo poreikiams.

Teigiami postūmiai ES investicijų pagalba gerinant verslo sąlygas yra pasiekiami per konkrečias priemones, formuojamas ES investicijų politikoje numatytose prioritetinėse srityse. 4.5

lentelėje pateikiamas ES paramos 2014 – 2020 m. prioritetinių krypčių, taikomų priemonių ekspertinis vertinimas ir pagrindinės kliūtys, trukdančios pilnai įsisavinti ES paramą.

4.5 lentelė

ES investicijų 2014 – 2020 m. įsisavinimo galimybių vertinimas (ekspertų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
ES paramos 2014 – 2020 m. įsisavinimo galimybės steigiant verslą	Prioritetinių sričių vertinimas	<p>A1: <... intelektualinių produktų kūrimas, elektroninis verslas, modernių technologijų panaudojimas gamyboje ir teikiant paslaugas, kad kiltų darbuotojų kompetencija, produktyvumas. Skatinamas gamybos mobilumas, kadangi kai infrastruktūra ir logistikos sistema yra gerai išvystyta, gamybą galima perkelti ten, kur mažesni kaštai...></p> <p>A2: <... didelis dėmesys skiriamas į aukštą pridėtinę vertę orientuotos ekonomikos vystymui bei ilgalaikiam jos augimui ir konkurencingumui...></p> <p>A3: <... šiuo metu prioritetinės sritys yra konkurencingumo skatinimas, labai mažų ir mažų įmonių našumo didinimas. Šios sritys yra svarbios, siekiant sumažinti ES atskirų regionų atskirtį...></p> <p>A4: <... toliau tęsiamas finansavimas kaimo vietovių plėtrai. Skatinamas jaunimo verslumas, ieškoma būdų panaudoti neišnaudotus žemės ir miškų plotus, kuriuose galėtų vystytis smulkus verslas...></p> <p>V1: <... Verslui aktualus yra prieinamumas prie finansinių priemonių. Finansavimo klausimas – pats aktualiausias, ypač pradedančiajam verslininkui...></p> <p>V3: <... dabartinės priemonės labiau orientuotos į esamo verslo plėtrą, technologijų gerinimą, produktyvumo didinimą...></p>
	Priemonės, skatinančios verslo steigimą Šiaulių regione	<p>A1: <... verslo inkubatorių ir pramoninių parkų kūrimas sudaro sąlygas vienoje vietoje koncentruoti verslui reikalingas paslaugas, pritaikyti infrastruktūrą, priartinti verslininkus vienus prie kitų. Tokiose verslo koncentravimo zonose taikomos mokesčių lengvatos, patalpų nuomos lengvatos ir pan....></p> <p>A2 <... tęsti Šiaulių pramoninio parko infrastruktūros plėtros projekto II-ojo etapo įgyvendinimo darbus, viešinti Šiaulių miesto investicinę aplinką parengiant efektyvias rinkodaros priemones, gerinti miesto pasiekiamumą oro transportu plėtojant Šiaulių oro uosto infrastruktūrą – gerinti transporto ir logistikos veiklos paslaugų kokybę ir didinti regiono transporto sektoriaus konkurencingumą <...> Verslumą, 2015–2017 m. iš biudžeto numatomas įmonių dalyvavimo parodoje išlaidų dalinis padengimas, darbuotojų konsultavimo ir mokymo išlaidų padengimas, pradinių steigimosi išlaidų dalinis padengimas ir paramos skyrimas už geriausių verslo įgyvendintą idėją. Siekiant skatinti jaunimo verslumą, 2015–2017 m. numatoma tęsti jaunimo verslumo skatinimo programos įgyvendinimą...></p> <p>V1: <... Esame pasinaudoję elektroninių verslo sprendimų diegimo įmonėje priemone E-verslas LT. Ketiname pasinaudoti ne žemės ūkio veiklos skatinimo kaimo vietovėje priemone „Pama investicijoms, skirtoms ekonominės veiklos kūrimui ir plėtrai“.</p>
	Priežastys, trukdančios įsisavinti paramą	<p>A1: <... trūksta skaidrumo skirstant lėšas ir paramą gauna ne visada tie, kurie iš tiesų jos verti, pasitaiko piktnaudžiavimo. Kreipiasi žmonės, kurie nori gauti paramą, tačiau neturi idėjos, kokia linkme jie norėtų vystyti savo verslą <...> nėra idėjos...></p> <p>A2: <... trūksta nuosavų (savivaldybės, valstybės) lėšų pradėtų projektų įgyvendinimui, dėl to nukeliami projektų įgyvendinimo terminai <...> ilgai užtrunka paraiškų vertinimas, problemos viešuosiuose pirkimuose...></p> <p>A3: <... neatitikimas reikalavimams...></p> <p>V1: <... Sudėtingas paraiškų rengimo ir vertinimo procesas, perteklinė dokumentacija, ilgas dokumentų rengimo procesas...></p> <p>V2: <... neskaidrūs viešieji pirkimai, korupcija...></p> <p>V4: <... neiškus projektų vertinimas. Jei projektas turi esminių trūkumų, vertintojai dažnai jų neįvardina – tiesiog atmeta paraišką kaip netinkamą...></p>

Vertinant ES investicijų 2014 – 2020 m. prioritetines sritys, pastebima, kad ES investicijų politika nukreipta į atskirų regionų atotrūkio nuo ES vidurkio mažinimą. Verslo steigimui įtakos turi

tokios sritys kaip įmonių konkurencingumo didinimas, tarptautiškumo skatinimas, produktyvumo didinimas. Šios prioritetinės sritys yra svarbios didinant verslumo lygį Lietuvoje. ES investicijas administruojančių įstaigų darbuotojai pabrėžia šių prioritetinių sričių reikšmę verslo steigimui – dėl taikomų priemonių didėja verslo mobilumas, atsiranda galimybė perkelti gamybą ten, kur yra mažesni gamybos kaštai. Dėl paramos aukštą pridėtinę vertę kuriančioms įmonėms didėja ekonominis augimas, užtikrinamas įmonių veiklos tęstinumas, kuris savo ruožtu užtikrina šalis ekonominį stabilumą, o tuo pačiu ir gyventojų užimtumą. Vertindami ES politikos prioritetines sritis, verslininkai atkreipia dėmesį į finansavimo galimybes, t. y. mikrokreditų ir investicijų garantijų svarbą.

Įgyvendinant ES investicijų politiką, verslo steigimui aktualios tokios priemonės, kurios suteiktų pradinį trampliną pradedantiesiems verslininkams. Šiaulių regione tęsiamas pramoninio parko infrastruktūros plėtros II-asis etapas. Regiono konkurencingumas didinamas, plečiant transporto tinklą, panaudojant oro transportą. Verslumo skatinimui Šiaulių regione naudojamos priemonės – dalyvavimo parodose išlaidų dengimas, darbuotojų konsultavimas ir kvalifikacijos tobulinimas, vykdomi projektai jaunimo verslumo skatinimui.

Kol kas sudėtinga vertinti 2014 – 2020 m. ES investicinių priemonių rezultatyvumą, kadangi dar tik pradėdami skelbti pakvietimai teikti paraiškas pagal patvirtintas priemones. Tačiau jau dabar aišku, kad taikomos priemonės orientuotos į verslininkų poreikius, suteikia jiems galimybę įgyvendinti savo idėjas. Kalbinti verslininkai įvardina teigiamas šių priemonių poveikio sritis, tačiau pažymi, kad dėl įsisavintų ES lėšų pasikeitimai atsirado ne tik verslo sąlygose, bet ir verslo pasiekimuose – pagerėjo įmonių materialinė bazė, paspartėjo verslo procesai, sumažėjo sąnaudos ir padidėjo pelningumas, t. y. pagerėjo veiklos efektyvumas.

Analizuojant priežastis, trukdančias pilnai įsisavinti ES investicijas, yra išskiriamos kelios aktualiausios problemos. Tai didelis norinčiųjų pasinaudoti ES parama skaičius, per vėlai parengiami ir viešai pateikiami dokumentai reikalingi projektams rengti (projektų įgyvendinimo sąlygos, paraiškos, verslo plano ir kt. formos), dviprasmiški, smulkmeniški ir neaiškūs reikalavimai projektų rengimui ir įgyvendinimui, ilgos projektų paraiškų vertinimo procedūros, gremėzdiškos viešųjų pirkimų procedūros ir nelanksčios projektų įgyvendinimo sąlygos.

Dalis ES investicijų politikos įgyvendinimo problemų slypi ir projektų administravimo srityje. Aptariant administravimo srityje glūdinčias problemas, ekspertų vertinimas pateikiamas 4.6 lentelėje.

4.6 lentelė

ES paramos 2014 – 2020 m. administravimo trūkumai (ekspertų vertinimas)

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
ES paramos 2014 – 2020 m. administravimas	Informatyvumas ir prieinamumas	A1: <...Verslininkams informacijos tikrai daug. Veikia informavimo ir konsultavimo centrai, pačiose paraiškas priimančiose agentūrose taip pat pakanka informacijos apie kvietimus teikti paraiškas ir reikalavimus pareiškėjams...> V3: <...Informacijos pakanka ir ją lengva rasti, be to rinkoje veikia labai daug konsultantų...>

		V4: <...Informacijos tikrai yra daug, bet toje informacijos jūroje sunku atsirinkti aktualią tau. Bet jei tikrai žinai, ko tau reikia, tai informacija yra aiški ir lengvai prieinama...>
	Paraiškų vertinimas ir sprendimo priėmimas	A1: <...Paraiškų vertinimo sistema pakankamai aiški, yra tam tikros metodikos, vertinimo taisyklės, sprendimas priimamas, įvertinus paraiškos atitikimą pagal tam tikrus kriterijus...> A2: <...Paraiškos vertinimas užtrunka pakankamai ilgai. Ir tai suprantama – finansavimą gauna tas, kas atitinka keliamus reikalavimus. Paraiškų pateikimas, vertinimas ir sprendimo priėmimas labai pagreitėjo pradėjus teikti ir apdoroti paraiškas informacinių technologijų pagalba...> V1: <...Sunku suprasti, kaip vyksta paraiškų vertinimas. Bet šiaip viską paaiškina ir ko trūksta pasako...> V2: <...Laikas paraiškai pateikti yra pakankamai trumpas, o juk reikia paruošti projektą, įvertinti aplinkybes, reikalavimus...> V4: <...Paraiškos vertinimas ir sprendimas užtrunka labai ilgai, ypač jei trūksta kokių nors dokumentų...>
	Projektų priežiūra ir atgalinis ryšys	A4: <...Projektų priežiūra yra būtina – juk yra svarbu, kad investicijos pasiektų savo tikslą. Užtikrinant investicijų kontrolę, keletą metų vyksta veiklos priežiūra, teikiamos ataskaitos, vertinama, ar veikla atitinka planuose numatytus terminus ir pan...> V2: <...Atgalinis ryšys vyksta per projektų įgyvendinimo priežiūrą. Problema tokia, kad tos ataskaitos užima daug laiko, reikalauja papildomų sąnaudų. Tų ataskaitų reikia labai daug, atrodo, kad vienos jų dubliuoja kitas...>

Kaip pagrindines ES investicijų administravimo problemas, ekspertai išskiria labai didelį informacijos kiekį, kuriame sunku surasti reikalingą informaciją. Kita vertus, rinkoje egzistuoja daug verslo konsultantų, kurie padeda atsirinkti reikalingą informaciją ir gauti konsultacijas reikalingoje srityje. Informacija apie reikalavimus projektų dalyviams pateikiama aiškiai ir yra lengvai prieinama. Informacijos, skirtos verslui apie verslo finansavimą ir apie galimybes pasinaudoti parama taip pat yra daug ir ji yra išsami, tačiau prieinamumo problemos slypi tame, kad ji nėra aiškiai struktūruota. Jaunam verslininkui savarankiškai pasinaudoti pateikiama informacija gana sudėtinga.

Paraiškų vertinimo ir sprendimų priėmimo etape pastebimos tokios problemos, kaip sudėtingas ir ilgai trunkantis paraiškų vertinimo procesas, tačiau tai paaiškinama išsamiu projekto atitikimo keliamiems reikalavimams patikrinimu, siekiant, kad ES investicijų lėšas gautų būtent tas projektas, kuris geriausiai atitinka finansuojamo projekto tikslus. ES parama pasinaudoję ar ketinantys pasinaudoti verslininkai mini, kad nėra pakankamai aišku, kaip vyksta paraiškų vertinimas, vertintojai per mažai bendrauja su paraiškų teikėjais. Ši aplinkybė sustiprina skaidrumo trūkumo problemą, kadangi nėra aišku, kodėl viena ar kita paraiška yra atmetama., taigi atsiranda prielaida korupcijos įtarimams.

Projektų priežiūros ir atgalinio ryšio srityje keliami problema dėl didelio ataskaitų kiekio, kartais besidubliuojančios informacijos pateikimo skirtingoms priežiūros institucijoms. Tačiau projektų priežiūra ir atgalinis ryšys yra būtinas, siekiant užtikrinti vykdomų projektų administravimo efektyvumą.

Apibendrinant ekspertų nuomonę ES investicijų politikos verslo teigimui atžvilgiu, galima išskirti pagrindines įžvalgas ir problemas. Pagrindinė problema, kurią sprendžia ES investicijų politika verslo teigimui Lietuvoje – yra verslui palankių sąlygų sudarymas, skatinantis steigti naujas įmones ir užtikrinantis atidarytų įmonių veiklos tęstinumą bei plėtrą. Naujo verslo teigimui labai didelės reikšmės turi ne tik ekonominės sąlygos šalyje, bet ir valstybės priemonės, gerinančios verslo aplinką ir verslo sąlygas, infrastruktūrą. Nemažą reikšmę turi ir konsultavimo ir informavimo paslaugos, padedančios ketinantiems pradėti nuosavą verslą ar pradedantiesiems verslininkams susivokti sudėtingoje verslo sistemoje.

Interviu metu nustatytos pagrindinės kliūtys steigti verslui. Tai kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas, mokesčių sistemos trūkumai ir nelankstumas, biurokatiškai nelankstus verslo administravimo mechanizmas, vis dar nepakankamas skaidrumas viešojo administravimo sistemoje, menkas verslo atstovų aktyvumas ir nepakankama motyvacija pradėti savo verslą. ES investicijų pagalba šios problemos gali būti išspręstos, tačiau trūksta verslininkų ir viešojo sektoriaus aktyvumo.

Vertinant prioritetingas ES investicijų politikos sritis, galima pastebėti, kad jos orientuotos į konkurencingumo didinimą, tarptautiškumo skatinimą, produktyvumo didinimą, verslumo skatinimą. 2014 – 2020 m. ES investicinės priemonės labiau orientuotos į informacinę ir konsultacinę pagalbą verslui, sumažinant tiesioginių išmokų verslo įmonėms reikšmę. Nors taikomos priemonės ekspertų vertinamos teigiamai, tačiau kyla problemų, kurios neleidžia jas pilnai įsisavinti. Tai didelis norinčiųjų pasinaudoti ES parama skaičius, per vėlai parengiami ir viešai pateikiami dokumentai reikalingi projektams rengti (projektų įgyvendinimo sąlygos, paraiškos, verslo plano ir kt. formos), dviprasmiški, smulkmeniški ir neaiškūs reikalavimai projektų rengimui ir įgyvendinimui, ilgos projektų paraiškų vertinimo procedūros, gremėzdiškos viešųjų pirkimų procedūros ir nelanksčios projektų įgyvendinimo sąlygos. Įgyvendinti ES politiką verslo teigimui Lietuvoje trukdo ir administravimo problemos – labai didelis informacijos kiekis, sudėtingas ir ilgai trunkantis paraiškų teikimo ir vertinimo procesas, perteklinė kontrolė.

Apibendrinant atlikto tyrimo rezultatus, galima išskirti pagrindines kliūtis verslui steigti:

- Sudėtingas verslo steigimo mechanizmas ir biurokratija;
- Viešojo sektoriaus nepakankamas skaidrumas;
- Kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas;
- Nelanksti mokesčių sistema;
- Didelė konkurencija;
- Finansų trūkumas;
- Verslininkų iniciatyvos trūkumas;
- Žemas inovacijų lygis.

Visos šios priemonės mažina jaunų žmonių motyvaciją steigti nuosavą verslą. Taip pat galima paminėti ir menką visuomenės išprusimą verslumo atžvilgiu. Nors informacijos apie pagalbą verslui yra tikrai daug, tačiau ši informacija yra pateikiama per mažai struktūruota, trūksta informacijos koncentruotumo. Šią spragą iš dalies užpildo informavimo ir konsultavimo paslaugas teikiančios įstaigos, tačiau šia pagalba gali pasinaudoti tik jau besidomintys verslo steigimu asmenys. Tačiau didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas verslumo skatinimui, verslumo ugdymui nuo mažens.

2014 – 2020 m. ES investicijų politika yra nukreipta į konkurencingumo didinimą, tarptautiškumo skatinimą, produktyvumo didinimą, daug priemonių skirta informavimo ir konsultavimo paslaugomis užsiimančių įstaigų palaikymui. Šiems tikslams pasiekti skiriama tikrai nemažai priemonių, tačiau verslumui skatinti ir ugdyti verslią visuomenę skirtų priemonių yra pakankamai pažai.

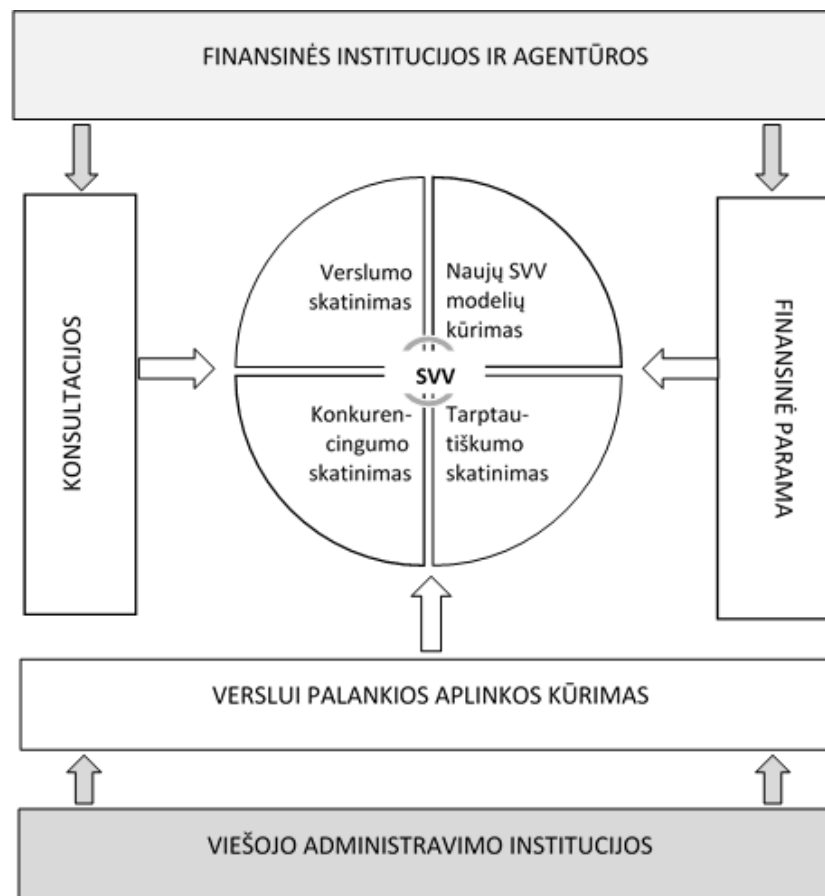
Šiuo metu galima išskirti pagrindines ES investicijų politikos 2014 – 2020 m. kryptis, skirtas verslo steigimui Lietuvoje, kurios išnaudojamos Šiaulių regione, gerinant verslo aplinką Šiaulių regiono verslininkams:

- Teikiamos finansinės priemonės (kreditai) pradedantiesiems verslininkams, teikiamos garantijos ir dalinis palūkanų kompensavimas;
- Teikiamos konsultavimo ir informavimo paslaugos;
- Vykdomas pramoninio parko plėtros projektas;
- Gerinama kelių ir energetikos infrastruktūra.

Šios priemonės tikrai reikšmingos verslo sąlygų gerinimui, tačiau verslininkai pasigenda konstruktyvesnių sprendimų, siekiant pritraukti, ugdyti ir išlaikyti aukštos kvalifikacijos darbuotojus, mažinant administracinę ir mokesstinę naštą pradedantiesiems verslininkams, finansinės pagalbos verslo pradžiai.

Tyrimo metu nustatyta, kad dėl ES investicijų įtakos pagerėjo verslo sąlygos. Taip pat padidėjo įmonių veiklos efektyvumas. Šis poveikis gali būti vertinamas kaip teigiamas jau veikiančioms įmonėms, siekiant išlikti konkurencingomis rinkoje, tačiau naujų įmonių steigimui šis poveikis daro tik netiesioginę įtaką – būsimiems verslininkams teigiamas pavyzdys veikia kaip paskata pradėti savo verslą.

Remiantis atliktais tyrimais galima apibrėžti 2014 – 2020 m. ES investicijų politikos verslo steigimui koncepciją. Tai viešosios politikos procesas, skirtas ES investicijų politikos tikslams verslo steigimo atžvilgiu pasiekti, sprendžiant aktualiausias problemas (5 pav.)

5 pav. 2014 – 2020 m. ES investicijų politikos verslo steigimui koncepcija

Šaltinis: sudaryta autorės

Ši koncepcija iliustruoja paskutiniojo - III-ojo etapo ES investicijų politikos įgyvendinimo procesą verslo steigimo atžvilgiu. ES investicijų politikos koncepcijos centras koncentruotai gali būti pateiktas kaip keturių elementų, atitinkančių ES investicijos politikos tikslus smulkaus ir vidutinio verslo atžvilgiu: Verslumo skatinimas, Naujų SVV modelių kūrimas, Konkurencingumo skatinimas, Tarptautiškumo skatinimas. Įgyvendinant ES investicijų politiką, įgyvendinančių institucijų veiksmai nukreipiami į šių tikslų įgyvendinimą. ES investicijų politikos įgyvendinimas vykdomas keliomis kryptimis – tiesiogine pagalba įmonėms per finansavimo priemones bei informacijos ir konsultacijų perteikimą ir kuriant verslui palankią aplinką – mokesčių sistemą, infrastruktūrą, erdves, pritaikytas verslui (verslo inkubatorius, pramoninius parkus ir pan.). Ši išvalga patvirtina pagrindinius ginamuosius teiginius - *ES investicijų politika nėra orientuota į tiesioginį verslo steigimo finansavimą. Verslo steigimui investicijų politika turi tik netiesioginės įtakos verslo sąlygų gerinimui ir patrauklumui steigiant naujas įmones.*

Atlikus tyrimą buvo išryškinti ES investicijų politikos įgyvendinimo trūkumai, kuriuos pašalinus atsiranda galimybė efektyviau pasiekti ES investicijų politikos tikslus verslo steigimo atžvilgiu. Tarptautiškumo ir konkurencingumo skatinimo tikslams pasiekti yra taikoma pakankamai

daug priemonių, taip pat nemenkas dėmesys yra skiriamas ir naujų SVV modelių kūrimui, skatinamos klasterių kūrimo iniciatyvos, tačiau verslumo skatinimui skiriama pernelyg mažai dėmesio.

Verslumo sąvoka negali būti suprantama tik siaurąja prasme ir siejama vien tik su verslo kūrimu. Verslumas apima pačią šiuolaikinio žmogaus asmenybę – kūrybišką, bet kritišką požiūrį, lyderio savybes, mokymąsi visą gyvenimą. Todėl verslumas, kurio galutinis tikslas – didesnis verslo įmonių skaičiaus augimas, pradedamas turi būti nuo versliam asmeniui būdingų savybių ir požiūrių ugdymo nuo mažens. Taigi, norint išugdyti verslią visuomenę ir tokiu būdu padidinti motyvaciją kurti nuosavą verslą, svarbu stiprinti verslo atstovų ir švietimo įstaigų bendradarbiavimą, švietimo sistemos paramai skirtas ES investicijas skirti ir verslumo skatinimo projektams mokykloje. Tarpiai bendradarbiaujant Švietimo ir mokslo, Ūkio bei Finansų ministerijoms, vietos savivaldos lygmenyje - švietimo ir verslo ir investicijų plėtros skyriams, mokymo įstaigoms, verslo asociacijoms, bendrai kuriant projektus ir bendrai juos įgyvendinant galima padidinti verslumo ugdymo efektyvumą ir bent jau ateityje sulaukti verslumo lygio augimo šalyje.

IŠVADOS

ES investicijų politika yra viena iš viešosios politikos sričių, todėl šios politikos formavimo ir įgyvendinimo vertinimui galima taikyti tuos pačius principus, kaip ir bet kokiai kitai viešajai politikai. Atlikus mokslinės literatūros analizę, išskirti pagrindiniai kriterijai, pagal kuriuos galima vertinti ES investicijų politikos reikšmingumą, įgyvendinimo efektyvumą. Vertinant ES investicijų politiką verslo steigimui Lietuvoje, apie kurią kalbama šiame darbe, tikslinga vertinti politikos poveikį tam tikrai sričiai, t. y. verslo steigimui. Tinkamiausias metodas šiuo atveju yra sprendimų teorinis vertinimas, atliekamas *ex-ante*, atsižvelgiant į suinteresuotų pusių, t. y. verslo subjektų poreikius.

ES investicijų politika Lietuvoje vykdoma trimis etapais. Dviejų pirmųjų etapų metu įsisavintos investicijos buvo skirtos gamybos sektoriaus, kaimo ir žuvininkystės, ekonominės infrastruktūros plėtrai, produktyvumo, novatoriškumo ir ekonominės infrastruktūros efektyvumo didinimui. Trečiasis – paskutinis etapas skirtas Konkurencingumo, tarptautiškumo, jaunimo verslumo skatinimui, tolimesniam infrastruktūros vystymui.

Išanalizavus bendrąją verslo aplinką Lietuvoje ir palyginus ją su ES vidurkiu, nustatyta, kad makroekonominė šalies aplinka, kuri turi nemenką įtaką verslo steigimui, nėra labai palanki naujam verslui kurti – pagrindiniai makroekonominiai rodikliai rodo žemesnę nei vidutinę šalies išsivystymo lygį net tarp vėliausiai į ES įstojusių rytų ir vidurio Europos šalių. Verslo steigimo formos Lietuvoje panašios kaip ir kitose šalyse, jų įvairovė gana plati ir galimybė pasirinkti teisinę verslo formą pagal veiklos tikslus, įmonės dydį ir atskaitomybę yra pakankamai didelė. Tačiau mokesčių sistema nėra lanksti ir gana nedraugiška jaunų įmonių atžvilgiu, kadangi jau nuo pat pirmosios įmonės veiklos dienos įmonė yra apmokestinama socialinio draudimo mokesčiais, privalo mokėti nekilnojamojo turto, pelno mokesť, PVM (jei registruojama PVM mokėtoja) ir kitus mokesčius. Mokesčių dydžiai nėra patys didžiausi Europos Sąjungos mastu, tačiau vieni iš didesnių ir ypač trūksta jų taikymo lankstumo jaunų įmonių atžvilgiu. Nelabai palankios verslui steigtis bendrosios sąlygos lemia, kad ES investicijos yra labai svarbi parama verslui siekiant įsitvirtinti rinkoje, tapti konkurencingais ir užtikrinti veiklos tęstinumą.

ES investicijų įgyvendinimui nemažos reikšmės turi ne tik bendroji verslo aplinka, bet ir politinė teisinė, ekonominė, socialinė, technologinė aplinka ir jos veiksniai, kurie veikdami kartu gali sustiprinti arba sumažinti ES investicijų įgyvendinimo efektyvumą. Šiame kontekste ES investicijos turi ir savo privalumų ir trūkumų, iš kurių kyla pakankamai didelė grėsmė, neatsakingai, neprofesionaliai panaudoti ES investicijas, tačiau taip pat yra ir galimybės pagerinti paslaugų kokybę, paskatinti IT diegimą ir kitaip sustiprinti verslo padėtį Lietuvoje.

ES investicijų politikos tikslai verslo steigimo atžvilgiu įgyvendinami per įvairias programas ir priemones, kurių pagalba padedama kurti verslui palankią aplinką, skatinama verslo plėtra ir

tobulėjimas. ES investicijų politikos įgyvendinimas pagal priskirtą kompetencijos lygį yra vykdomas visuose viešojo valdymo lygmenyse – nuo ES lygmens iki vietos savivaldos lygmens. ES lygmenyje vyksta pagrindinės ES vystymosi strategijos formavimas ir strateginių tikslų nustatymas, pagrindinių investicijų kryptių numatymas. Nacionaliniame lygmenyje nustatomi investicijų prioritetai, numatomos priemonės bei paruošiamas teisinis investicijų politikos įgyvendinimo pagrindas. Vietos savivaldos lygmenyje ES investicijų politika verslo teigimui įgyvendinama vykdant projektus dėl verslo aplinkos gerinimo, tiesioginio verslo įmonių finansavimo, informavimo ir konsultavimo.

Atlikus empirinį tyrimą, kurio metu buvo analizuojamos verslo steigimo skatinimui skirtos ES investicijų politikos priemonės ir šias priemones administruojančių institucijų darbuotojų bei verslo atstovų interviu metu surinkta medžiaga, nustatytos pagrindinės verslo steigimosi kliūtys bei ES investicijų politikos verslo teigimui įgyvendinimo Šiaulių mieste galimybės ir problemos. Pagrindinės kliūtys verslui steigtis yra kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas, mokesčių sistemos trūkumai ir nelankstumas, biurokatiškai nelankstus verslo administravimo mechanizmas, vis dar nepakankamas skaidrumas viešojo administravimo sistemoje, menkas verslo atstovų aktyvumas ir nepakankama motyvacija pradėti savo verslą. ES investicijų pagalba šios problemos gali būti išspręstos, tačiau trūksta verslininkų ir viešojo sektoriaus aktyvumo.

Įgyvendinant ES investicijų politiką verslo steigimo atžvilgiu, susiduriama su kai kuriomis problemomis, aktualiausias iš jų yra didelis norinčiųjų pasinaudoti ES parama skaičius, per vėlai parengiami ir viešai pateikiami dokumentai reikalingi projektams rengti (projektų įgyvendinimo sąlygos, paraiškos, verslo plano ir kt. formos), dviprasmiški, smulkmeniški ir neaiškūs reikalavimai projektų rengimui ir įgyvendinimui, ilgos projektų paraiškų vertinimo procedūros, gremėzdiškos viešųjų pirkimų procedūros ir nelanksčios projektų įgyvendinimo sąlygos, taip pat labai didelis informacijos kiekis, sudėtingas ir ilgai trunkantis paraiškų teikimo ir vertinimo procesas, perteklinė kontrolė.

Tyrimo metu nustatyta, kad dėl ES investicijų įtakos pagerėjo verslo sąlygos. Taip pat padidėjo įmonių veiklos efektyvumas. Šis poveikis gali būti vertinamas kaip teigiamas jau veikiančioms įmonėms, siekiant išlikti konkurencingomis rinkoje, tačiau naujų įmonių steigimui šis poveikis daro tik netiesioginę įtaką – būsimiems verslininkams teigiamas pavyzdys veikia kaip paskata pradėti savo verslą.

Apibrėžus ES investicijų politikos įgyvendinimo koncepciją verslo steigimo atžvilgiu, pastebėta, kad įgyvendinant ES investicijų politiką, taikomos priemonės skirtos konkurencingumo, tarptautiškumo skatinimui, informavimo ir konsultavimo paslaugų verslui skatinimui, mažinant tiesioginės paramos naujoms įmonėms apimtį. Šios išvalgos patvirtina darbo pradžioje iškeltus ginamuosius teiginius: *ES investicijų politika nėra orientuota į tiesioginį verslo steigimo finansavimą. Verslo steigimui investicijų politika turi tik netiesioginės įtakos verslo sąlygų gerinimui ir*

patrauklumui steigiant naujas įmones ir Šiaulių regiono verslininkams teikiamos finansinės priemonės (kreditai), garantijos ir dalinis palūkanų kompensavimas, teikiamos konsultavimo ir informavimo paslaugos, vykdomas pramoninio parko plėtros projektas bei gerinama kelių ir energetikos infrastruktūra padidina regiono patrauklumą verslo steigimui, tačiau yra nepakankamos verslumui skatinti.

Taigi taikomos ES investicijų politikos priemonės yra nepakankamos skatinant naujų įmonių skaičiaus didėjimą, todėl būtina skirti didesnę dėmesį verslumo skatinimui, ugdant verslią visuomenę nuo ankstyvo amžiaus.

REKOMENDACIJOS

Ūkio, Švietimo ir mokslo ir Finansų ministerijoms:

Siekiant padidinti verslumo lygį Lietuvoje, inicijuoti bendradarbiavimo skatinimo programą, apjungiančią verslo, švietimo ir viešojo administravimo sektorius, kuriant ir finansuojant verslumo ugdymo sistemą valstybės mastu.

Įgyvendinančioms institucijoms:

Įgyvendinant ES investicijų politikos priemones labai svarbu užtikrinti kuo aiškesnį ir skaidresnį paraiškų priėmimo ir vertinimo procesą, todėl įgyvendinančioms institucijoms rekomenduojama skaidriai ir aiškiai pateikti informaciją apie skelbiamus projektus, reikalavimus pretendams ir užtikrinti tamprą bendradarbiavimą su pareiškėjais ir visuomene. Vykdamas viešuosius pirkimus, mažinti galimybę pasireikšti korupcijai.

Informacijos apie verslo steigimo galimybes, paramą verslui skatinti, pagalbą verslo pradžiai prieinamumui ir suprantamumui didinti rekomenduojama, pateikiamą informaciją struktūruoti, išskiriant atskiras temas ir akcentuojant pateikiamos informacijos tikslinę grupę – norinčius steigti nuosavą verslą.

Miesto administracijai:

Verslumui skatinti, rekomenduojama į šio tikslo įgyvendinimą įtraukti švietimo įstaigas, vykdamas bendrus investicinius projektus, kuriuose bendradarbiautų vietos verslininkai, turintys gerosios verslo patirties, verslo paramos ir konsultavimo paslaugas teikiančios įstaigos, turinčios galimybę supažindinti su verslo skatinimo galimybėmis ir švietimo įstaigos, padedančios vykdyti projekcinę veiklą tarp moksleivių. Ši veikla iš projektinės turėti pereiti į ugdomąją, taigi ES investicijos turi būti panaudojamos būtent ugdymo programų kūrimui ir įgyvendinimui. Skirtingų institucijų bendradarbiavimo įgyvendinant bendrus projektus koordinavimo ir visuomenės informavimo funkciją turėtų atlikti savivaldybės administracija.

Siekiant ES investicijų politikos veiksmingumo verslo steigimui, be taikomų priemonių verslo aplinkai gerinti, svarbu aktyviau taikyti priemones, kurios padėtų šalinti verslo steigimo kliūtis: išplėsti teritorijų, kuriose veiktų supaprastintas verslo steigimo mechanizmas ir mokesčių lengvatos skaičių; siekti viešojo sektoriaus skaidrumo; sudaryti sąlygas kvalifikuotos darbo jėgos pritraukimui.

LITERATŪRA

Mokslinės literatūros šaltiniai:

1. Babbie E.(2013). *The practice of Social Research*. Cengage Learning:Wadsworth.
2. Barlett, B. (2005). *The tax should not be casually dismissed as a government “money machine”*. The Right VATitude, No 3.
3. Beržinskienė, D., Cibulskienė, D., Būdvytytė-Gudienė, A. (2012). ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimo intensyvumas Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo sektoriuje. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 4(28), 53–64 p.
4. Buškevičiūtė E., Pukelienė V. (1998). *Valstybės mokesčių sistema*. Kaunas: technologija
5. Čiegis, R. (2012). *Makroekonomika*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidiniai.
6. Dumčiuvienė, D., Stravinskas, T. (2012) Struktūrinės paramos įtaka šalies ekonominiam augimui. *Economics and management*. 17 (4), 1347-1356 p.
7. Dunn, W. N. (2006). *Viešosios politikos analizė. Įvadas*. Vilnius: Homo Liber.
8. Dvorak. J. (2011). *Viešosios politikos vertinimas Lietuvoje: diegimas, mastas ir reikšmingumas*. Daktaro disertacija. Kaunas: VDU.
9. Gineitienė, Z. (2005). *Verslo kūrimas ir valdymas*. Kaunas: Rosma.
10. Jakštontytė, G. (2009). Mokesčių politikos reikšmė smulkaus verslo kūrimuisi. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Nr. 3 (16), 57–64.
11. Juozaitienė, L., Staponkienė, J. (2008). *Verslo ir vadybos įvadas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
12. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas.
13. Leontjeva, K., Rekašius, L. (2014). *Lietuvos ekonomikos tyrimas 2014/2015*. (1). Vilnius: Lietuvos laisvos rinkos institutas.
14. Lukaševičius, K. (1999). *Verslas ir mokesčiai*. Kaunas: Technologija.
15. Mackevičius, J., Rakštelienė, A. (2004). Makroekonominių veiksnių įtakos įmonių verslo rizikai analizė. *Tiltai*. Nr. 2.
16. Nakrošis, V., Jarmalavičiūtė, N., Burakienė, D. (2007). *Ką kaip ir kodėl vertiname? Trumpai apie Europos Sąjungos finansuojamų programų vertinimą*. Vilnius: LR Finansų ministerija.
17. Parsons, W. (2001). *Viešoji politika: politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas*. Vilnius: Eugrimas.
18. Paunksnienė, J., Antanavičienė, J., Peleckis, K. (2011). *Verslo pagrindai*. Vilnius: Technika.
19. Pellegrin, J. (2007). Regional innovation strategies in the EU or a regionalized EU innovation strategy? Conceptual and empirical underpinnings of the EU approach. Prieiga per EBSCO duomenų bazę: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=43205608&site=bsi-live>
20. Pruskus, V., Kocai, E. (2014). *Sociologinių tyrimų organizavimas ir atlikimo metodika*. Vilnius.
21. Ramadani, V., Ge'rguri, Sh., Abduli, G. R. S. (2013). Innovation and Economic Development: The Case of FYR of Macedonia. Prieiga per EBSCO duomenų bazę: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=43205608&site=bsi-live>
22. Rimkuvienė, S., Tamošaitienė, J. (2012). *Verslo planavimas ir organizavimas*. Vilnius: Technika.
23. Sakalas, A. (2012). *Žinių vadyba: besimokančios įmonės kūrimas*. Kaunas: Technologija.
24. Stundžienė, A., Blikiene, R. (2012). Ekonomikos svyravimų įtaka įmonių veiklos rezultatams. *Verslas: teorija ir praktika*. Nr. 13 (1), 5 – 17.

25. Titarenko, V. ir kt. (2007). *Verslo sąlygos ir jų gerinimas Lietuvoje*. Taikomasis mokslinis tyrimas. Europos technologinių platformų ir pramoninių klasterių nacionalinis biuras. Vilnius.\
26. Vilpišauskas, R., Nakrošis, V. (2003). *Politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Europos Sąjungos įtaka*. Vilnius: Eugrimas.
27. Worthington, I., Britton, Ch. (2006). *The Business Environment*. Prentice Hall. Financial Times.
28. Žilinskas, V., Martinkus, B., Staleronka, A. (2004). *Verslo vadybos pradmenys*. Kaunas: Naujasis lankas.

Istatymai, kiti teisės aktai bei strateginiai dokumentai:

1. 2007 – 2013 METŲ EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINĖS PARAMOS VERTINIMAS (2014) Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/teises_aktai/Atnaujinta_EAVP_2014_06_02.pdf
2. 2007-2013 m. ES paramos panaudojimo statistika (2015). Prieiga per internetą: <http://www.esparama.lt/barometras>.
3. 2014–2020 m. ES fondų investicijų komunikacijos strategija (2014). Prieiga per internetą: http://www.esinvesticijos.lt/uploads/documents/docs/301_9d92b54520a0a8701473045825add0bd.pdf .
4. 2014–2020 m. ES fondų investicijų komunikacijos strategija (2014). Prieiga per internetą: http://www.esinvesticijos.lt/uploads/documents/docs/301_9d92b54520a0a8701473045825add0bd.pdf.
5. 2014 – 2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programa (2014). Prieiga per internetą: <http://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/2014-2020-metu-europos-sajungos-fondu-investiciju-veiksmu-programa>
6. Lietuvos pažangos strtaegija. „Lietuva 2030“. (2012). Prieiga per internetą: <<http://www.lrv.lt/bylos/veikla/2030.pdf>>.
7. LR Mažųjų bendrijų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2012. Nr. XI-2159.
8. LR Pelnų mokesčio įstatymas. *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 110-3992.
9. LR Pridėtinės vertės mokesčio įstatymas. *Valstybės žinios*, 1993, Nr. 1-345.
10. LR Valstybinio socialinio draudimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1991, Nr. Nr. I-1336.
11. LR Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės 2012 – 2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių patvirtinimo. *Valstybės Žinios*, 2013, Nr. 29-1406.
12. *Nutarimas DĖL LIETUVOS INOVACIJŲ 2010–2020 METŲ STRATEGIJOS* (2010). Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=365849&p_query=&p_tr2=.
13. Small Business Act For Europe. Commission of the european communities. Brussels, 25.6.2008 COM(2008) 394 final.
14. *Šiaulių miesto 2007 – 2016 m. strateginis plėtros planas* (2006). Prieiga per internetą: http://www.siauliai.lt/miestas/strateginis/spp_%20svarstymui_2006_09_08.pdf.
15. *UŽIMTUMO DIDINIMO 2014–2020 METŲ PROGRAMA* (2013). Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=456810&p_tr2=2 [žiūrėta: 2015-06-28].

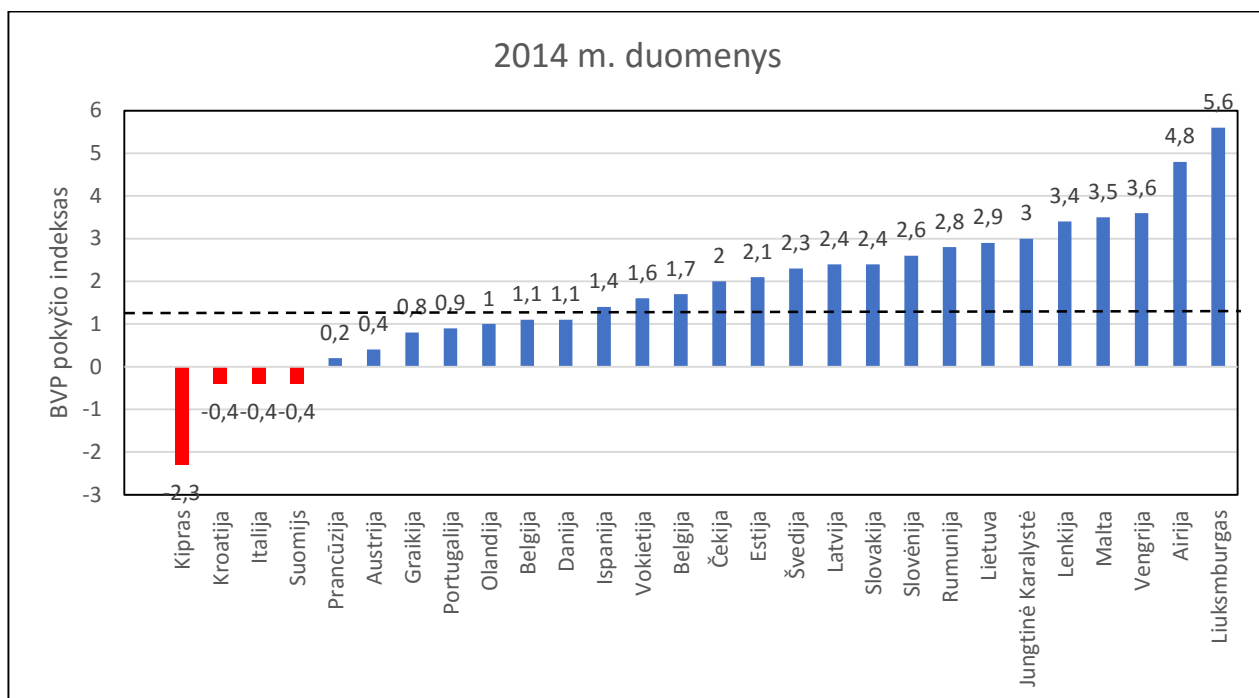
Internetiniai ir kiti šaltiniai:

1. Europe's Small Business Act strengthens small businesses and drives growth. European Commission press release, 2011, Brussels. Prieiga per internetą: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-218_en.htm [žiūrėta: 2015-07-07]
2. *Europos sąjungos parama privačiam sektoriui* (2015). Prieiga per internetą: <http://verslogalia.lt/verslo-teise/straipsniai/ES-parama-privaciam-sektoriui>.

3. Finansavimo skyrimo, vertinimo ir įgyvendinimo schemos (2014). 2014–2020 Europos Sąjungos Fondų Investicijos Lietuvoje. Prieiga per internetą: <http://www.esinvesticijos.lt/lt/finansavimas/finansavimo-skyrimo-schema> [žiūrėta: 2015.12.19];
4. Finansų ministerijos mokymo centras *metodinė medžiaga Lietuvos mokesčių sistema*, 1996, Vilnius.
5. Gudavičius, S. (2014). Įvedus eurą sumažės minimalūs įstatinio kapitalo dydžiai. *Verslo žinios*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://vz.lt/article/2014/10/14/ivedus-eura-sumazes-minimalus-istatinio-kapitalo-dydziai> [žiūrėta: 2015-06-28]
6. Įmonės teisinės formos. DNB Verslo [enterhow.com/lt/verslo-pradzia](http://www.dnb.com/lt/verslo-pradzia) klientams. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.dnb.lt/lt/verslo-klientams/kuriantiems-versla/imoniu-teisines-formos> [žiūrėta: 2015-06-28];
7. *Infobalt IRT specialistų pasiūlos-paklausos tyrimas* (2015). Prieiga per internetą: <http://www.infobalt.lt/lt/activities/initiatives/100>. [žiūrėta: 2015-06-28];
8. *Integruoti mokslo, studijų ir verslo slėniai* (2015). Prieiga per internetą: <http://www.mita.lt/lt/nuorodos/sleniai/>.
9. Kaip įsteigti MB (mažąją bendriją)? (2013). Žinaukaip.lt. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://zinaukaip.lt/top/kaip-isteigti-mb-mazaja-bendrija/> [žiūrėta: 2015-06-28];
10. *LIC veiklos ir finansinė apžvalga* (2014). Prieiga per internetą: <http://lic.lt/index.php?430378570>. [žiūrėta: 2015-06-28].
11. *LIETUVOS EKSPORTO 2007–2013 METŲ APŽVALGA IR SVARBA ŠALIES EKONOMIKAI* (2014). Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/uploads/documents/4-58%20.pdf>.
12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos finansavimo ir įgyvendinimo ataskaita Lietuvos Respublikos Seimui (2000). Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4011&p_d=4882&p_k=1 [žiūrėta: 2015-08-26];
13. *PAGRINDINIAI MAKROEKONOMINIAI RODIKLIAI, LR finansų ministerija* (2015). Prieiga per internetą: http://www.finmin.lt/web/finmin/aktualus_duomenys/makroekonomika [žiūrėta: 2015-06-28];
14. Real GDP growth rate – volume. Eurostat database. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tec00115>. [žiūrėta: 2015-06-28];
15. Taxation trends in the European Union. (2014). Eurostat Statistical books. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/2014/report.pdf [žiūrėta: 2015-06-28];
16. *VAT rates in Europe 2015*. Centre for Retail Research. Newark. Prieiga per internetą: <http://www.retailresearch.org/eurovat.php>. [žiūrėta: 2015-06-28];
17. *Verslo ir savivaldybių bendradarbiavimas naudingas ir gyventojams, ir ekonominei plėtrai* (2015). Prieiga per internetą: <http://www.lsa.lt/lt/home/8-naujienos/777-verslo-ir-savivaldybiu-bendradarbiavimas-naudingas-ir-gyventojams-ir-ekonominei-pletrai>. [žiūrėta: 2015-06-28];
18. *Vilmorus Lietuvos gyventojų nuomonės apklausa* (2014). Prieiga per internetą: <http://www.vilmorus.lt/apklausa>.
19. *Visuomenės nuomonė apie Europos Sąjungą, Standartinis Eurobarometro tyrimas* (2014). Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb81/eb81_first_en.pdf. [žiūrėta: 2015-06-28];

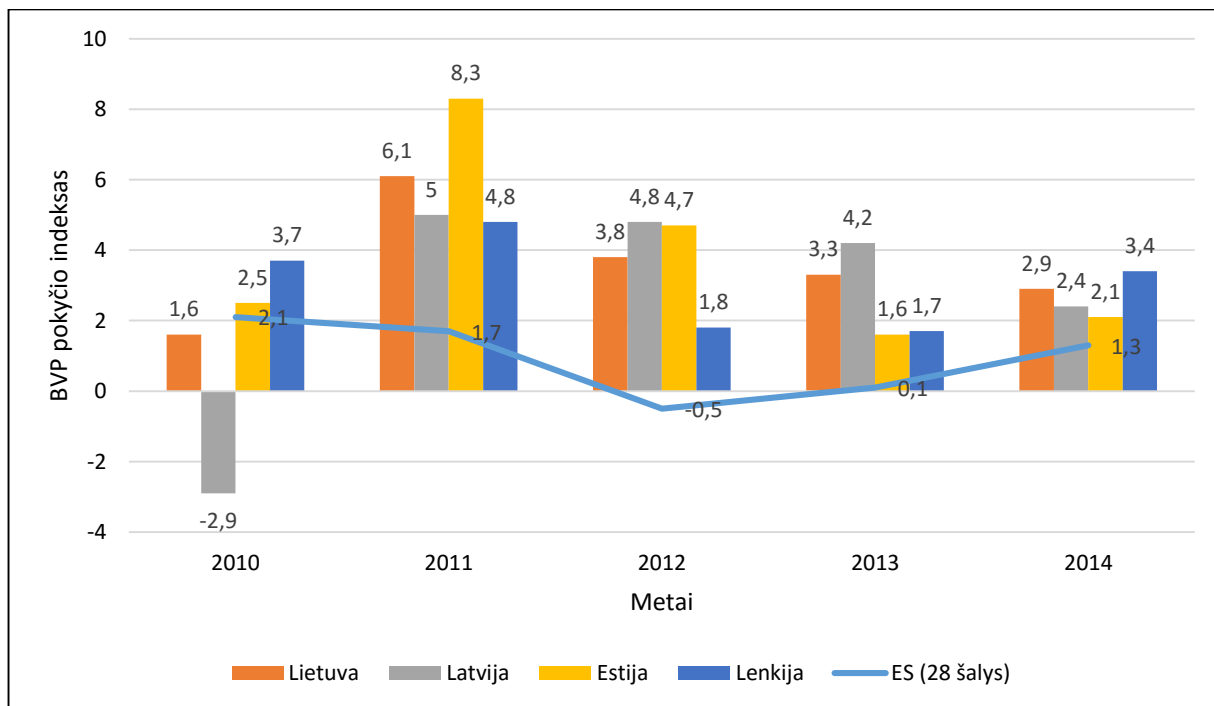
PRIEDAI

BVP pokytis ES (28) 2014 m.

Šaltinis: Eurostat

BVP pokyčio kai kuriose ES valstybėse palyginimas 2010 – 2014 m.

Šaltinis: Eurostat

2 PRIEDAS

Nedarbo lygis

%

	2010	2011	2012	2013	2014
ES (28 šalys)	9,6	9,7	10,5	10,9	10,2
Vokietija	7	5,8	5,4	5,2	5
Austrija	4,8	4,6	4,9	5,4	5,6
Malta	6,9	6,4	6,3	6,4	5,9
Liuksemburgas	4,6	4,8	5,1	5,9	6
Čekija	7,3	6,7	7	7	6,1
Jungtinė Karalystė	7,8	8,1	7,9	7,6	6,1
Danija	7,5	7,6	7,5	7	6,6
Rumunija	7	7,2	6,8	7,1	6,8
Estija	16,7	12,3	10	8,6	7,4
Nyderlandai	5	5	5,8	7,3	7,4
Vengrija	11,2	11	11	10,2	7,7
Švedija	8,6	7,8	8	8	7,9
Belgija	8,3	7,2	7,6	8,4	8,5
Suomija	8,4	7,8	7,7	8,2	8,7
Lenkija	9,7	9,7	10,1	10,3	9
Slovėnija	7,3	8,2	8,9	10,1	9,7
Prancūzija	9,3	9,1	9,8	10,3	10,3
Lietuva	17,8	15,4	13,4	11,8	10,7
Latvija	19,5	16,2	15	11,9	10,8
Airija	13,9	14,7	14,7	13,1	11,3
Bulgarija	10,3	11,3	12,3	13	11,4
Italija	8,4	8,4	10,7	12,1	12,7
Slovakija	14,5	13,7	14	14,2	13,2
Portugalija	12	12,9	15,8	16,4	14,1
Kipras	6,3	7,9	11,9	15,9	16,1
Kroatija	11,7	13,7	16	17,3	17,3
Ispanija	19,9	21,4	24,8	26,1	24,5
Graikija	12,7	17,9	24,5	27,5	26,5

Šaltinis: Eurostat

3 PRIEDAS

Pagrindinių verslo mokesčių tarifų palyginimas ES šalyse, 2015 m.

	PVM	PVM lengvat.	Darbdavio privalomas soc. draudimas	Įmonių pelno mok.
ES (28 šalys)	21,7		23,78	22,9
Austrija	20	10	21,63	25
Belgija	21	6	35	34
Bulgarija	20	9	18,1	10
Kipras	19	5; 9	11,5	12,5
Kroatija	25	5; 13	17,2	20
Čekija	21	10	34	19
Danija	25	0	24,5	24,5
Estija	20	9	33,8	21
Suomija	24	10	23,23	20
Prancūzija	20	5,5	15,5	38
Vokietija	19	7	19,33	30,2
Graikija	23	6,5	24,56	26
Vengrija	27	5	28,5	20,6
Airija	23	9	10,75	12,5
Italija	22	10	30	31,4
Latvija	21	12	23,59	15
Lietuva	21	5	30,98	15
Liuksemburgas	19	8	15,3	29,2
Malta	18	5	10	35
Nyderlandai	21	6	18,08	25
Lenkija	23	5	20,74	19
Portugalija	23	6	23,75	31,5
Rumunija	24	5; 9	23,45	16
Slovakija	20	10	35,2	22
Slovenija	22	9,5	16,1	17
Ispanija	21	10	29,9	30
Švedija	25	6	31,42	22
Jungtinė Karalystė	20	5	12,8	21

Šaltinis: Centre for Retail Research, 2015, Taxation trends..., 2014

INTERVIU NR. 1

Skirtas Šiaulių miesto institucijų, administruojančių ES struktūrinių fondų lėšas, darbuotojams

Šio **interview tikslas** – išsiaiškinti, kokios yra galimybės įgyvendinti ES investicijų politikos verslo steigimui nuostatas vietos savivaldos lygmenyje. Įgyvendinant ES investicijų politiką, bene svarbiausias vaidmuo tenka tiesiogiai su tikslinėmis grupėmis sąveikaujančioms institucijoms – mokėjimų agentūroms, savivaldybių ekonomikos skyriams, priimančioms ir vertinančioms paraiškas, nustatantiems prioritetus, galintiems įvertinti ekonominę ir socialinę investicijų naudą.

Maloniai kviečiu atsakyti į keletą klausimų, leisiančių įvertinti ekspertų nuomonę apie realią ES investicijų naudą skatinant gyventojų verslumą, naujo verslo steigimą, gerinant verslo sąlygas Lietuvoje. Tyrimo metu surinkti duomenys leis apibendrintai apibrėžti esamą situaciją ir pateikti pasiūlymus, gerinant ES investicijų politikos smulkiojo ir vidutinio verslo steigimui įgyvendinimo efektyvumą, siekiant politikos tikslų.

1. Kaip vertinate šiuo metu Lietuvoje esančias verslo sąlygas?
 - a. Kiek reikšmės naujam verslui steigtis turi ekonominės sąlygos?
 - b. Mokesčių sistema: skatina ar stabdo verslo plėtrą, naujų įmonių atsiradimą?
 - c. Kokius matote postūmius Lietuvos verslo politikoje gerinant verslo sąlygas ir skatinant verslumą?
 - d. Kiek reikšminga ES investicijų politika gerinant verslo sąlygas Lietuvoje?
 - e. Ar pasikeitė ir kaip verslo aplinka Lietuvoje pradėjus remti verslą ES investicijų pagalba?
2. Kokios galimybės įsisavinti ES paramą 2014 – 2020 m.?
 - a. Kokias, Jūsų nuomone, prioritетines sritis išskiria ES smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo srityje?
 - b. Kokios funkcijos tenka vietos savivaldos institucijoms, įgyvendinant ES investicijų politiką smulkaus ir vidutinio verslo steigimui?
 - c. Kokios konkrečios priemonės šiuo metu taikomos verslumui skatinti ir kokios dar planuojamos įgyvendinant 2014 – 2020 m. programas?
 - d. Kiek įmonių rodo susidomėjimą ES struktūrinių fondų paramos priemonėmis, skirtomis 2014 – 2020 m. programai.
 - e. Kokia parama skiriama naujai steigiamoms įmonėms? Pagal kokius kriterijus atrenkami kandidatai paramai gauti?

- f. Kokios priemonės skirtos padidinti smulkiojo ir vidutinio verslo konkurencingumą, tarptautiškumą?
 - g. Kiek įmonių kreipiasi dėl paramos, ar visos gauna paramą?
 - h. Dėl kokių priežasčių nepilnai įsisavinama suteikta parama?
3. Kaip kontroliuojamas ES investicijų panaudojimo rezultatyvumas?
- a. Kas koordinuoja ES investicijų paskirstymą ir kontroliuoja jų panaudojimą?
 - b. Kaip sužinoma, ar suteiktos paramos pagalba buvo pasiekti ES investicijų politikos tikslai?
 - c. Ar egzistuoja atgalinis ryšys su ES paramą verslui steigti gavusiais verslininkais?
 - d. Ar, Jūsų nuomone, verslininkai patenkinti ES ir LT vykdoma verslo skatinimo politika ir vykstančiais pokyčiais?

Pateikite trumpą informaciją apie save:

- Jūsų pareigos?
- Kiek metų dirbate viešojo administravimo srityje?

Nuoširdžiai dėkoju už atsakymus!

5 PRIEDAS

INTERVIU NR. 2

Skirtas Šiaulių m. verslininkams, pasinaudojusiems ar ketinantiems pasinaudoti ES parama verslo steigimui ar skatinimui

Šio **interview tikslas** – išsiaiškinti, kokios yra galimybės įgyvendinti ES investicijų politikos verslo steigimui nuostatas vietos savivaldos lygmenyje. Įgyvendinant ES investicijų politiką, bene svarbiausias vaidmuo tenka tiesiogiai su tikslinėmis grupėmis sąveikaujančioms institucijoms – mokėjimų agentūroms, savivaldybių ekonomikos skyriams, priimantiems ir vertinantiems paraiškas, nustatantiems prioritetus. Tačiau vertinant ekonominę ir socialinę investicijų naudą, labai svarbi verslininkų, kuriems skirta parama, nuomonė.

Maloniai kviečiu atsakyti į keletą klausimų, leisiančių įvertinti pačių verslininkų nuomonę apie realią ES investicijų naudą skatinant gyventojų verslumą, naujo verslo steigimą, gerinant verslo sąlygas Lietuvoje. Tyrimo metu surinkti duomenys leis apibendrintai apibrėžti esamą situaciją ir pateikti pasiūlymus, gerinant ES investicijų politikos smulkiojo ir vidutinio verslo steigimui įgyvendinimo efektyvumą, siekiant politikos tikslų.

4. Kaip vertinate šiuo metu Lietuvoje esančias verslo sąlygas?
 - a. Kiek reikšmės naujam verslui steigtis turi ekonominės sąlygos?
 - b. Mokesčių sistema: skatina ar stabdo verslo plėtrą, naujų įmonių atsiradimą?
 - c. Kokius matote postūmius Lietuvos verslo politikoje gerinant verslo sąlygas ir skatinant verslumą?
 - d. Kiek reikšminga ES investicijų politika gerinant verslo sąlygas Lietuvoje?
 - e. Ar pasikeitė ir kaip verslo aplinka Lietuvoje pradėjus remti verslą ES investicijų pagalba?
5. Kokios galimybės įsisavinti ES paramą 2014 – 2020 m.?
 - a. Kokias, Jūsų nuomone, prioritетines sritis išskiria ES smulkiaus ir vidutinio verslo skatinimo srityje?
 - b. Kokiomis ES verslo skatinimo priemonėmis esate pasinaudoję ar ketinate pasinaudoti, steigdami naują (plėsdami esamą) verslą?
 - c. Pagal kokią priemonę teikėte (planuojate teikti) paraišką?
 - d. Su kokiomis problemomis susidūrėte, norėdami pasinaudoti ES paramos fondų lėšomis, kokią praktinę naudą gavote?

- e. Kokia administracinė našta teko įsisavinant ES paramą? Kiek laiko užtruko pasiruošimas, projektų rengimas, kokias patyrėte finansines išlaidas?
 - f. Ar planuojate pasinaudoti ES parama ateityje? Kokia? Kodėl? Kas patrauklu? Kas nepatrauklu?
6. Kaip ES investicijų politika pakeitė jūsų įmonės padėtį rinkoje? Ar įgijote konkurencinį pranašumą kitų įmonių atžvilgiu? Gal pradėjote bendradarbiauti su kitų šalių partneriais ar įdiegėte technologines naujoves?
7. Kaip manote, ar pakankamai informacijos yra apie ES paramą steigiant verslą Lietuvoje? Ar norintis pradėti nuosavą verslą asmuo turi galimybę lengvai susirasti reikalingą informaciją apie galimas paramos formas naujam verslui, gauti konsultacinę pagalbą verslo steigimo, mokesčių mokėjimo, finansinės paramos klausimais?

Pateikite trumpą informaciją apie save:

- Jūsų amžius, lytis, išsilavinimas?
- Kokioje šakoje ir kiek laiko veikia Jūsų įmonė, kuriai naudojote ES paramą? Kiek turite darbuotojų?
- Ar senai pradėjote nuosavą verslą?

Nuoširdžiai dėkoju už atsakymus!